

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики

**СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ МЕЖ
ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ РЕГІОНІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Дипломна робота
Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Виконав:

студент VI курсу 612 групи
спеціальності 106 «Географія»
ОП «Регіональний розвиток
і просторове планування»

Захарчук Іван Володимирович

Керівник:

д. геогр. н., доц. Заячук Мирослав Дмитрович

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри No ____

від «__» _____ 2021 р.

Зав. кафедри _____ д.геогр.н., доцент Костащук І.І.

Чернівці – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЦЕПЦІЙНОГО СПРИЙНЯТТЯ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ КРАЇВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	9
1.1 Перцепційна географія як суспільно-географічна наука	9
1.2 Важливість перцепційних досліджень в умовах децентралізації для поліе- тнічних регіонів.....	19
1.3 Методика наукового дослідження перцепційного сприйняття історико- гео- графічних країв в Чернівецькій області	26
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ КРАЇВ.....	38
2.1 Етнічний, мовний та релігійний чинник формування історико-географічних регіонів Чернівецької області	38
2.2 Характеристика етнічного, мовного та релігійного складу Півічної Буковини	53
2.2.1 Путильський район	54
2.2.2 Вижницький район.....	55
2.2.3 Сторожинецький район	56
2.2.4 Глибоцький район	58
2.2.5 Кіцманський район.....	60
2.2.6 Чернівці	61

2.2.7 Релігійний склад Північної Буковини	62
2.3 Характеристика етнічного, мовного та релігійного складу Північної Бессарабії.....	64
2.3.1 Сокирянський район	65
2.3.2 Місто Новодністровськ.....	66
2.3.3 Кельменецький район	67
2.3.4 Хотинський район	68
2.3.5 Новоселицький район	69
2.3.6 Заставнівський район	70
2.3.7 Релігійний склад Північної Бессарабії	71
2.4 Характеристика етнічного, мовного та релігійного складу Герцаївського району	73
2.4.1 Релігійний склад Герцаївського району	74
2.5 Характеристика етнічного, мовного та релігійного складу Чернівецької області.....	75
Висновки до розділу 2	78
РОЗДІЛ 3. АНКЕТУВАННЯ ОКРЕМОЇ ВИБІРКИ НАСЕЛЕННЯ ДЛЯ ПЕРЦЕПЦІЙНОГО АНАЛІЗУ.....	79
3.1 Особливості проведення перцепційного анкетування серед жителів Чернівецької області	79
3.2 Характеристика результатів перцепційного анкетування жителів Чернівецької області	84
3.3 Проблемні та перспективні шляхи перцепційного анкетування жителів Чернівецької області	91

Висновки до розділу 3	92
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Сьогоднішій час особливо відрізняється враховуючи низку факторів котрі впливають на формування географічного простору. Розуміння суспільно-географічних особливостей серед населення області дозволить створити оптимальні та сприятиме різносторонньому розвитку громад області, розуміння меж ідентифікації дозволить сприяти оптимальному створенню об'єднаних територіальних громад, враховуючи їх суспільно-географічні особливості.

Дослідження суспільно-географічних особливостей ідентифікації меж історико-географічних регіонів Чернівецької області дозволяє науковцям використовувати в своїх працях новітній матеріал, створювати аналіз того, як населення області сприймає історико-географічні чинники формування Чернівецької області, покращує створення нових моделей, карт та картосхем, можливості для управлінців проводити власний аналіз на базі отриманих з різних досліджень даних та висновків, урегулювання існуючих конфліктів та унеможливлення створення нових.

Суспільно-географічні особливості ідентифікації меж історико-географічних регіонів Чернівецької області тісно пов'язані з демографічними, історико-географічними та релігійними чинниками формування області, та історико-географічних регіонів котрі входять до її складу.

Варто розуміти, тема ідентичності національностей у Чернівецькій області особливо виражена, враховуючи те, що в історії формування Української держави, територія Чернівецької області завжди була багатонаціональна та багатоетнічна, та історично входила до складу територій інших держав.

Дослідження національностей на території області необхідне, насамперед, для розуміння особливостей населення та пропорційного розвитку в соціально-економічних сферах життя з урахуванням національних меншин, які відіграють важливу роль в суспільно - економічному житті нашого регіону. В регіоні в якому компактно проживає як мінімум п'ять національностей це особливо важливо для збереження цілісності та миру в області, що підвищує актуальність та загальну значимість наукового дослідження.

Об'єктом наукового дослідження є етнічний, мовний та релігійний склад національностей, які проживали, і досі проживають на території Чернівецької області та їх ретроспективна оцінка по роках, а також суспільно-географічні особливості ідентифікації меж історико-географічних регіонів області, в особливості перцепційне сприйняття населенням історичних та географічних факторів формування.

Метою наукової роботи є зібрання даних про особливості розміщення національностей на території області, аналіз та оцінка даних, тенденції, можливі зміни для розуміння самоідентичності та перцепційного сприйняття національних меншин. Відповідно до наукової роботи були поставлені наступні *завдання*:

- проаналізувати теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження історико-географічних регіонів Чернівецької області;
- вивчити теоретико-методологічні основи перцепційно-географічного дослідження поліетнічного регіону;
- простежити чинники впливу на перцепційну об'єктивність населення регіону дослідження;
- зібрати та звести статистичні дані по національностям, їхнє порівняння по рокам, з'ясувати які національності та етнічні меншини проживають на території Чернівецької області;
- провести перцепційне анкетування задля збору первинної інформації щодо сприйняття населенням географічних відмінностей та визначення меж історико-географічних регіонів в складі Чернівецької області;
- проаналізувати перцепційне сприйняття опитуваної групи населення для створення висновків та їх подальшого використання;
- простежити важливість перцепційної географії у розвитку суспільної думки.

Методологічно основою для проведення даного наукового дослідження були: дані перепису населення Чернівецької області за 1930, 1959, 1970, 1989, 2001 роки, Фундаментальні праці етногеографів та демографів історико-географічних країв серед яких: С. Рудницький, В. П. Круль. Населення Чернівецької області вивчалось в ретроспективно-хронологічному аналізі формувань

національної структури населення до середини ХХ ст, а також територіальні особливості сучасної національної структури населення області, а також її релігійний склад Джаманом В. О, Костащуком І. І та іншими вченими.

Інформаційною основою дослідження стали статистичні дані Управління статистики в Чернівецькій області щодо перепису населення Чернівецької області від 1930 року по 2001 рік включно, щорічники перепису населення, довідкові видання, книги та посібники українських етнографів, довідкові видання та джерела з мережі Інтернет та власне перцепційне анкетування для визначення рівня знань населення котре проживає на території Чернівецької області щодо історико-географічного формування області.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у вдосконаленні теоретично - методологічного апарату етногеографії Чернівецької області, погляд на динаміку зміни населення, враховуючи приналежність та історичну особливість в формуваннях історико- географічних країв у складі Української держави, а саме як входження того чи іншого історико- географічного краю відобразилося на етнічному, мовному та релігійному складі населення і які тенденції в складі населення зберігаються станом на 2001 рік згідно з переписом населення. Розуміння перцепційних досліджень для подальшого створення когнітивних карт та розвитку перцепційної географії вцілому. Визначення тенденцій в сприйнятті населенням історико-географічних чинників формування регіонів в складі Чернівецької області.

Теоритична значимість отриманих результатів полягає в тому, що ми можемо побачити і проаналізувати динаміку змін етносів які проживають в історико- географічних краях, а також використати методи під час дослідження інших історико- географічних країв в складі України. Враховуючи дані анкетування можна сформувати розуміння перцепційного сприйняття населенням історико-географічних факторів в ретроспективному погляді на ситуацію. Екстраполювати отримані дані та розвивати перцепційні дослідження в рамках тенденцій щодо реформи децентралізації котра зараз відбувається в Україні.

Практична значимість може бути використана для подальших досліджень історико-географічних зон в складі Суцільної Української Етнічної Тери-

торії, також праця може бути використана управлінням у справах національностей та релігій Чернівецької області як довідковий матеріал для запобігання утисків нацменших та врегулювання можливих етнічних конфліктів в Чернівецькій області. Перцепційні дослідження можуть покращити розуміння працівниками ОДА та управліннями в сфері територіального розвитку або Департаментом регіонального розвитку Чернівецької області.

Апробація та висвітлення результатів дослідження. Наукове дослідження неодноразово доповідалось на семінарах кафедри географії України та регіоналістики, та демонструвалось на презентаціях.

Зміст роботи складається зі вступу, трьох розділів з власними підрозділами для розкриття теми, висновків, списку використаної літератури та додатків.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЦЕПЦІЙНОГО СПРИЙНЯТТЯ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ КРАЇВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

1.1 Перцепційна географія як суспільно-географічна наука

Все своє життя поки людина існує, вона сприймає навколишній світ. Її сприйняття та сприймання відбувається поступово та може змінюватись. Вся інформація, зібрана людиною, формується на основі сприймання людиною навколишнього середовища. Відчуття людини можуть відображати певну сукупність властивостей, аналізуються нею, створюють її власну ідентичність та формують відношення та ставлення до інших, їх сприйняття та розуміння.

Адже, поняття про сприймання та сприйняття свідчать про пізнавальний процес відображення та розуміння явищ або процесів, як цілісного об'єкта в сукупності всіх складових.

Під час сприйняття всі відчуття синтезуються, створюючи цілісні образи предметів та явищ, але сприйняття не лише зводяться до отриманих людиною відчуттів. Сприйняття практично завжди є складним цілісним процесом і якісно відрізняється від елементарних відчуттів, які входять для формування його складу. Також слід додати й те, що в кожне сприйняття входить і відтворений раніше досвід та осмислення сприйнятого особистістю як такою. Сприйняття вже як цілісний об'єкт набувається людиною як особистістю з часом, часто змінюється під впливом різних факторів: моральних, історичних, соціально-економічних, демографічних та призводить до розвитку та росту самої особистості, зміни її поглядів на життя, перегляду стереотипів, та росту в цілому, як особистісному так і в соціумі. Не завжди, як тільки людина сприймає інформацію, відбувається її сприйняття. Сприйняття вже отриманої інформації може змінюватись з плином часу, її осмислення може відрізнитись від початкового сприйняття. Осмислення вже отриманої інформації входить більше вже до когнітивних процесів таких як: мислення, розмірковування, аналізування, структурування, ототожнення для кращого використання цієї інформації в подальшому житті.

Сприймання і сприйняття відрізняються, тому варто розрізняти ці два терміни як: сприйняття відноситься скоріше до когнітивних процесів і скоріше відноситься до когнітивної географії, а сприймання радше є результатом сприйняття, більше спирається на перцепцію людини, її відчуття в цілому і відноситься до перцепційної географії.

Ці два визначення дуже схожі, і на певних етапах наукової роботи, вони будуть переплітатись, утворюючи певний симбіоз, але все ж таки вони детально представлені та описані в науковій роботі, задля кращого їх розуміння.

Щоб краще розуміти природу цих двох понять, звернемося до їх латинських назв. Перцепція, латинською *percipitio* — це сприйняття, сприймання, а *cognitio* — пізнання, пізнавання, ознайомлення, вивчення, усвідомлення з латинської мови.

Перцепція — чуттєве сприйняття зовнішніх предметів та явищ людиною. За Г.-В. Лейбніцем розрізняють перцепцію як просте безпосереднє уявлення про навколишній світ. Також варто включити і таке поняття як соціальна перцепція, яке краще підходить для розкриття теми наукової роботи, адже ми живемо та розвиваємося в соціумі, контактуємо та комунікуємо з ним та інтеруємо через власні вже створені та набуті зв'язки, будуємо нові, відштовхуємося як в моральному, так і в етичному плані, враховуючи особливості соціуму, та плануємо власне життя, враховуючи безліч факторів які активуються органами перцепційного сприйняття.

Якщо поняття сприймання це скоріше відноситься до людської перцепції, її відчуттів, те що вона може сприймати органами чуття і відноситься до її сприймання навколишнього світу, то поняття сприйняття це більш когнітивні процеси, які формуються вже в її свідомості, це оброблена нею інформація, яка ідентифікується, та має певне призначення, це вже її свідоме або ж підсвідоме мислення. Ці два фактори практично одразу створюються та формують наші погляди на життя, наші світогляди, самоідентифікацію та ідентифікацію інших особистостей, їх соціуму.

Враховуючи той факт, що людина як особистість, живе в соціальному просторі, то неможливо розглядати її перцепційні та когнітивні відчуття без

урахування соціального впливу на її розвиток та формування. Саме тому, в аспекті розглядання наукової роботи, варто також розуміти, що дослідження входить і до сфери соціальної географії, адже також вивчає закономірності в територіальній організації громади враховуючи різні фактори які притаманні саме їй. Фактори соціалізації людини в цілому створені для кращого уявлення про регіональний розвиток, особливо враховуючи також фактори: географічні, соціально-економічні, історичні, національні та етнічні для процесів в регіональних системах, котрі в свою чергу, покращують та оптимізують розвиток, який являється ціллю регіональної соціальної географії. Саме враховуючи ці всі фактори виділяють окремий вид перцепціального дослідження навколишнього світу та самоідентифікації себе як соціальну перцепцію.

Соціальна перцепція — її визначення в загальному розумінні тотожне з визначенням процесу міжособистісного розуміння і його можна визначити як формування в людській свідомості образу іншої людини. Сам образ починається з відображення зовнішності, але навіть на цьому етапі більшість людей робить висновки про особистісні риси інших людей, які не виявляються на рівні сприйняття безпосередньо. В стадії соціальної перцепції людиною виділяється одразу дві стадії її міжособистісного розуміння: стадія конкретно-чуттєвого відображення та відображення абстрактно-логічного. Стадія абстрактно-логічного відображення характеризується тим, що людина інтерпретує поведінку інших людей, і сутність такої інтерпретації полягає в аналізі сприйнятих елементів і ідентифікації їх відповідно до власних знань, стереотипів.

Також, одним з важливих елементів соціальної перцепції людини є спілкування, коли образ іншої людини вимальовується як результат комунікації з нею та виконує функцію регулятора спілкування. Після ідентифікації образ іншої людини постає в сприйнятті не тільки як об'єкт з певними параметрами наприклад як: вік чи стать, а й як особистість з власним характером, емоціями, інтелектом, віросповіданням, тощо. Важливим фактором є те, що під час соціальної перцепції людина як особистість під час спілкування з іншими

формує й загальні морально-етичні вимоги до інших людей які її оточують, має власні еталони що узагальнюють її бачення та оцінку людей. Формування ж самих еталонів, як критеріїв оцінки теж відбувається під впливом соціуму та суспільства в цілому та є здебільшого стихійним та неусвідомленим процесом.

Поширеним явищем також є явище стереотипізації, яке часто проявляється після того, як людина вже відноситься до певної соціальної спільноти, самоідентифікує себе, визначає свій соціальний статус, роль. Те як людина створює стереотип щодо інших людей відповідно до різних факторів, тягне за собою створення певної установки на подальші пошуки та фіксацію в людини чи групи людей певних властивостей: етичних, моральних чи фізіологічних. Такі стереотипи можуть виникати як на чуттєвому (перцепційному рівні), так і логічному, усвідомленому (когнітивному) рівні відображення. Ці ж стереотипи можуть бути представлені не тільки в одній людині, а й групи народонаселення як одного цілого, де явище соціальної перцепції та формування поглядів притиманне та повторюється в групі людей. На думку О. Г. Топчієва : «Народонаселення (населення) - це стійка і самовідтворювана множина людей, що має свій своєрідний природно-історичний розвиток і являє собою головну складову людського суспільства» [33]. Виходячи з цього визначення, можна розуміти що природно-історичний розвиток представлений за рахунок перцепційного сприйняття цілого етносу, формування загальних когнітивних процесів котрі притаманні народонаселенню в його більшості. В монографії В. В. Яворської «Регіональні геодемографічні процеси в Україні» висловлена одна з ключових тез: «В сучасній українській науковій думці залишається домінуючим наступне трактування: населення - це сукупність людей певної території. Поняття зберігає дві додаткові складові: населення постало як біологічне явище яке упродовж демографічної історії розвивається і функціонує як соціальний феномен». Зміст даної тези можна тлумачити, як те, що з плином часу населення, як одиниця соціуму, розвивається, створюється як єдине ціле.

Як свідчать наукові праці ряду авторів, на які опирається дана наукова робота, термін населення притаманний та входить в розпорядження географії

населення як предмет її вивчення, адже з ним пов'язане комплексне дослідження динаміки територіальних груп населення, їх взаємозв'язки з навколишнім середовищем та виокремлення суспільно-економічних умов в яких це населення розвивається та працює.

І. Гудзеляк у своїх працях подає чітке визначення «Географія населення — це наука про територіальні закономірності формування та функціонування людських спільнот»[32]. Слід зазначити, що І. Гудзеляк провела детальний аналіз у вивченні теоретичних основ географії населення, а саме: «Географія населення вивчає в динаміці територіальні групи населення і системи населених місць, в яких це населення мешкає та працює, пов'язаних з природним середовищем і господарством, в конкретних суспільно-історичних умовах»[32]. Саме визначення територіальних систем може бути як природничим, яке вивчає фізична географія, так і суспільним, яке підпадає під вивчення географії населення. Враховуючи визначення І. Гудзеляк: «Зміст географії населення охоплює: геопросторові закономірності природного відтворення населення та формування демографічної структури населення; географічні закономірності формування і використання працересурсного потенціалу; географічні закономірності формування соціального складу населення; геопросторова організація міграції населення; територіальні закономірності розселення населення (розміщення, формування поселень та їхніх територіальних систем); геопросторові закономірності формування етнічного складу, функціонування етнічних (чи міжетнічних) спільнот; етнічні процеси; регіональні відмінності у способі життя, культурі та побуті людей » [32]. Слід зазначити, що в структурі географії населення, виділяється і географія розселення, як наука яка вивчає географічні особливості та закономірності при розміщенні населення, те як формуються поселення. Населення світу проживає в двох типах поселень, як міське та сільське, тому і розрізняють ці два напрямки досліджень, а саме: георуралістику (географія сільських поселень) та геоурбаністику (географію міських поселень).

На цьому етапі наукове дослідження перехрещується на роздоріжжі двох суміжних наук перцепційної географії та когітивної географії.

Перцепційна географія або географія сприйняття - це суспільно-географічна наука, в якій розглядаються особливості сенсорного сприйняття простору, а також питання вікової еволюції просторових (територіальних) уявлень, специфіки особистісної та комунікативної передачі різної хоролого-хронологічної інформації, взаємодії людей між собою і навколишнім (географічним) середовищем. На думку Петра Олексійовича Масляка, перцепційна географія – географія ментальності, самоідентифікації етносу, сприйняття середовища (П. Масляк 53).

Когнітивна географія — географія розуміння, того як люди бачать простір та навколишнє середовище. Вона включає в себе формалізацію факторів які впливають на просторове сприйняття людиною світу як особистісного простору так і в рамках соціального середовища.

Задля кращого розуміння перцепційної географії варто спиратись на праці відомих географів: Л. М. Немець, К. Ю. Сегіда, Н. В. Гусева, котрі в книзі «Основи соціальної географії» чітко описали визначення географії сприйняття.

Географія сприйняття або перцепційна географія (География восприятия или перцепционная география, Perceptive geography) – галузь соціальної географії, що вивчає просторові образи (уявлення) і механізм їх впливу на просто-

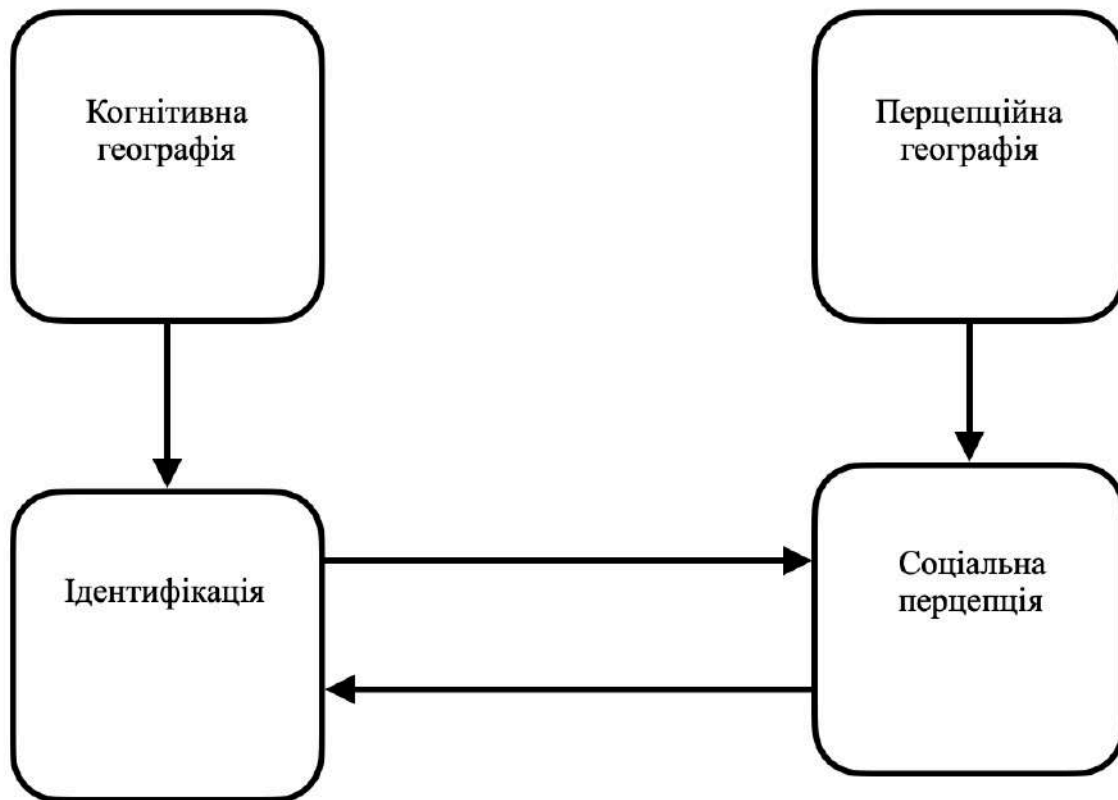
- *психогеографічна* зона (механізми сприйняття просторової інформації)
- *соціогеографічна* зона (масові просторові уявлення, стереотипи, оцінки і поведінка людей)
- *культурно-географічна* зона (просторові уявлення, закріплені і використовувані в культурі)
- *лінгвогеографічна* зона (просторові уявлення, закріплені і використовувані в мові)

рову поведінку людини в середовищах різного типу. Основна її теза – поведінка людей реальному світі визначається значною мірою суб’єктивними образами цього світу. Іншими словами, між образами середовища і реальною поведінкою в ньому існує велика залежність. [7, с. 184]

Як було описано вище, дослідження має в собі також складову когнітивної географії, адже як тільки відбувається сприймання певної інформації, практично одразу відбувається і усвідомлення і розуміння.

Як було представлено вище, на суміжності двох наук можна виділити чотири зони за якими і варто характеризувати дослідження: психогеографічна, соціогеографічна, культурно-географічна, лінгво-географічна.

Психогеографічна зона має особливість сприйняття саме просторової інформації, територіальних особливостей, та географічного розташування. Уяв-

лення про навколишній світ, особливостей розташування важливих об'єктів які потрібні для ідентифікації цієї території.

Соціогеографічна зона це здебільшого перцепційне розуміння та уявлення людини про інших людей, а саме стереотипи, оцінка інших людей та їх поведінка. Уявлення про соціум в цілому, розуміння ідеології, поведінки певної соціальної ланки.

Культурно-географічна зона виділяється тим, що це уявлення, які використовуються в культурі яка асоціюється (фольклор, національний одяг, їжа, тощо). Особливості які притаманні лише певному етносу, або ж національній групі які мовно, культурно та релігійно можуть відрізнитись, або ж мають власні особливості непритаманні іншим етносам.

Лінгво-географічна зона дає особливості сприйняття та уявлення людиною про мову етносу, їх емоційне вираження слів, інтонацію та контекст для відображення вербальної інформації слів. Сюди ж входять міміка, жестикуля-

ція, особливості подання інформації, вираження позитивних та негативних емоцій в певних особливостях подання інформації певними представниками цього етносу.

Когнітивна географія — напрям географії, що вивчає просторові представлення, механізми їх формування і використання у різних аспектах людської діяльності.

Аспектом когнітивної географії який буде розглядатись в роботі стане ідентифікація людиною себе, та виділення в навколишньому середовищі її власного уявлення саме в аспекті її когнітивних умінь, вміння ідентифікувати інші географічні одиниці згідно з набутою нею інформацією, можливі її стереотипні уявлення щодо певних географічних аспектів котрі будуть розглядатись в науковій роботі.

Ідентифікація — це спосіб розуміння іншої людини через усвідомлене чи неусвідомлене ототожнення її із собою, намагання зрозуміти стан, настрій людини, її ставлення до світу й до себе, поставивши себе на її місце. Ідентифікація відбувається за різними аспектами такими як: фізіологічні особливості, національність, мова, релігія, етнічна приналежність, тощо.

Для кращої ідентифікації себе людина використовує соціальну перцепцію, яку можна віднести як до сфери перцепційної географії так і до сфери когнітивної географії, адже соціальна перцепція — це багатофункціональний процес, який передбачає сприйняття зовнішніх ознак людини, співвіднесення їх з її особистісними характеристиками, інтерпретацію і прогнозування на цій основі її вчинків. Виокремлення схожостей та відмінностей у сприйнятті інших людей та ідентифікація власної особистості в залежності різних факторів ідентифікації.

Як існує соціальна перцепція, варто також виділяти й соціально ідентифікацію. В XXI столітті, в сучасних та динамічних суспільствах, які характеризуються швидким якісним та кількісним ростом, суспільствах котрі часто відходять від ідеологічних стереотипів мислення в такому суспільстві соціальна ідентифікація буде зазвичай відповідати за те, як та чи інша людина як особистість реалізовує себе в сучасному світі, як її самореалізація в суспільному просторі відповідає оцінкам оточуючих. Варто розуміти й те, що фактор соціальної

ідентифікації може бути фактором самовизначення, самореалізації, самоствердження або ж навіть самопізнання. Соціальна ідентифікація часто залежить від ставлення до певної особистості інших оточуючих людей або ж групи осіб. Слід розуміти й те що під час соціальної ідентифікації часто буває і емоційна боротьба особистостей та соціальних груп, серед факторів боротьби виділяють: соціальну безпеку, солідарність, певні соціальні рухи. Серед важливих аспектів соціальної ідентифікації можемо виділити ті котрі чи не найбільше впливають на розвиток особистості людини, формують її світогляд, стереотипи, та визначають її психологічну різноманітність, серед цих аспектів виділяють: сім'ю, друзів, родину, колег по роботі. Частково ці аспекти дають людині ідентифікацію власну, або ж надають їй її власну національну ідентичність.

Ідентифікація за національним, релігійний та мовними чинниками як суспільно-географічна категорія має значно більше факторів від демографічних до соціально-економічних, це поняття значно ширше за своїм змістом ніж просте ототожнення себе з соціальними групами. Часто ідентифікація, особливо соціальна ідентифікація проходить віссю через всі галузі знань людини та її повсякденних справ та життєдіяльності, етичних та соціальних моральних цінностей.

Процес ідентифікації під час якого в особистості людини виникає певна ідентичність, фактори які найбільше повторюються та відповідають її соціальній ролі, соціальній групі, або ж підпадають під її соціальні ознаки. Варто додати й те, що під час самого процесу ідентифікації інформаційна складова ідентифікування існує як певне набуття, підтримка або ж й збереження ідентичності, тобто дозволяє зараховувати особу до тієї чи іншої соціальної групи. Варто розуміти й різницю між ідентифікацією одного індивіда та соціальною ідентифікацією, що під час ідентифікації особистості не відбувається остаточне встановлення абсолюту схожості та тотожності індивіда, варто розуміти, що сам процес ідентифікації відбувається за ідентифікаційними факторами або ж індикаторами, які і визначають в собі міру певної соціальної групи. Особливість соціальної перцепції також полягає в тому, що окрім людей в складі соціальної групи можна розглядати за різними та численними факторами, але ідентифікувати їх буде соціальна група в складі якого вони знаходяться або ж відповідають її

очікуванню; для прикладу можна невести викладачів, військовослужбовців, етнічні групи, соціальні групи, а факторами за якими відбувається їхня особиста ідентифікація та соціальна ідентифікація виступають: спосіб життя, мова, характер, поведінка на публіці, стиль та колір одягу, тощо. Ідентифікаційні процеси також охоплюються різні фактори та сукупності ознак, які мають певне розуміння під собою зі сторони соціальної групи, відхилення або ж розходження за ці ознаки веде за собою втрату ідентичності (якість, визначеності, тощо). Наші уявлення про індивідуальну ідентифікацію та соціальну ідентифікацію значною мірою розширюють та збільшують розуміння про теорії міжособистісної взаємодії, етнометодології. Це вказує та демонструє зв'язок ідентифікаційних особливостей із системами норм поведінки, традиціями в громадах та різними соціальними інституціями котрі представлені в наш час.

Соціальна ідентифікація має дуалістичну природу, з одного боку під час її процесів відбувається ототожнення індивідів, а з іншого боку відбувається розпізнавання та усвідомлення різних факторів та ознак ідентифікації серед інших людей, за якими людина як особистість може ідентифікувати себе використовуючи такі індикатори: психічні, моральні, статево-вікові, естетичні. Ці індикатори часто й визначають коло спілкування індивіду та його взаємодії з соціальними групами.

1. 2 Важливість перцепційних досліджень в умовах децентралізації для поліетнічних регіонів

Враховуючи історію формування Чернівецької області в складі УРСР та згодом історичні зміни за часів незалежності України, історію становлення історико-географічних країв в складі області перцепційні дослідження етнічного, мовного та релігійного складу населення Чернівецької області в умовах децентралізації будуть відігравати особливо важливу роль не тільки для ознайомлення та вивчення особливостей, а кращого розуміння та сприйняття поліетнічних регіонів в складі області. Північна Буковина та Північна Бессарабія пройшли нелегкий шлях у процесі утворення з цих двох історико-географічних країв складових Чернівецької області в її адміністративних межах. Кожен історико-географічний край має власні особливості в етнічному та національному

складах, їхня історія має відображення в традиціях, культурі, мові, а також і в сьогоденнішніх процесах котрі відбуваються та відображаються як в демографії, політиці, соціально-економічних процесах.

Особливу увагу хочу наголосити саме на важливості дослідження для державних діячів, спеціалістів регіонального розвитку та просторового планування для кращого розуміння населення для якого вони працюють і для кого покращують життя та розвиток громад, розуміння тих чи інших аспектів в особливості розміщення населення відповідно до мовних, етнічних, історичних та географічних чинників котрі впливають на подальше життя громади, адже в сучасному суспільстві динаміка соціальних процесів часто призводить до зростання міжособистісних контактів людей, створення соціально-економічних контактів для ведення бізнесу та господарства між різними етносами та національностями. Важливим дане дослідження буде й для працівників Обласної Державної Адміністрації, для кращого управління, розвитку та загального розуміння етносів та національних меншин котрі компактно проживають на теренах Чернівецької області. Враховуючи особливості територіальні особливості релігійного складу населення національних та етнічних меншин, можна буде зменшити або ж взагалі унеможливити створення релігійних, міжетнічних та міжнаціональних конфліктів, створити найоптимальніші умови для розвитку національних меншин та всього населення Чернівецької області.

Це в свою чергу призводить до сприймання іншої особистості та формування образів людини, образів етносів та національностей котрі проживають на території Чернівецької області, що в свою чергу заходить в поле міжособистісної перцепції.

Аспекти міжособистісної та соціальної перцепції особливо проявляються в національних та етнічних меншинах України та можуть характеризуватись особливостями етнічної консолідації та стійкості до асиміляції. В рамках децентралізації це може проявлятись тим, що громади прогнуть до самостійного упорядкування проблем своєї громади в рамках свого традиційного проживання або ж на території де дане населення є автохтонним. Тобто збереження й власної соціальної перцепції, власного сприйняття інших соціальних груп, впливу

вже сформованих стереотипів в плані керування громадою або ж соціальною групою.

Слід також додати що етнічний чинник насамперед дуже важливий через численні рішення в місцевих радах в етноконтактних регіонах щодо різних проектів для розвитку та життя громади в яких важливими чинниками для аргументацій власного рішення або ж висловлення думки часто згадуються етнічні, мовні, а також релігійні аспекти. Тобто варто розуміти наскільки важливим перцепційне сприйняття певної національної меншини може впливати на прийняття рішень членами даної громади, соціальної групи. Їхня перцепція часто формує їхні уявлення про правильність прийнятих рішень відносно власного сприйняття етнічності та соціальної ідентифікації, тобто перцепційне сприйняття людиною етнічної групи може бути обумовлення її соціальною перцепцією яку вона сформування будучи частиною даної етнічної групи.

Для кращого розуміння важливості та актуальності теми дослідження можна звернутись до резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи від 25 січня 2017 № 2145 року щодо стану демократичних інститутів в Україні, яка в свою чергу звертає увагу на необхідність врахування етнічного, національного та мовного складу регіонів у процесах децентралізації. Резолюція затверджує повагу до національних меншин та етнічних груп котрі компактно проживають, їх інтересів та звичаїв, що є основою для європейської демократії, яка підкріплюється багатьма європейськими договорами, учасниками яких є також й Україна.

Нехтування цими показниками може призвести до виникнення етнічних протиріч, напруженості серед національного складу населення, можливе ускладнення з формуванням системи виховання підростаючого покоління в школах рідною мовою, а також електоральні вподобання — коли етнічна група на виборах буде голосувати за представника своєї національності незважаючи на ділові та особистісні якості кандидата, тобто безпосередньо впливати на політичний розвиток регіону, його політику в цілому. Особливо це варто врахувати в поліетнічних та полінаціональних громадах, хоча громади серед яких є національні меншини зазвичай тяжіють до створення моноетнічних територіальних оди-

ниць, та часто зберігають свої особливості як автохтонне населення даної території.

Етнічний чинник хоч і не є визначальним при створенні громад, але в подальшому розвитку проблеми можуть отримати й етнічний, національний або ж й мовний характер. Зокрема, якщо в адміністративному центрі громади домінує інша етнічна або ж національна група, це може призвести до протиріч або ж уявлення «свій — чужий» за етнічною або мовною ознаками або ж навіть релігійними ознаками. Подібне також може проявлятися різних сферах: освітній, медичній, адміністративній, соціально-побутовій, економічній, політичній, сфері комунальних послуг тощо.

Задля кращого створення окремих територіальних громад існують певні механізми, які в аспекті перцепційних досліджень можуть зберегти інтереси національних меншин та враховувати їхню особливість під час створення територіальних громад. Серед таких механізмів існують певні правила як не об'єднування в одній громаді різних етнічних та національних груп, або ж створювати виборчі округи враховуючи різні етнічні групи та їх компактне проживання. Адже повага до інтересів національних меншин є основною складовою європейської демократії, що закріплено численними європейськими договорами, учасником яких є й Україна. Як приклад, можна навести рамкову конвенцію Ради Європи щодо захисту національних та етнічних меншин, в якій описано про необхідність утримання від заходів які можуть змінити пропорційний склад населення в громадах, де проживають національні меншини.

Окремим пунктом можна також додати й те, що під захистом Європейської Хартії регіональних мов та мов національних меншин, що традиційно використовуються на території держави громадянами, які складають соціальну групу мова якої відрізняється від офіційної мови держави. Також при формуванні територіальної громади варто враховувати 1 статтю Хартії, в якій наголошується в необхідності поваги до кордонів певної географічної місцевості під час створення, щоб існуючий раніше адміністративний поділ не створював жодних перешкод у розвитку регіональної мови або ж мови національної меншини.

У процесі об'єднання громад в Україні можна також спиратись на статтю 132 Конституції України: «Територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічному розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій». В доповнення до цієї тези, у Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» варта уваги й стаття 4: «Про прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток ОТГ».

Враховуючи все із вище зазначеного, можна зробити певні висновки — у процесі створення окремих територіальних громад варто враховувати компактно розселені національні меншини, адже метою їх формування так само як в місцях компактного проживання, та й в інших випадках, має бути створення сильних в усіх аспектах територіальних громад, які спроможні до самоорганізації, не тільки враховувати фінансові або ж економічні чинники для соціально-економічної основи громади для її сталого розвитку, соціальні чинники для збереження розвитку традиційного середовища в національних меншинах і їх розвитку без жодних перешкод. Слід враховувати й систему місцевої влади, яка б змогла врахувати та реалізувати специфічні потреби кожної етнічної спільноти, та можливо проводити власну адресну етнонаціональну політику. Враховуючи принцип добровільності в створенні громад, що мають різний етнічний склад, не слід створювати заходи які можуть хоч якось змінити етнолінгвістичну структуру населення, адже це може стати результатом обмеження колективних або індивідуальних прав та свобод.

Важливо зазначити, що кожна територіальна одиниця яка представлена компактним проживанням національної або етнічної меншини, має власні міжетнічні зв'язки, тому при створенні на її основні або включаючи її в склад нової окремої територіальної громади варто враховувати вже існуючі та набуті локальні та міжетнічні зв'язки цієї громади.

Задля кращого та оптимального створення ОТГ у місцях де проживають етнічні меншини існують певні принципи задля кращої моделі їх створення, котрі враховують передбачені законодавством умови, які визначають найкращий та оптимальний шлях створення окремих територіальних громад серед місцевостей компактного проживання національних та етнічних меншин. Для підтвердження із описаним вище, можна краще проаналізувати до Рекомендації (2004) 12 Комітету Міністрів Ради Європи про зміни до територіальної організації влади, де описано: що в пошуках до досягнення певного розміру, варто враховувати що немає оптимального стандарту та розміру для громад, який можна було б взяти за стандар, тому варто завжди враховувати різні чинники, котрі впливають, особливо якщо злиття малих територіальних одиниць є найкращим рішенням враховуючи та зважаючи на їх історію, традиції та збереженням попередньо існуючих факторів через нових утворень.

Спираючись на різні наукові матеріали та враховуючи документи які мають вплива на правовий чинник в Україні, демографічний, етнічний, національний та релігійні чинники часто обумовлюють важливість їх використання як основних або ж альтернативних моделей на які варто спиратись при утворенні територіальних громад, особливо в поліетнічних регіонах де можуть бути представлені громади: як моноетнічні, з однією національною групою яка переважає та часто входить до автохтонного населення цієї адміністративної одиниці; двоетнічних з можливим переважання однієї з представлених менши; та багатоетнічної або ж поліетнічної, де кількості різних національних меншин представлена в доволі великій кількості.

Важливим фактором залишається те, що в будь-якому виді територіальної громади, чи вона моноетнічна, чи поліетнічна, громада має залишатись спроможною бути життєспроможною.

Про важливість дослідження також зауважу що для поліетнічних регіонів на законодавчому рівні в Україні можливе створення в Законі України «Про адміністративно-територіальних устрій» мають бути створені певні механізми реалізації статті 132 Конституції України щодо урахування історичних, геогра-

фічних, екологічних, економічних, демографічних, національних, етнічних та культурних особливостей як основи для територіального устрою України.

Також важливими залишаються принципи Рамкової конвенції про захист національних меншин, щодо важливості врахування чинників розміщення мовних, етнічних та національних ареалів та врахування цих факторів при змінах до територіального поділу в якому задіюються території з компактних проживанням національних меншин. В методиці формування спроможних громад також пропонується додати до паспорту (додаток до методики) такий показник як «Етнічний склад населення за населеними пунктами».

За для створення найкращих та оптимальних умов для створення та злагодженого функціонування окремої територіальної громади з поліетнічним складом населення як варіант подаються зміну до Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад», де змінами будуть коефіцієнт етнічності задля кращого надання можливості додаткових грошових надходжень для громад з поліетнічним складом населення.

Наукова праця також буде важлива, враховуючи те, що для статутів новоутворених окремих територіальних громад насамперед будуть враховані історичні, національні, етнічні та соціально-економічні особливості.

Однією з цілей дослідження є й вдосконалення теоретично - методологічного апарату етногеографії Чернівецької області, погляд на динаміку зміни населення, враховуючи приналежність та історичну особливість в формуваннях історико- географічних країв у складі Української держави, а саме як входження того чи іншого історико - географічного краю відобразилося на етнічному, мовному та релігійному складі населення і які тенденції в складі населення зберігаються станом на 2001 рік згідно з переписом населення.

Наукова праця та її практична значимість може бути використана для подальших досліджень історико- географічних зон в складі Суцільної Української Етнічної Території, також праця може бути використана управлінням у справах національностей та релігій Чернівецької області, держслужбовцями,

менеджерами з регіонального розвитку та просторового планування територій, як довідковий матеріал для запобігання утисків нацменшин та врегулювання можливих етнічних конфліктів в Чернівецькій області.

Додатковою складовою в практичному застосуванні не тільки для ознайомлення, а держуправлінців котрі можуть своїми діями враховуючи інформацію з даного наукового дослідження покращити умови для всього населення Чернівецької області та уникнути можливих конфліктів на етнічній основі.

1. 3 Методика наукового дослідження перцепційного сприйняття історико-географічних країв в Чернівецькій області

Вивчення та дослідження перцепційного сприйняття історико-географічних країв серед населення Чернівецької області, особливо враховуючи її неоднорідний етнічний, мовний та релігійний склад є безпосереднім та інтегральним завданням перцепційної географії, соціології, географії населення та розселення, історії та філософії, релігієзнавства та інших суспільних наук.

Дані науки котрі були перераховані вище, які в своїх дослідженнях опираються на предмет її дослідження має власне наукове завдання, наукову мету. Виходячи з цього і формується її наукове пізнання, науковий та методологічний апарати для вирішення проблем котрі виникають в процесі наукових досліджень.

Перцепційна географія, як частина соціальної та суспільної географії має вивчати геопросторові фактори створення соціальних явищ, їх територіальні особливості формування. Для цього методологічна основа даного наукового дослідження має включати в себе конкретнонаукові методи так і загальнонаукові методи.

У науковій роботі були використані як загальнонаукові методи, а саме: літературний метод, метод аналізу та обробки статистичних даних, статистичний метод, метод аналізу літературних та наукових джерел та порівняльний метод. Окрім загальнонаукових методів в роботі були використані такі методи як: бесіди, метод інтерполяції та екстраполяції, метод синтезу, анкетування та опитування для збору статистичних даних які були використанні в роботі.

При вивченні особливостей етнічного та релігійного населення історико-географічних країв сформульовані вимови, яким повинен відповідати кожен науковий метод:

- чіткість, загальнозрозумілість методу;
- цілеспрямованість, тобто підпорядкованість методу досягнення певної мети, розв'язанню певних конкретних завдань;
- детермінованість – строга послідовність використання методу;
- результативність – здатність методу забезпечувати досягнення певної мети;
- надійність – здатність методу з великою ймовірністю забезпечувати отримання бажаного результату;
- економічність – здатність методу домагатися певних результатів з найменшими витратами засобів і часу

Застосовуючи певні методи, ми за допомогою критеріїв або показників робимо кількісно-якісний аналіз та даємо оцінку досліджуваному явищу чи процесу. Під критерієм ми розуміємо ознаку, на підставі якої оцінюється, визначається або класифікується певне явище і процес.

Історичний метод дозволяє досліджувати виникнення, формування та створення і розвиток процесів і подій у часі з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей. Ми можемо проглянути ретроспективну кореляцію, побачити наявні змінні та відмінності структури населення згідно з переписом по роках.

Будь-яке теоретичне дослідження потребує опису, аналізу та уточнення понятійного апарату конкретної галузі науки, тобто термінів і понять, що їх позначають. В цьому випадку застосовують метод термінологічного аналізу, який передбачає вивчення історії термінів і позначуваних ними понять, уточнення змісту та обсягу понять, їх місця в понятійному апараті теорії. До загальнонаукових методів слід віднести системний метод, сутність якого полягає у комплексному дослідженні великих і складних об'єктів, дослідженні їх як одного цілого з функціонуванням усіх елементів і частин. Цей метод дозволяє вивчити населення як складну систему історико-географічних країв. Особливості струк-

тури та зв'язків між компонентами системи унеможливило зведення її властивостей до суми властивостей елементів і передбачає аналіз кожної у залежності від завдання та масштабності дослідження.

Наукова робота та дослідження проводилось в п'ять етапів: підготовчий, інформаційний, моделювання та аналітичний.

На першому етапі (підготовчому) було вибрано з науковим керівником тему котра б найбільш імпонувала мені як досліднику, та яка б мала наукову новизну, також було обрано об'єкт та предмет дослідження, чітко визначено та сформульовано мету, цілі та завдання наукового дослідження. Під час підготовчого етапу було створений чіткий план наукового дослідження, обрано методи, було переглянуто та прочитано публікації, монографії, книги та ресурси котрі вже існують для кращого розуміння досліджуваної теми.

Варто вказати й те, що під час опрацювання наукової літератури використовувався метож аналізу літературних джерел. Серед опрацьованих джерел були наукові праці відомих етнографів, демографів та науковців котрі досліджують соціальну та суспільну географію, їх статті, навчальні посібники та матеріали, монографії, видані книги, електронні ресурси та підручники.

Після опрацювання даних ресурсів та джерел задля кращого розуміння досліджуваної теми, можна було детальніше виокремити чіткі аспекти для наукових пошуків, краще попрацювати та сформулювати теоретичні та практичні значення наукового дослідження, змогти дати аналіз та сформулювати наукову новизну котру в подальшому можна буде використати в практичному застосуванні державними службовцями.

На другому етапі (інформаційному) відбувався збір первинної інформації, створення анкетування для опитування населення для розуміння їх перцепційного сприйняття, створено базу з необхідних джерел для наукового дослідження. Інформаційним фундаментом для наукової роботи стали дослідження: матеріали та щорічники Головного управління статистики у Чернівецькій області, загальні дані перепису населення Чернівецької області за 1930, 1959, 1970, 1989, 2001 роки, Фундаментальні праці етногеографів та демографів історико-географічних країв серед яких: С. Рудницький, В. П. Круль.

Населення Чернівецької області вивчалось в ретроспективно- хронологічному аналізі формувань національної структури населення до середини ХХ ст, а також територіальні особливості сучасної національної структури населення області, а також її релігійний склад Джаманом В. О, Костащуком І. І та іншими вченими. Задля створення наукової новизни було також створено он-лайн анкетування для збору первинної інформації безпосередньо від населення котре зараз проживає на території Чернівецької області, де розглядались два блоки питань для розуміння перцепційного сприйняття населення області та їх загально-географічного та історичного сприйняття історико-географічних країв Чернівецької області, а саме: Північної Буковини та Північної Бессарабії. Варто додати й те, що інформаційною основою для дослідження стали статистичні дані перепису населення Чернівецької області від 1930 року по 2001 рік включно, щорічники перепису населення, довідкові видання, книги та посібники українських етнографів, довідкові видання та джерела з мережі Інтернет.

Зауважмо, що даний етап є одним з найважчих, адже анкетування проходило під час пандемії та в умовах карантину, що створювало проблеми для опитування вибірки респондентів. Даний етап є також істотним, адже на ньому збирались всі необхідні для дослідження дані, створювалась інформаційна база для наукової роботи, та поглиблювались теоретичні знання про досліджувану тему.

На третьому етапі (етап моделювання) було проведено аналіз вже отриманої інформації, були створені результати дослідження та дано їм оцінку, сформовано вектор подальшого розвитку даного дослідження та його перспективу в подальшому, описано загальні висновки щодо праці. Важливість даного етапу заключається також і в тому, що під час нього було створено велику кількість діаграм, графіків, математичних розрахунків, проведено аналіз етнічного, мовного, національного та релігійного складу Чернівецької області та історико-географічних країв. Був застосований картографічний метод побудови карт для наочного відображення змін в структурі населення та його географічного розташування. Використовувався для побудови карти Національного складу населення Чернівецької області за даними перепису 2001 року. Важливу роль у теоретич-

них дослідженнях займають методи аналізу та обробки даних. Аналіз – це спосіб наукового дослідження, за якими явище поділяється на складові. Статистичний метод - метод аналізу статистичних даних. Будь-яке статистичне дослідження послідовно проходить три етапи.

Перший етап – збирання первинного статистичного матеріалу реєстрацією фактів чи опитуванням респондентів. На другому етапі зібрані дані підлягають систематизації та групуванню – від характеристики окремих елементів переходять до узагальнюючих показників у формі абсолютних, відносних чи середніх величин. Третій етап передбачає аналіз варіації, динаміки, взаємозв'язків. Статистичний метод був використаний при побудові діаграм, графіків. Географічний метод належить традиційних методів економіко-географічних досліджень. До них насамперед слід віднести метод порівняльно-географічного аналізу, який застосовується для порівняльної характеристики населення двох регіонів чи областей. В науковій роботі використовувався для порівняння структури населення Північної Буковини та Північної Бессарабії, етнічних мовних та релігійних відмінностей.

Аналітичний етап дослідження включає в себе різні наукові підводи котрі були використані в науковій роботі для вивчення етнічного, мовного, національного та релігійного складу Чернівецької області. Серед застосованих підходів: структурний, геопросторовий та концептуальний.

Структурний підхід полягав в дотриманні та розумінні етнічного, мовного та релігійного складу населення як певної цілісної системи або ж групи систем котрі мають власну структуру, котра притаманна лише цій групі, та яка змогу відслідкувати особливості формування з впливом історичних факторів, а також інших чинників.

Геопросторовий підхід, на відміну від структурованого дозволив відрізнити територіальні відмінності в етнічному, національному, мовному та релігійному складі Чернівецької області. Даний підхід на прикладі територіальних одиниць також демонструє історичні фактори котрі відображаються в формуванні тих чи інших національних груп в складі історико-географічних країв

Чернівецької області, демонструє чинники котрі повпливали на геопросторове розселення населення на території Північної Буковини та Північної Бессарабії.

Концептуальний підхід був застосований в науковій роботі для дотримання географічних концепцій, використання вже відомих та перевірених часом методів наукового пізнання, засосування на практиці вже існуючих теорій та гіпотез відомих українських вчених на чий праці спирається дослідження.

Загальнонаукові методи серед яких: метод аналогії, аналізу та синтезу, моделювання, аналізу та опрацювання літературних джерел інформації.

Під методом аналогії подається інформація або ж знання про певні соціальні групи, етноси на основі їх подібності з іншими. Тобто метод формується на певній подібності двох або більше об'єктів, процесів між собою. Метод аналогії було використано при аналізі даних отриманих при анкетуванні населення коли ми можемо провести певну кореляцію та методом екстраполяції розподілити дані серед опитуваних котрі проживають на тій чи іншій території.

Метод аналізу включає в себе розуміння про те, що кожен предмет дослідження складається з частин, кожна з цих частин може аналізуватись як окремо так як і одне ціле (на прикладі особистісної ідентифікації та соціальної ідентифікації).

Полярним до методу аналізу - метод синтезу, коли ведеться вивчення об'єкта дослідження в цілому, як єдине ціле або ж в розумінні частин з яких він складається. Ідея даного методу дослідження полягає в об'єднанні різних частин досліджуваного предмету в єдине ціле для відображення повноти картини дослідження. Використання методів аналізу та синтезу дозволило краще розуміти особливості територіального розміщення та формування етнічного, мовного, національного та релігійного складу в Чернівецькій області та в її історико-географічних краях.

Метод моделювання в науковій роботі використосувався для відображення моделей котрі дадуть змогу та демонструють особливості розміщення етнічного, мовного, національного та релігійного складу населення Чернівецької області. Даний метод також був використаний для демонстрації графіків та секто-

ральних діаграм котрі наочно демонструють відмінності серед складу населення історико-географічних країв: Північної Буковини та Північної Бессарабії.

Метод опрацювання літературних джерел інформації включав в себе збір, аналіз інформаційних джерел завдя формування необхідної інформації для наукового дослідження. Після опрацювання літературних джерел відомих вчених таких як: Круля В. П, Джамана В. О, Костащука І. І, формувалось чітке бачення та розуміння історико-географічних країв Чернівецької області. Їхні праці по-слугували також теоретичною базою для наукової роботи, адже вже в них чітко подається розуміння процесів котрі відбувались на території Чернівецької області, подається ретроспективне бачення історичних, демографічних, соціально-побутових процесів в історико-географічних краях Чернівецької області, було сформоване чітке бачення майбутнього розвитку даного дослідження в майбутньому та пошуку найоптимальніших шляхів дослідження.

В науковому дослідженні були використані й методи як: геоінформаційний та порівняльно-географічний метод. Для порівняння об'єктів використовувався порівняльно-географічний метод, де і виділялись відмінні та спільні риси серед етнічного складу населення. Використання порівняльно-географічного методу також дозволило виокремити наочні відмінності серед територіальних розміщення національних меншин в складі історико-географічних країв Північної Буковини та Північної Бессарабії.

Для опрацювання даних статистики та створення моделей та карт був використаний геоінформаційний метод. Враховуючи відносну новизну можна розуміти перспективу використання даного методу для створення сучасних карт та зберігання їх на електронних носіях для подальшого використання.

Серед загальнонаукових методів збору інформації в науковій роботі було використано найпоширеніший метод - метод анкетування. Варто розуміти, що анкетування (з французько *enquete*) це метод отримання інформації безпосередньо шляхом відповідей респондентів на запитання в попередньо заготовлених бланках відповідей - анкет. Анкетування належить до групи методів котра має назву «опитування», також в цю групу методів крім анкетування відносять інтерв'ю та бесіду. Через епідеміологічну пов'язану з поширенням вірусу SARS-

CoV-2 та коронавірусним захворюванням (COVID-19) було унеможливлено провести класичне опитування респондентів, тому в подальшому в науковій роботі будуть використовуватись дані отримані з електронних анкет створених на базі «Google Docs». Дані отримані за допомогою електронного анкетування були використані для демонстрації перцепційного сприйняття населенням Чернівецької області історичних процесів, розуміння відмінностей серед історико-географічних країв Північної Буковини та Північної Бессарабії.

На основі запропонованих методів дослідження було всебічно проаналізовано населення історико-географічних країв Чернівецької області: Північної Буковини, Північної Бессарабії та Герцаївського району. Створено картографічні матеріали для аналізу та візуалізації отриманих даних.

Висновки до розділу 1

Вивчення перцепційної географії, в особливості перцепційного сприйняття географічного простору населенням тих чи інших регіонів є надзвичайно важливим питанням. Актуальності дослідження набуває в особливості вивчення населення Чернівецької області, як однієї з найнеоднорідних областей України, чия неоднорідність зумовлена географічним розміщенням, історичними чинниками котрі повпливали на формування кордонів, меж та викоремлення територій компактного проживання національних меншин.

Варто розуміти, що сьогодні на території Чернівецької області проживає більше п'яти різних національностей що впливає на етнографічну специфіку регіону як такого. В сучасних умовах реформ регіональна політика має шукати нові засади та можливості в умовах децентралізації та створення окремих територіальних громад, адже питання формування регіональної етнічної політики повинні розглядатись в тісному зв'язку з розумінням комплексного компактного проживання етнічного, мовного, національного та релігійного складу Черніве-

цької області, розуміння на різних територіальних рівнях проблематики та особливостей розміщення тих чи інших етнічних груп.

Враховуючи сучасні тенденції децентралізації в розширенні повноважень у виконавчих органів місцевої влади варто розуміти, що в окремих територіальних громадах з компактним проживанням етнічних та національних груп регіональна політика та розвиток громади буде залежати від обраних представників цієї громади, тобто на рішення голів окремих територіальних громад буде впливати думка місцевих жителів чия соціальна та особистісна перцепція формувалась під впливом історичних, соціально-економічних, побутових, демографічних факторів та навіть стереотипів.

В поліетнічних регіонах задля розуміння особливостей людського сприйняття тих чи інших процесів та явищ, варто розуміти й те як вони сприймають та ідентифікують себе, які особистісні настрої мають та як географічне розташування впливає на побудову соціально-побутових та соціально-економічних зв'язків між різними етнічними групами, наскільки прораховуються можливі конфлікти та шляхи їх вирішення, створення подальших прогнозів, тощо.

Перцепційна географія, як частина суспільної та соціальної географії, а також як наука котра входить до географії населення є новим поглядом на географію населення в особливості під час розгляду етнічного, мовного, релігійного складу населення регіону, так як враховує всі фактори формування цього населення, відображає її ретроспективну складову, вивчає особливості розміщення, розвитку та можливі загрози, демонструє ті чи інші уявлення груп населення щодо історичних, географічних, політичних питань. Погляди щодо перцепційної географії в багатьох географів, етнографів, демографів та науковців котрі вивчають населення розділяються. Варто розуміти й те, що перцепційна географія

в свою чергу викоремлює та часто переплітається з когнітивною географією. Ці дві науки дуже тісно пов'язані між собою, адже якщо перцепційна географія вивчає як особистість сприймає ту чи іншу географічну інформацію та уявлення про неї, як група людей може сприймати систему понять та уявлень та характеризувати географічну територію та людей котрі на ній проживають, а когнітивна географія - як ця географічна інформація потім формується в думки, стереотипи та подальші рішення, те як створюються вже певні образи соціальних груп, ставлення до них, розуміння тих чи інших особливостей та факторів котрі важливі для оцінюваної групи, можливі конфлікти та шляхи їх вирішення з врахуванням етнічних, національних, мовних та релігійних особливостей соціальної групи.

Проведення наукового дослідження супроводжувалось використанням конкретно-наукових та загальнонаукових методів. В науковій праці також використовувались такі методи: картографічний, порівняльно-географічний, моделювання, анкетування, опитування та інші. Використання цих методів дало змогу детально та чітко створити картографічні матеріали, діаграми та моделі для наочного відображення візуалізованої географічної інформації щодо розміщення етнічного, мовного, національного та релігійного складу населення історико-географічних країв Північної Буковини та Північної Бессарабії, населення Чернівецької області згідно перепису населення 2001 року. Методи збору наукової інформації дозволили зробити перцепційне анкетування для збору первинної географічної інформації.

Методи використані в науковій праці дозволили дати характеристику етнічному, національному, мовному та релігійному складу історико-географічних країв Чернівецької області, дозволили визначити кореляційні зміни в складах населення по рокам перепису та обумовити ці зміни згідно демографічного, соці-

ального, ретроспективного та історичного факторів, що допомогло виявити закономірності в процесах в складі населення Чернівецької області.

Сьогодні перцепційні дослідження етнічного та мовного складу населення також мають особливо важливе значення в період проведення децентралізації в Україні. 12 червня 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв 24 розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад областей. В результаті в країні було створено 1469 окремих територіальних громад, які мають покрити всю територію України.

Закон про «Про добровільне об'єднання територіальних громад» дав змогу почати формування базового рівня місцевого самоврядування. За 2015 - 2019 роки в Україні було добровільно створено 982 об'єднані територіальні громади. Другий етап децентралізації почався 17 липня 2020 року, коли Верховна Рада України прийняла Постанову № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів». Згідно з цим документом, тепер в Україні налічується 136 районів, а старі 490 районів парламент ліквідував. 25 жовтня 2020 року пройшли місцеві вибори на новій територіальній основі громад та районів.

Посилаючись на сайт Уряду України, лише у 2022 році очікується внесення змін до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення. Серед критики реформи децентралізації, окрім загального позитивного сприйняття реформи громадянами, звучало й те, що в громадах відсутня можливість розпоряджатись власними земельними ділянками, брак практичного досвіду управління громадою, проблеми у відносинах з обласними та районними державними адміністраціями. Однією з найбільш глобальних загроз та небезпек є утворення значною мірою окремих територіальних громад котрі будуть непідконтрольні державі, задля уникнення подібним проблем і потрібно звертати увагу на перцепційні дослідження географічного

простору в адміністративних областях України, проводити опитування для розуміння повноти картини та настроїв населення, створювати когнітивні карти виходячи з отриманих даних.

На жаль на даному етапі дослідження ми не можемо проаналізувати дані щодо мовного, етнічного, національного та релігійного складу населення Чернівецької області через ряд факторів: останній перепис населення держатамом України проводився лише в 2001 році, за 20 років населення області сильно змінилось, станом на 2021 рік не всі ОТГ в складі Чернівецької області сформовані.

Варто розуміти, що для створення карт та картосхем етнічного, мовного та релігійного складу населення окремих територіальних громад в складі Чернівецької області потрібно отримати точні статистичні дані, що будуть відображати чіткі зміни та після аналізу отриманих даних можна буде проводити кореляційний, ретроспективний, історичний, та інші види аналізів. Повнода отриманої інформації також допоможе створити оновлені електронні ресурси для подальшого освітнього та наукового використання в школах та вищих навчальних закладах.

РОЗДІЛ 2

2.1 Етнічний, мовний та релігійний чинник формування історико - географічний регіонів Чернівецької області.

Спираючись на праці видатних вчених, в книзі Володимира Петровича Круля “Ретроспективна географія з основами етнографії” подається два визначення терміну «етнос» — “*Етнос*, за Юліаном Бромлей (1921-1990), — це стійка міжпоколінна сукупність людей, що історично склалася на певній території, яка має не тільки загальні риси, але й відносно стабільні усвідомлення своєї культури (включаючи мову) і психіки. Етносу властиве усвідомлення своєї єдності і відміни від усіх інших аналогічних утворень (самосвідомість), що фіксується у самоназві(*етнонімі*)[1][5][6].

Бромлей є засновником дуалістичної концепції етносу, згідно з якою людство в біологічному відношенні єдине, розвивається за загальними соціальними законами і складається з величезної кількості історично сформованих спільнот[6],[7].

Ю.Бромлей вважав, що немає жодних підстав відносити етноси до біологічних одиниць - популяцій, хоча кожен із них і поєднаний з певною популяцією. Для нього етнос - соціальне явище, особливий тип сформованої природно- історичним шляхом соціальної групи, особлива форма колективного існування людей, яка не залежить від волі належних до неї людей і здатна до стійкого багатоговікового існування за рахунок самовідтворення[1][5][6].

Також в книзі Круля Володимира Петровича дається й інше значення терміну «етнос» — *Етнос* — етнічна система нижчого порядку, на побутовому рівні називається народом. Члени етносу об’єднані загальним стереотипом поведінки, мають певний зв’язок із ландшафтом (місцем розвитку етносу) і, як правильно, спільну релігію, мову, політичний та економічний устрій. Цей стереотип поведінки здебільшого називається *національним характером*. Отже, етнос (за Л. Гумільовим) - це колектив особин із неповторною внутрішньою структурою і оригінальним стереотипом поведінки, при чому обидві складові

динамічні. Тому етнос є елементарним явищем, що не зводиться ні до соціального, ні до біологічного, ні до географічного явищ[1].

Народ - це спільності людей, які мають власні самоназви- етнімі, а точніше *етнімі- самоназви (ендоетнімі)*. Очевидно, наявність єдиної самоназви- етнімі передбачає існування в кожній зі спільностей єдиної само-свідомості. При цьому особливу роль відіграє антитеза “ми” - “вони”. Народи охоплюють багато поколінь людей (як правило зберігаються протягом кількох соціально- економічних формацій), тобто є потомственними, маючи відповідно змінний склад. Отже, однією з найголовніших рис народу виступає стійкість. Народ володіє тими об’єктивними рисами, які існують незалежно від суб’єктивного бажання його членів і сприймаються ними як відмінні риси своєї спільноти. Саме таким властивостям притаманна стійкість.

Народ охоплює сукупність людей із одним етнімом. Однак під єдиною самоназвою об’єднуються особи, що знаходяться не тільки на території однієї держави, але й на загальній (суміжній) території різних держав, тобто не в межах своєї держави.

До важливих рис, що виділяє народи з-поміж подібних собі, відносять характерні риси культури, що проступають як у матеріальному, так і духовному її ракурсах. Про це може свідчити своєрідність традиційного житла, особливість їжі. При цьому відмінності між народами стосуються складу їжі, способів її приготування і часу її прийому. Істотно відрізняються відрізняються у народів сімейний побут, шлюбні звичаї та обряди. Загалом при розмежуванні етносів- народів, як правило, вказують на такі стійкі і чітко виражені компоненти їхньої культури як мова, релігія, народна творчість, усна творчість, звичаї, обряди, норми поведінки, звички, тощо. Всі ці компоненти культури мають в окремих народів свої характерні риси, тобто етнічне забарвлення і, передаючись від покоління до покоління, утворюють так звану етнічну культуру, що володіє специфічним для неї стилем. Важливим компонентом етнічної самосвідомості виступає уявлення про спільність походження всіх членів етносу, під яким розуміється спільна історична практика їхніх предків[1][5][6].

Нація - подальший найвищий етап розвитку народу. Без етнічних рис немає нації, отже, етнічне — необхідний бік національного. Все ж, у нації співіснують дві риси (сторони) - соціальна й етнічна, тому правомірно вести мову про те, що нація — соціальне утворення з чіткими етнічними ознаками, тобто соціально-етнічна структура. Іншими словами, соціальне в націях знаходиться в діалектичному взаємозв'язку, нерозривній єдності з етнічним. Зрештою, власне етнічні компоненти є безумовними складовими соціально-етнічних організмів усіх типів, включаючи нації.

Нація, як і народ, характеризується соціальними (в тому числі економічними) зв'язками. Проте, на відміну від останнього, такі зв'язки у нації мають державно-політичну надбудову, тобто вони оформлені в межах держави, яка носить назву корінного народу.

Отже, нація — це не що інше, як той самий народ (колись бездержавний), який створив власну державу. Виходячи з цього, нація, на відміну від народу, є державно-політичною одиницею, якій не обов'язково притаманна етнічна однорідність, оскільки на її етнічній території проживають інші етноси (народи), які з моменту утворення держави є етнічними складниками нації, що має назву корінного народу. До держав часто входять і етнічні території інших етносів з автохтонним населенням. Тому нація, як етнічна структура, складається з корінного та інших народів, що проживають на своїх або не на своїх етнічних землях. Коректно вважати націю вже не моноетнічним, а поліетнічним організмом зі збереженням етнічної домінанти того народу, який утворив ту чи іншу державу. Отже, етнічне розглядається як чинник, що відіграє для нації формуючу роль[1][5][6].

Національність — приналежність особи до нації, держави або народу. В сучасній Україні та українській мові відбувається трансформація цього поняття у порівнянні з тим, яке значення воно мало в Російській імперії та СРСР. На даний час національність трактується як приналежність особи до нації в сенсі етнічної групи людей, які поділяються спільну етнічну самосвідомість, мову, культуру, походження, історію, тощо.

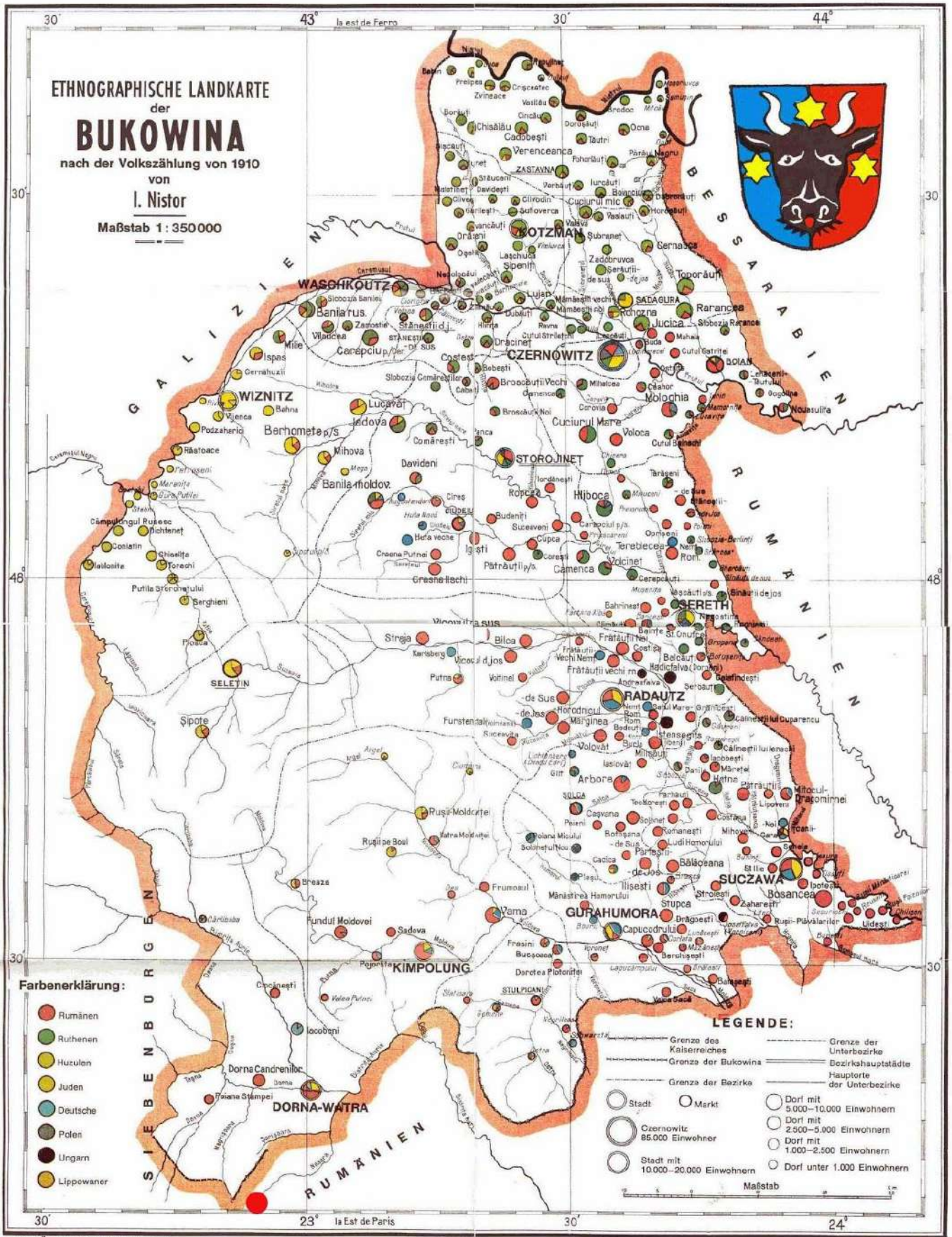

Рис. 2. Етнографічна карта Буковини. 1910 рік. І. Ністор.

Спираючись на працю Костащука Івана Івановича в книзі “Релігійний простір України: Суспільно - географічне дослідження” подається визначення терміну[51]

Суцільна українська етнічна територія (СУЕТ), з погляду краєзнавця - це територія, на якій етнічні українці є корінною нацією або за правом першості виникнення на цих землях, або за правом першого колонізаційного (господарського) освоєння так званих нічийних, без сталого населення, земель. В останньому випадку вже можна вести мову про корінних жителів — українців, як про перший осілий, землеробський а не кочовий народ новоосвоєних територій. Ці землі з приходом на них етнічних українців входять до сфери їхніх життєвих впливів і становлять для них стратегічний інтерес. А оскільки українці тяжіють до європейських народів, то землі, колонізовані ним, відразу залучалися до загальносвітових, загальноєвропейських цивілізаційних процесів.

Під першим означенням- прикметником запропонованого терміна СУЕТ - “суцільна” — мається на увазі територія, що безперервно прилягає до земель сучасної Української держави й не відмежовується від неї етнічними землями інших народів. Тобто українці як народ-автохтон. На цій території мають суцільне поширення. В межах цих земель нема іншоетнічних вклинь, які б полишали українські землі в острівному, відірваному розташуванні від *Великої України*. Отже, СУЕТ має розміри більші, ніж площа сучасної України, до неї входять ще частину територій сучасних Польщі, Білорусі, Росії, Молдови, Румунії і Словаччини.

У межах сучасної України не всі землі становлять її етнічну територію, бо в її складі знаходяться невеличкі шматки угорських (у Закарпатті), румунських (у Північній Буковині та Герцаївський район Чернівецької області), білоруських (на Волині), кримськотатарських (в Автономній Республіці Крим) і російських (у Луганській області) етнічних земель.

До СУЕТ зараховують землі, на яких живуть або жили колись етнічні українці на правах корінної нації.

Релігійний простір — “Релігійний простір - це особливий геопростір, який складається під впливом різних географічних чинників, виникає у

межах сакрального та соціального просторів і проявляється в релігійній свідомості(несвідомості) населення окремо визначеної території. ” Релігійний простір відіграє чималу роль у процесі формування та перебігу багатьох суспільних процесів, а саме: демографічних, політико-електоральних, культурно- побутових, економічних, соціальних та інших. Проте його формування залежить від багатьох чинників, що тією чи іншою мірою впливають на формування елементів релігійного простору, який визначається розподілом населення за конфесійним складом, атеїстами, агностами та акірхами. Дослідження чинників формування релігійного простору в суспільно- географічному контенті дозволяє зрозуміти його територіальні (регіональні) відмінності та робити прогнози щодо змін, як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, що зі свого боку дозволить простежити вплив на різні суспільні процеси та скласти відповідні стратегії їх протікання. Релігійний простір будь-якого регіону сформувався в процесі складного історичного, культурного, соціального, природно- географічного розвитку. У залежності від тих чи інших чинників та умов, що склалися і проявлялися на певних територіях, сформувався етнічний, соціальний та релігійний склад населення.

Варто відзначити, що релігійний простір не є усталеним для конкретної території, а підлягає змінам, які виникають, або можуть виникати внаслідок прояву різних чинників.

Всі чинники, що визначають процес генезису релігійного простору варто класифікувати за такими критеріями: характером, рівнем, тривалістю, ступенем, ознаками впливу та можливістю управління(моніторингу).

Одним із важливих суспільно- географічних районувань території України є історико-географічне. Воно добре розроблене для національного краєзнавства, оскільки становлення і розвиток якісно нового періоду в сучасному краєзнавстві зумовив одночасно й зміну таксономічних одиниць (таксонів). Адже опис територій за адміністративними областями чи районами, що мало місце до новітнього часу, не відповідає новим вимогам, бо такі території формувалися порівняно недавно (в часи колинього СРСР) і не відповідають (за деякими мізерними винятками) їхнім історичним особливостям. Та й фундатор

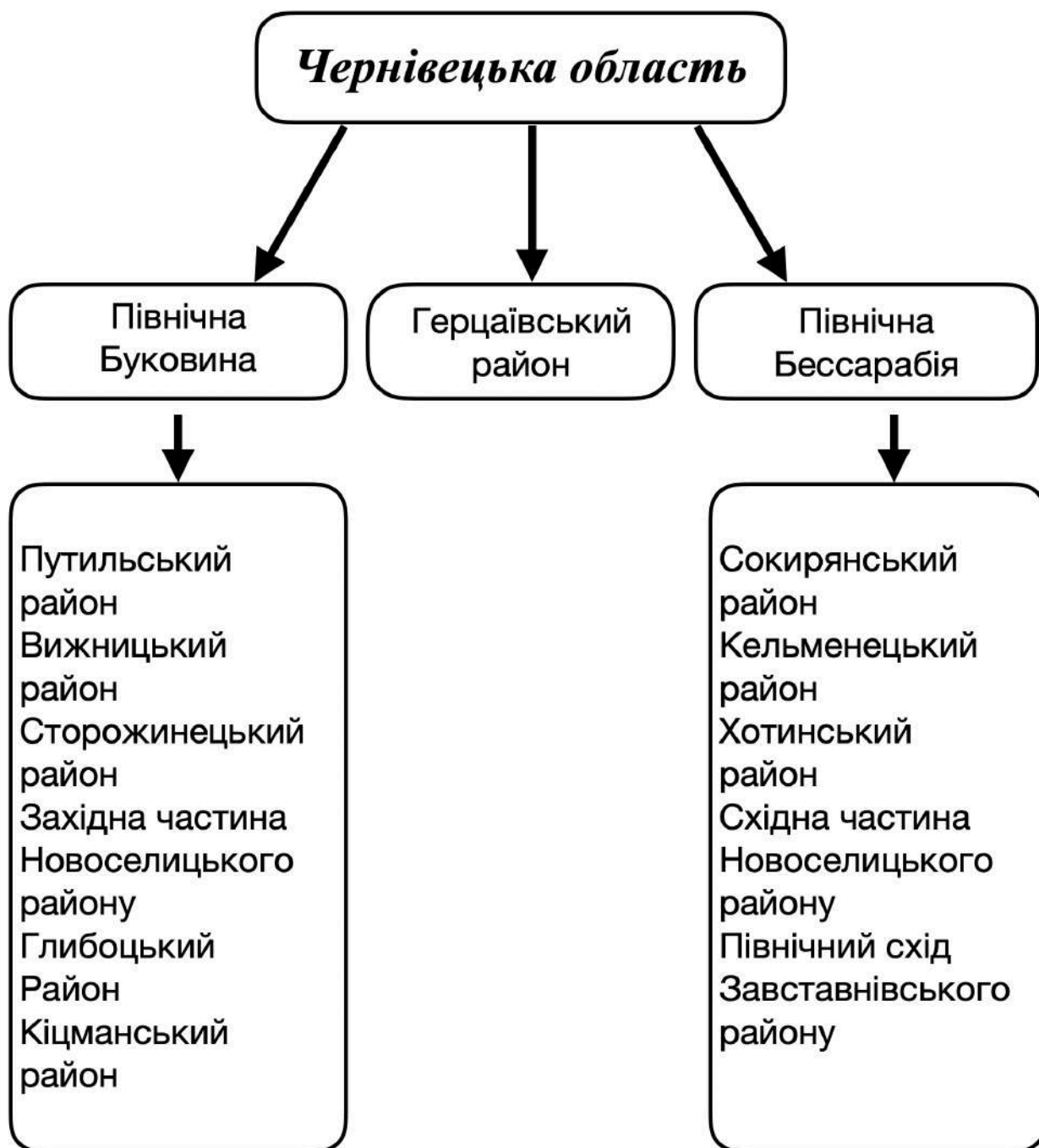
національної географії і національного краєзнавства С. Рудницький ніколи не вважав будь-який штучний (у тому числі політико- адміністративний) поділ основою для виділення таких територій у краєзнавстві.

Історико - географічний край (ІГК) - специфічне територіальне утворення з подібними природними умовами, особливостями індивідуального ретроспективного розвитку, певним *соціально- економічним рівнем* і обов'язковою адміністративно- територіальною оформленістю в минулому. Для населення краю (тут і надалі розуміється історико- географічного краю) характерна *матеріальна культура*, що має прояви у типах традиційного житла, засобах пересування, їжі і посуді, одязі, взутті, прикрасах тощо, а також - *традиційна духовна культура* (календарні обряди і звичаї, фольклор, тощо).

Спираючись на видатних українських вчених, а саме Степана Рудницького та Олега Івановича Шаблія, чії праці були враховані в книзі Круля В. П. “Ретроспективна географія з основами етнографії”, процитую, які історико-географічні краї входять до складу Суцільної Етнічної Території

“Виходячи з нашого розуміння ІГК та враховуючи чималий доробок С. Рудницького в галузі історико - географічного районування, по-різному інтерпретований у працях Федора Заставного (1929-2012) і О. Шаблія, пропонуємо на СУЕТ виділити такі краї: Закарпаття, Холмщину, Підляшшя, Галичину, Волинь, Північну Буковину, Поділля, Київщину, Північну Бессарабію, Чернігівщину, Полтавщину, Запоріжжя, Слобожанщину, Донеччину, Одещину, Херсонщину, Таврію, Кубань”[1][5][6]

На території Чернівецької області, як адміністративної одиниці в складі України виділяють лише два історико-географічних края: Північна Буковина та Північна Бессарабія. Окремо слід зазначити Герцаївський район Чернівецької області, який не відноситься ні до Північної Буковини, ні до Північної Бессарабії, а входив до складу Румунії, і лише в 1940 році під час приєднання Чернівецької області до складу УРСР увійшов в склад області та України.

Таблиця 1. Поділ районів за приналежністю до Історико- географічних країв.(Герцаївський район виділяється окремо, так як входить до Дорогойського повіту Румунії)

Слід зазначити, що на жодній карті до 1940 року Герцаївський район не був у складі України, і ні один етнограф та історик не відносив цей район до історико- географічного краю, саме тому цей район в складі Чернівецької області буде розглядатися окремо від Північної Буковини та Північної Бессарабії.

Нижче наведено таблицю історико-географічних країв Чернівецької області та райони, які входять в склад цих країв.

На цій таблиці чітко видно, які саме райони відносяться до певних історико-географічних країв. Герцаївський район не входить до складу Суцільної Української Етнічної Території (СУЕТ), так як входив до складу Румунії. Нижче в роботі будуть наведені діаграми та історичні події - чому саме такий поділ відбувся між Північною Буковиною та Південною Буковиною, а також поділ між Північною Буковиною та Північною Бессарабією.

В курсовій роботі буде проведене детальне порівняння етнічного та мовного складу населення Північної Буковини, Північної Бессарабії та Герцаївського району окремо, так як Герцаївський район входив колись до складу Дорогійського повіту Румунії.

Використовуючи працю Круля Володимира Петровича з його книги, хотілося б процитувати одну з частин його праці, щодо формування Північної Буковини як історико-географічного краю в складі Суцільної Української Етнічної Території (СУЕТ).

Буковина від 1141 р. входила до складу Галицького, потім Галицько-Волинського князівств, у XIV ст. була підкорена Угорщиною, а від 1359 р. стала частиною Молдавського князівства, пізніше - Туреччина, Австро-Угорщини, Румунії. Отже, незважаючи на схожість природних та економічних умов, розвиток культури на цих землях був локалізований, що й зумовило їхню регіональність.

Все ж, населення вказаних регіонів мало спільну основу — єдність походження, тобто незалежність до східного слов'янства. Про це свідчать, зокрема, численні русинські назви, що побутували там тривалий час, починаючи від XI - XII ст., коли на цих землях мешкали білі хорвати й тиверці. У XIII ст., у Підкарпатську Русь, а в XIV ст. у передгір'я *Буковинських Карпат* проникають волохи — предки молдаван і румунів. Проте слов'янський субстрат усе ж превалував.

У Молдавському літописі XVII ст., наприклад, вказується, що Чернівецька та Хотинська *цинути* (повіти) Північної Буковини були населені *русинами*

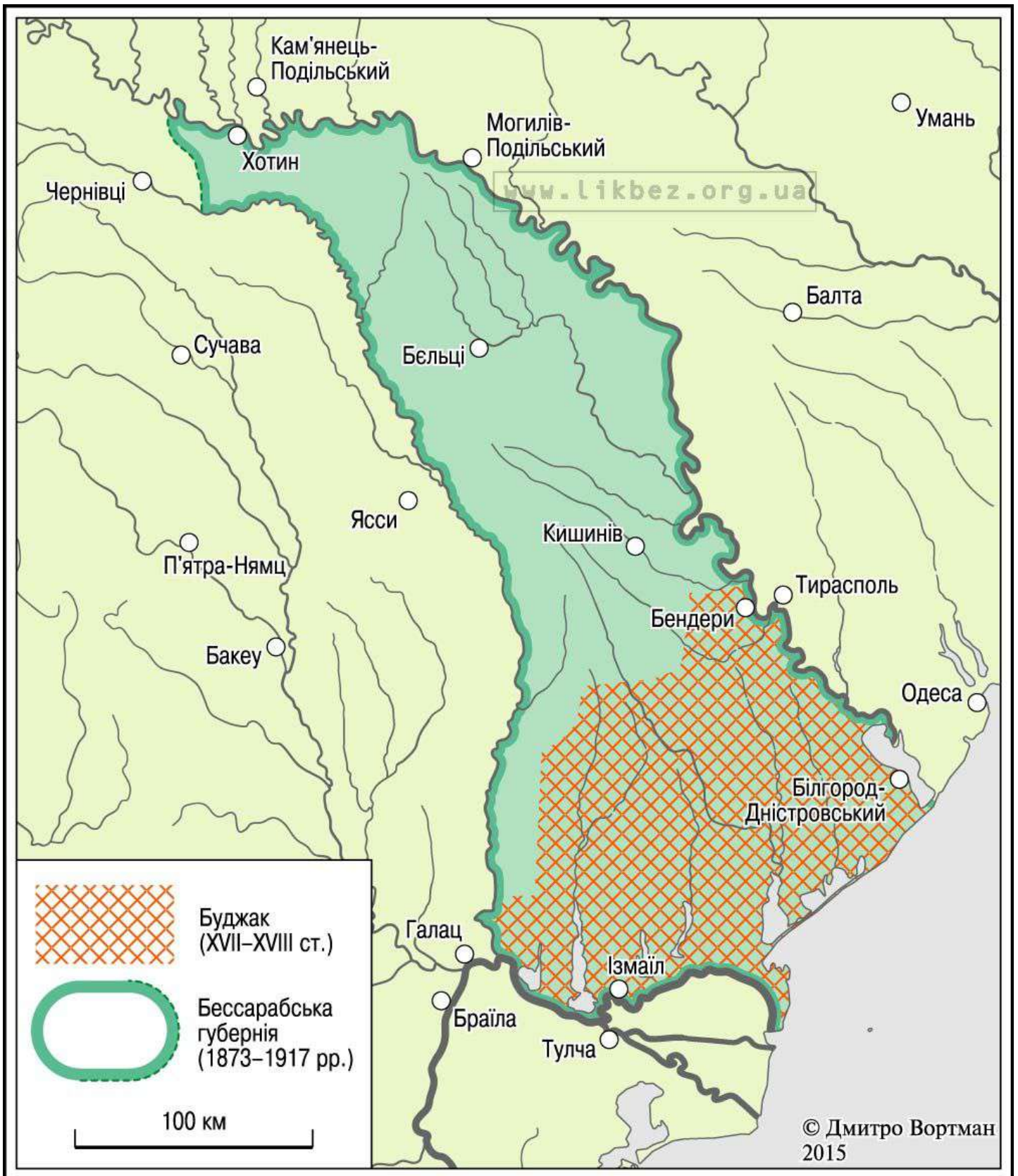

Рис. 4. Бессарабія в складі Російської імперії (Бессарабська губернія станом на 1873-1917 роки)

(українцями) повністю. З цієї цитати ми можемо зрозуміти, що переважна частина Північної Буковини етнічно була заселенна українцями, які розмов-

ляли українською і були частиною України. Також слід зазначити, що згідно з словами Круля Володимира Петровича в його праці ми можемо помітити, що основна частина етнічних українців проживала в “Буковинських Картапах” — територія, яка зараз відноситься до Путильського, Вижницького та Сторожинського районів.

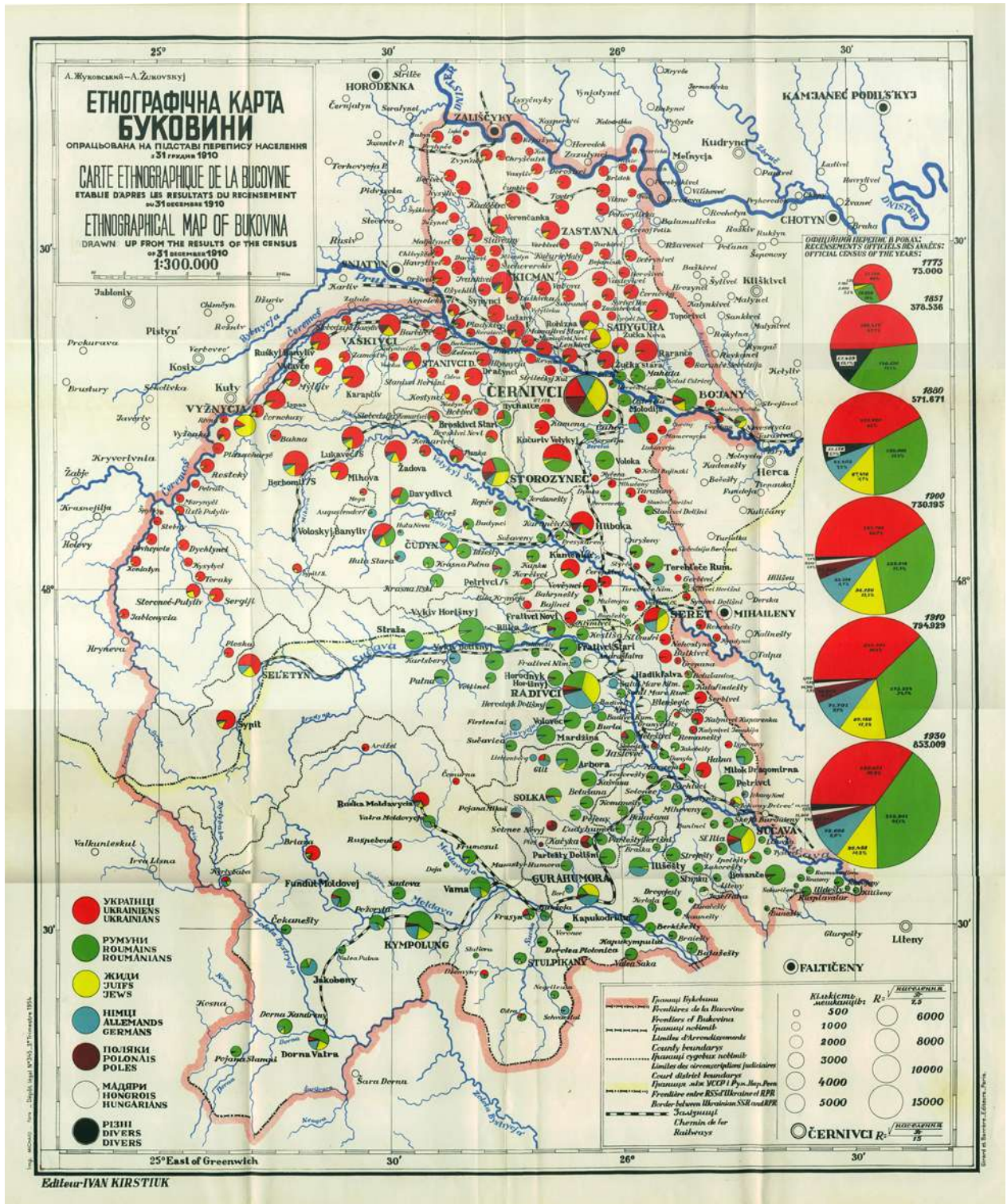

Рис. 1. Етнографічна карта Буковини. 1910 рік. А. Жуковський

Знову ж спираючись на працю Круля Володимира Петровича, проведі чіткі межі Північної Буковини —“Північна Буковина є частиною Буковини. Вона обіймає таку територію: Путильський, Вижницький, Сторожинецький, Глибоцький, Кіцманський райони Чернівецької області, а також землі Чернівецької міськради, майже весь Заставнівський та крайню західну частину Новоселицького району цієї ж області. Південна Буковина входить до складу Румунії. Зазначимо принагідно, що до суцільної української етнічної території не входить крайня південна частина Сторожинецького району, тоді як до вищеописаної території належить частина Південної Буковини на північ від Кирлібаби і Руської Молдовиці, а також район м. Сірету. ”

На етнографічній карті Буковини А. Жуковського, яка датована 1910 роком чітко проведено межу, що позначена жовтим кольором, яка відділяє Північну Буковини від Південної Буковини. На карті також показаний етнічний склад населення та його географічне розміщення. До складу населення на той час входили такі національності : українці, румуни, євреї(жиди), німці(австрійці), поляки, угорці(мадяри), та різні(інші національності).

Розглядаючи етнічний склад населення Буковини, слід згадати і відомого історика і картографа Іона Ністор, який не тільки народився на Буковині, але вніс важливий історичний, політичний та науковий вклад в розвиток краю. Іон Янку Ністор — автор понад 300 наукових праць, займався проблемами історії румунського народу від 14 до поч. 20 ст., питаннями літератури, освіти, мистецтва та культури Буковини. Будучи ректором Чернівецького університету в 1904 році він мав можливість написати багато праць по Буковині, а також карту датовану 1910 роком.

Найважливіші праці Ністора: «Румуни та українці Буковини» (1915); «Походження назви «Буковина» (1915); «Румуни і русини з Буковини» (1923); «Історія церковного фонду Буковини» (1931); «Монастирі Буковини» (1931); «Українське питання в світлі історії» (1934). Ці праці лягли в основу етнографічних досліджень вчених які вивчали Буковину як північу так і південну і допомогли краще розуміти які події та процеси проходили на території Буковини з 1905 по 1940 роки.

На відміну від карти А. Жуковського, на карті І. Ністора ми бачимо чітку диверенціацію національностей які компактно проживають на території Буковини. Також карта вражає своєю деталізацією, так як в ній відображені всі національності: румуни, русини (українці), гуцули, євреї (жиди), німці (австрійці), поляки, угорці та липовани (росіяни -старообрядці).

Дві національності які виділяються на карті Ністора такі як гуцули та липовани не були виділені на карті Жуковського, тому для кращого порівняння та аналізу використовувалася всі можливі джерела.

Рис. 3. Буковина в складі Австро - Угорської імперії

Слід також назвати історичні передумови цього поділу. Під час революції 1848 року в Австрійській імперії відбулася правова зміна статусу Буковини, яка вивела її з під управління Галицької адміністрації, після чого Буковині була надана певна автономність для вирішення внутрішніх питань. 2 грудня 1848 року цар Франц Йосиф I, який вже у січні 1849 року надав Буковині статус окремого коронного краю, а також було утворено Герцогство Буковина.

29 вересня 1850 року царем Австрійської імперії була затверджена тимчасова конституція краю. В ній підтверджувалося те, що Буковина є окремою коронною землею імперії, що всі народи Буковини рівноправні, а також, що герцогство отримує свій герб. Після адміністративної реформи 1850 року Герцогство Буковина поділялося на місто Чернівці та 15 повітів (bezirkre) : Дорна, Путила, Вижниця, Кимполунг, Солька, Гурагумора, Вашківці, Серет, Сторожинець, Садгора, Заставна, Кіцмань, Сучава, Радівці, Чернівці(околиці). Після адміністративної реформи 1865 - 1867 років кількість повітів була скорочена до 11 з 15.

З перелічених назв можемо побачити всі назви на Етнографічній карті Буковини 1910 року - частина назв яких знаходиться на території Північної Буковини, а частина на території Південної Буковини. В мережі Інтернет та в старих архівах знаходиться статистика щодо структури населення Буковини часів Австрійської імперії, але дані цієї статистики неможливо використати у роботі, через те що до складу цих даних входять також дані зібрані з території Південної Буковини, в якій переважають румуни, і використання цих даних не відображає належним чином етнографічний склад Північної Буковини.

До південно-західних земель України належить такий своєрідний регіон, як Бессарабія, що сформувався завдяки міграційним процесам в Україні, а також інших народів (гагаузів, молдован та росіян) після перемоги над Туреччиною. Зрештою, на цій землі вже в V ст. жили східнослов'янські племена тиверців.

Назва "Бессарабія" згадується в XV ст. у волосько-болгарських грамотах. Під цією назвою розумілася Волощина разом із придунайськими землями. У пізніших документах вона поширювалася на Буджак, або Ногайські

землі. В середині XIV ст. територія Бессарабії увійшла до Молдавського князівства, а на початку XVI ст. її частини - Буджак та Хотинська земля — були підкорені Туреччиною.

Згідно з Бухарестською мирною угодою 1812 року Бессарабія була приєднана до Російської імперії, на її основі була створена область (1812-1873 роки), а пізніше губернія (1873- 1917 роки). У 1924 році Бессарабія увійшла до складу Молдавської автономної республіки, а після утворення Молдавської автономної РСР — до складу України (1924 - 1940 роки).

Крулем Володимиром Петровичем була проведена робота по виділенню меж Північної Буковини та Північної Бессарабії.

Північна Бессарабія - Сокирянський, Кельменецький, Хотинський райони, більша частина Новоселицького та крайній північний схід Заставнівського районів Чернівецької області.

Межу між Північною Буковиною і Північною Бессарабією можна провести по лінії: Баламутівка (входить до Пн. Бессарабії) - Добринівці (входять до Пн. Буковини) - Рокитне (входить до Пн. Бессарабії) - Слобода (входить до Пн. Буковини) - Строїнці (межа проходить серединою села) - Новоселиця (1/3 міста входить до Пн. Буковини, а 2/3 - до Пн. Бессарабії).

Протягом 1340-1365 років на південному кордоні Шипинської землі сформувалась нова держава — Молдовське князівство.

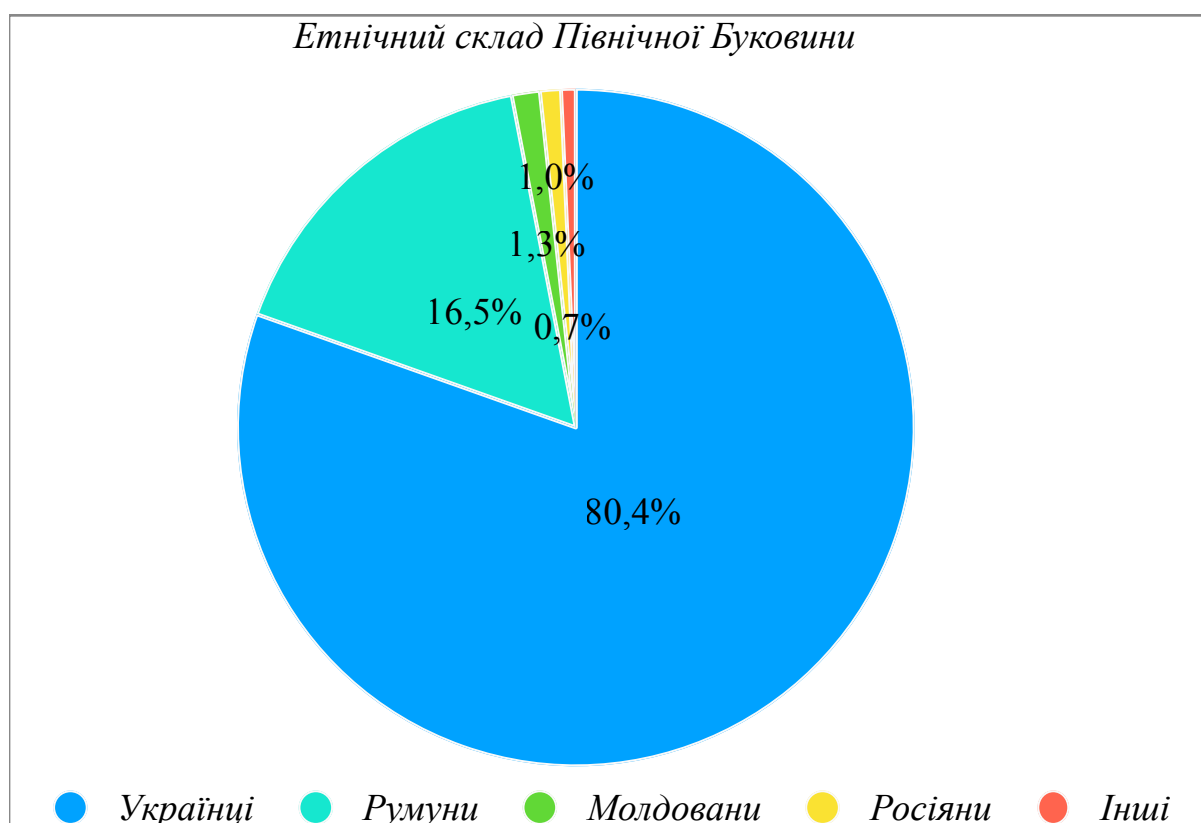
З 1457 поділена на Чернівецьку та Хотинську землі. Родове ім'я Шипинська земля витіснене терміном — Буковина. Практично весь час ці землі залишались предметом запеклих суперечок та воєн. З початку XVI ст. Молдовське князівство остаточно потрапляє під владу Османської імперії, і стає фактично її провінцією. З 1711 року в межах повіту утворюється Хотинська райя.

Впродовж 1812 - 1918 років Північна Бессарабія входила до складу Російської імперії. Можливо саме ці історичні події і повпливали на формування тих значних відмінностей між бессарабцями та буковинцями, відмінності, які були більшими ніж у бессарабців та подолян. Це в своїх працях відзначає

відомий український етнограф Іван Макарович Гончар. В музеї названому в його честь зібрано велика кількість іграшок, виробів з металу, одягу, взуття, предметів побуту та ікон з всіх куточків України. В його працях чітко помітна різниця між побутом і життям жителів Північної Буковини та Північної Бессарабії.

2.2 Характеристика етнічного, мовного та релігійного складу Північної Буковини

Характеристика етнічного та мовного складу Північної Буковини буде проводитися по Путильському, Вижницькому, Сторожинецькому, Глибоцькому та Кіцманському районах. Нижче наведена діаграма національного складу населення Північної Буковини згідно перепису 2001 року. На ній чітко видно, що в 5 районах історико-географічного краю домінуючою групою населення є українці, які складають 80,4% від всіх жителів краю. Наступною національністю за чисельністю на території Північної Буковини є румуни, які складають 16,5%, що означає, що практично кожен шостий житель Північної Буковини є

етнічний румун.

Частка молдован та росіян складає 1,3% та 1,0% відповідно.

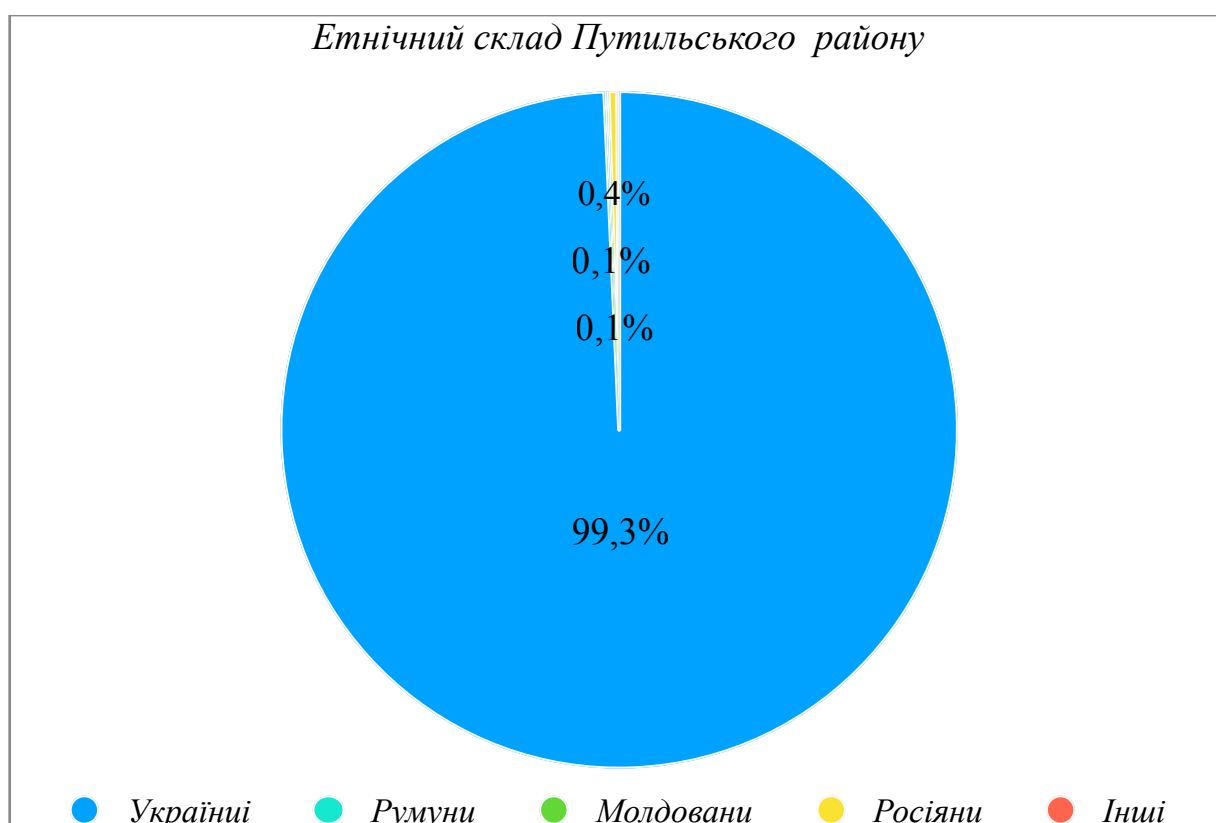
Далі в своїй праці буде опрацьовано кожен район детально, для кращого розуміння поширення населення в Північній Буковині.

2.2.1 Путильський район

На діаграмі, яка демонструє етнічний склад Путильського району, ми чітко бачимо закономірність, що автохтонне українське населення є домінуючим в регіоні.

Румуни, молдовани, росіяни та інші національності складають менше 1% від всього населення району. З цього можна зробити висновок, що ще з часів Австрійської імперії на території Путильського району проживали і досі проживають переважно українці, інші національності широко не предствалені в цьому районі, лише смт Путила та навколишнє село Сергії мають певні вкраплення росіян, молдован та румун.

Можна припустити, що вкраплення російськомовного населення на території Путильського району було спричиненне політикою русифікації часів Радянського Союзу, коли більша частина працівників та членів КПРС назначалася

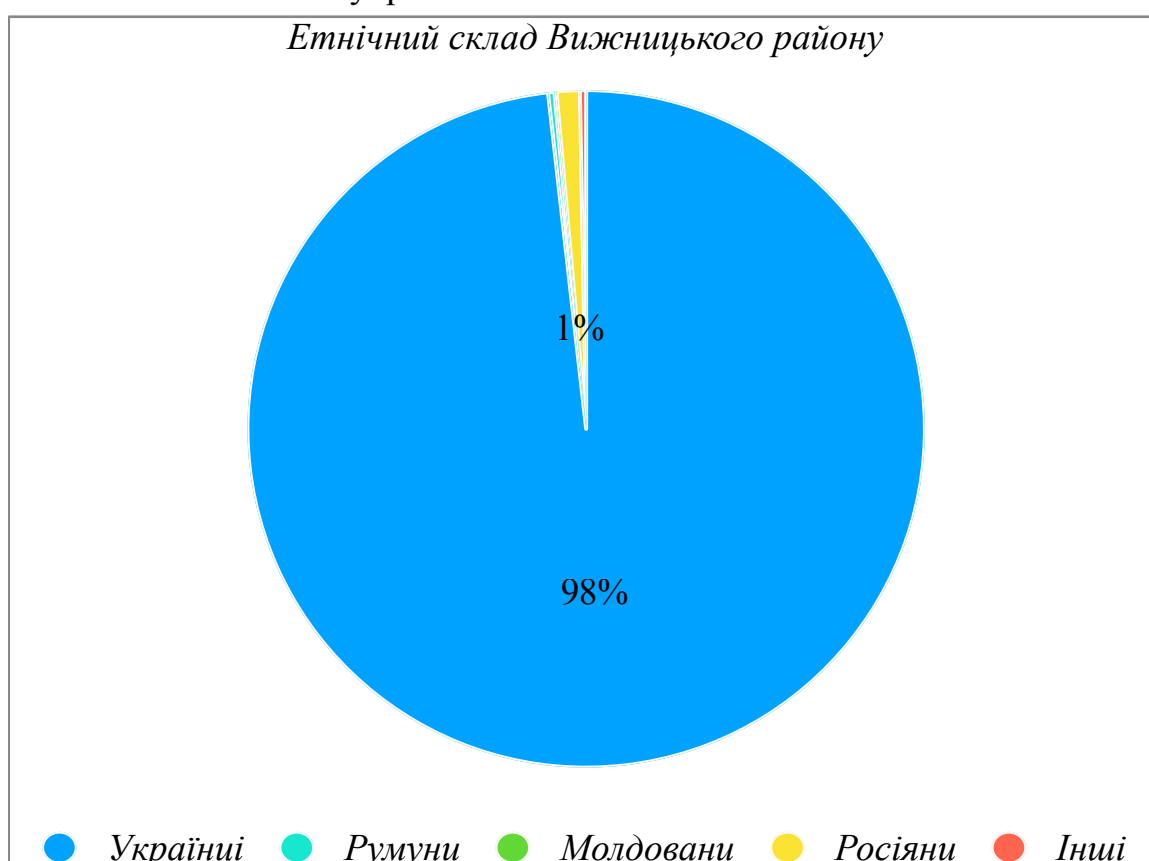

на місця з Москви. Також російська мова була загально-державною та використовувалася у побуті.

2.2.2 Вижницький район

Вижницький район займає особливе місце в історії та розвитку історико-географічного краю, так як на його території компактно проживають росіяни, а саме росіяни - старообрядці(липовани). Гарним прикладом полінаціонального складу населення у Вижницькому районі слугує село Липовани, де розподіл населення за рідною мовою складає: українська (39,66%), російська(34,64%), румунська(25,70%).

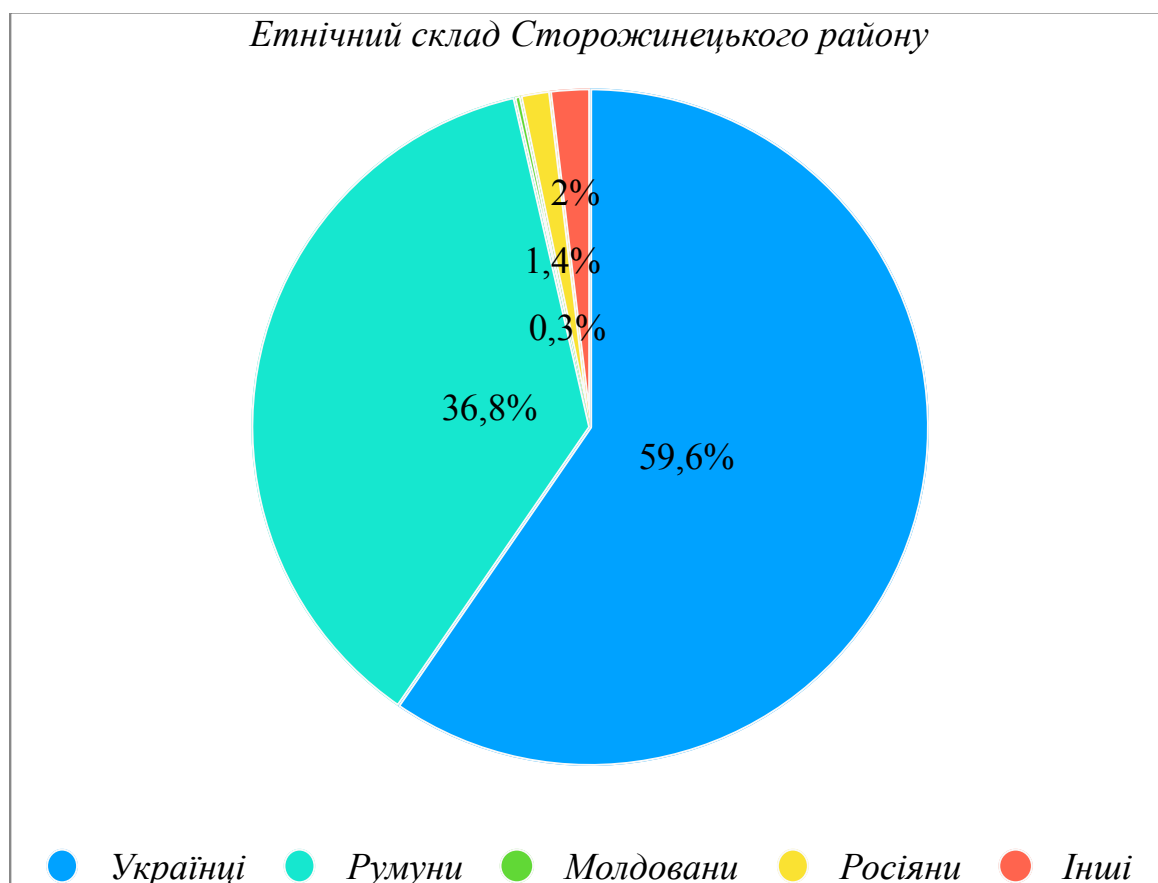
Раніше село Липовани називалося Соколиці де росіяни старообрядці оселилися у 1724 році. У 1785 році в лісі липовани побудували монастир, який у 1791 році був перенесений до села Біла Криниця, що у Глибоцькому районі, саме тому росіяни складають другу найчисельнішу групу села липовани, так як більша російськомовного населення емігрувала до Білої Криниці. Слід також вказати, що поблизу села Липовани, навколишні села теж мають вкраплення росіян, які в подальшому і складають 1,1% від всього населення Вижницького району. Молдовани та румуни складають 0,4% від загального населення, і ці вкраплення не є значними так як не відіграють важливу роль порівняно з автохтонним українським населенням.

2.2.3 Сторожинецький район

На діаграмі продемонстрованій нижче бачимо етнічну структуру населення Сторожинецького району за переписом 2001 року, де чітко видно поліетнічність цього району. Більше половини, а саме практично 60% складають українці. Другою за чисельністю етнічною групо є румуни і вони складають 36,8% від всього населення району. Для порівняння, якщо ми подивимося на Етнографічну карту Буковини 1910 року, то чітко проявляється закономірність розселення етнічних румунів на території Північної Буковини, а саме на території Сторожинецького району ще з початку ХХ століття, але на теперішній час частка етнічних румунів на території району суттєво скоротилася і на даний момент складає практично третину від всього населення.

Стосовно румуномовного населення слід виділити села Сторожинецького району в яких відсоток румунського населення складає більше 50% : с. Глибочок (97,8%), с. Їжівці (97,3%), с. Буденець (95,7%), с. Нижні Петрівці (95,7%), с. Верхні Петрівці (94,7%), с. Ропча (94,0%), смт. Красноільськ (92,3%), с. Чудей (82,1%), с. Череш (71,3%), с. Аршиця (69,5%). Румуномовні села переважно

знаходяться поблизу українсько - румунського кордону.

В групі інші в Сторожинецькому районі слід виділити одну національність яка поширена лише в цьому районі — поляки. Вони складають 1,5% від всього населення району та є третьою за чисельністю національністю в районі.

Стара Красношора(пол. Stara Huta) — село де компактно проживає польська релігійна громада (Парафія Матері Божої Скорботної) у Львівській Архідієцезії Католицької Церкви латинського обряду, Чернівецького деканату в Україні.

Під час перепису населення в 2001 році 61,61% населення налічували поляки, 26,58% — румуни, українці були представлені 11,28%, росіяни — 0,40% та молдовани лише 0,13%.

Парафія заснована у 1812 році. Ймовірно на той час існував дерев'яний храм. У 1836 побудовано мурований костел, який освятили 1837 році. Парафія налічує приблизно 500 вірних, вбільшості людей з польським корінням. Села поблизу Старої Красношори, такі як село Череш та смт Красноільськ, також налічують польськомовне населення, так як костьоли в цих населених пунктах належать до однієї парафії. Враховувати ці населенні пункти до польськомовних було не раціонально, так як поляки в цих місцях складають менше 10% та є релігійною меншиною. На етнографічній карті Буковини польськомовні села частково були позначені.

Росіян в складі Сторожинецького району лише 1,1 %.

Найбільша кількість росіяни в таких населених пунктах: Сторожинець(6,6%), с. Чудей(3,9%), с. Годилів (2,8%), с. Череш (2,0%), с. Глибочок (1,6%), смт. Красноільськ (1,5%), с. Снячів (1,5%), с. Панка (1,3%), с. Буденець (1,1%), с. Дубове (1,0%), с. Заволока (1,0%), с. Нова Жадова (1,0%). В інших селах відсоток російськомовного населення складає менше 1 % від загального числа жителів.

В своїй більшості російськомовне населення в цьому районі використовує російську як міжетнічну мову для спілкування в повсякденному житті, переважно румуномовне та польськомовне населення використовує російську мову

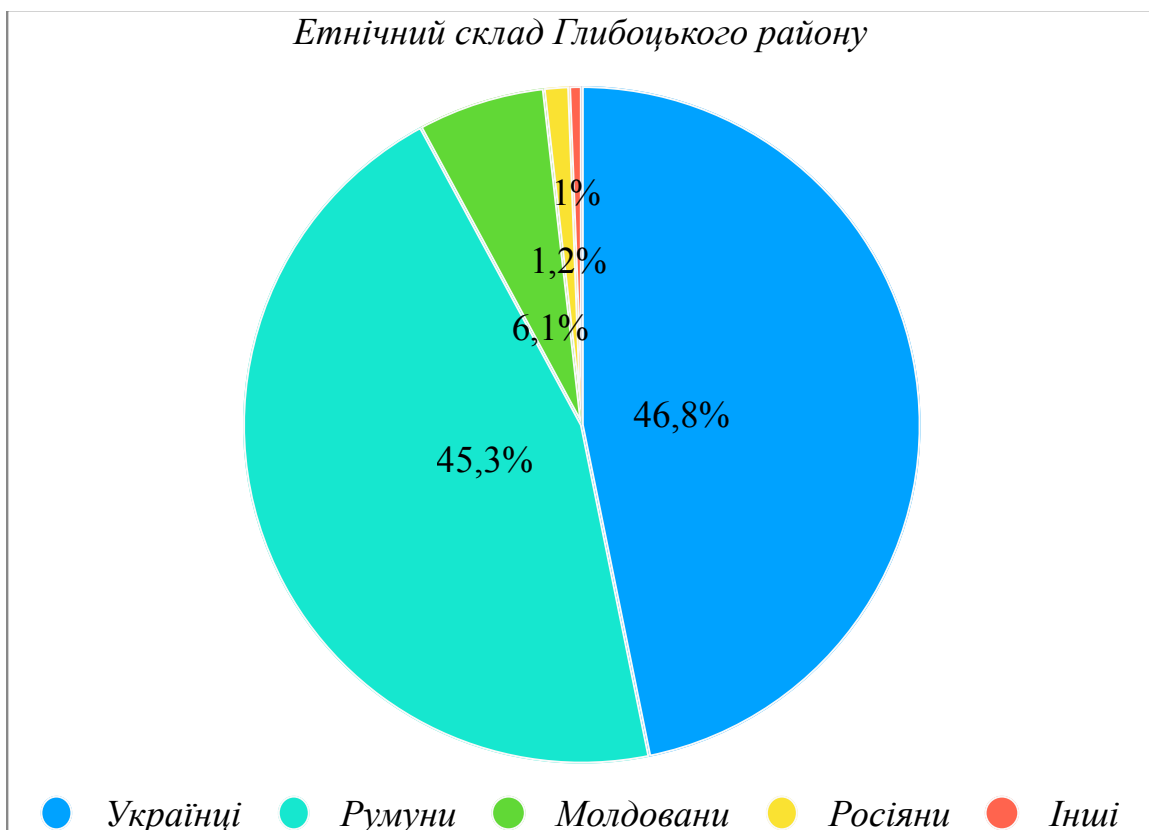
для комунікації за іншими національностями які не мають схожості між своїми мовами.

2.2.4 Глибоцький район

Глибоцький район — єдиний район в складі Північної Буковини в якому нема чітко вираженого домінування однієї національності. Це полінаціональний район в якому компактно проживають українці, румуни, молдовани, росіяни.

Найбільшою етнічною групою в Глибоцькому районі є українці які складають 46,8% від всього населення району. Найбільше поширення українців спостерігається в селах віддалених від українсько - румунського кордону.

Список населених пунктів в яких частка українців складає більше 50%: с. Червона Діброва (99,39%), с. Михайлівка (99,33%), с. Стречне (99,27%), с. Кут (98,27%), с. Новий Вовчинець (97,88%), с. Горбівці (97,64%), с. Луковиця (97,38%), с. Турятка (97,33%), с. Старий Вовчинець (96,81%), с. Черепківці (95,68%), с. Слобідка (93,52%), с. Тарашани (91,82%), с. Чагор (88,56%), с. Петричанка (88,46%), смт. Глибока (84,64%), с. Коровія (68,15%), с. Корчівці (66,59%), с. Валя Кузьміна (54,18%). Більшість українського населення яке

представлене в цих селах було ще позначено на Етнографічній карті Буковини 1910 року, і на діаграмах ХХ століття тенденція поширення зберігається і в наш час.

Друга за чисельністю етнічна група яка поширена у Глибоцькому районі це румуни які складають 45,3 %. Переважна більшість населених пунктів в яких переважає румунська мова знаходяться поблизу українсько - румунського кордону.

Села в які етнічно є румунськими: с. Станівці (98,14%), с. Волока (97,53%), с. Купка (96,86%), с. Поляна (96,57%), с. Грушівка (96,29%), с. Багринівка (96,29%), с. Йорданешти (95,8%), с. Нижні Синівці (95,53%), с. Опришени (94,93%), с. Верхні Станівці (94,15%), с. Просіка (92,24%), с. Димка (91,81%)

Третьою за чисельністю йдуть молдовани, найбільше поширення мають в селах Привороки (78,27%), Молодія (48,06%), Коровія (26,14%) та Валя Кузьміна (8,05%).

Росіяни складають лише 0,6%, але в Глибоцькому районі вони відіграли важливу історичну роль у формуванні не тільки для району, а й для історико- географічного краю Північної Буковини, так як головним релігійним центром для липован стало село Біла Криниця. Поруч з ним на румунській території знаходилися липованські села , де проживали липовани ще з 1724 року.

З 1840-х років Біла Криниця стала найважливішим центром російської старообрядницької діаспори і взагалі старовірів (липовани).

У Білокриницькому монастирі була відновлена старообрядницька ієрархія: створена старообрядницька архієрейська кафедра, перетворена потім в митрополію, а незабаром після цього виникли і зарубіжні єпархії, підлеглі Білокриницької ієрархії. За переписом 2001 року в селі частка росіян склала 76,33%, а українців 20,12%, молдован — 2,37%, а румун всього 0,59%.

На даний момент село Біла Криниця відрізняється своєю етнічною різноманітністю та демонструє весь різноманітний поліетнічний склад не тільки Глибоцького району, а й Чернівецької області

2.2.5 Кіцманський район

В Кіцманському районі тенденція поширення українців (98,5%) займає друге місце з числа всіх районів Північної Буковини після Путильського (99,3%). Можна зазначити що автохтонне українське населення було представлено на Кіцманщині ще з початку ХХ століття.

Другою етнічною меншиною на території району є росіяни які складають 0,92% згідно з переписом 2001 року.

Румуни складають 0,16%, а молдовани складають 0,12%.

Найменшою етнічною групою представленою в Кіцманському районі є білоруси, які входять в підпункт інші та складають лише 0,08%. Всього національностей в складі інших нараховується лише 0,3 %, що є одним з найменших показників по районах.

Білоруську мову як рідну згідно з переписом 2001 року вказало лише 0,04% населення району, що є одним з найменших показників для національних менших на території не тільки Кіцманського району, а й Північної Буковини як історико - географічного краю в складі Чернівецької області.

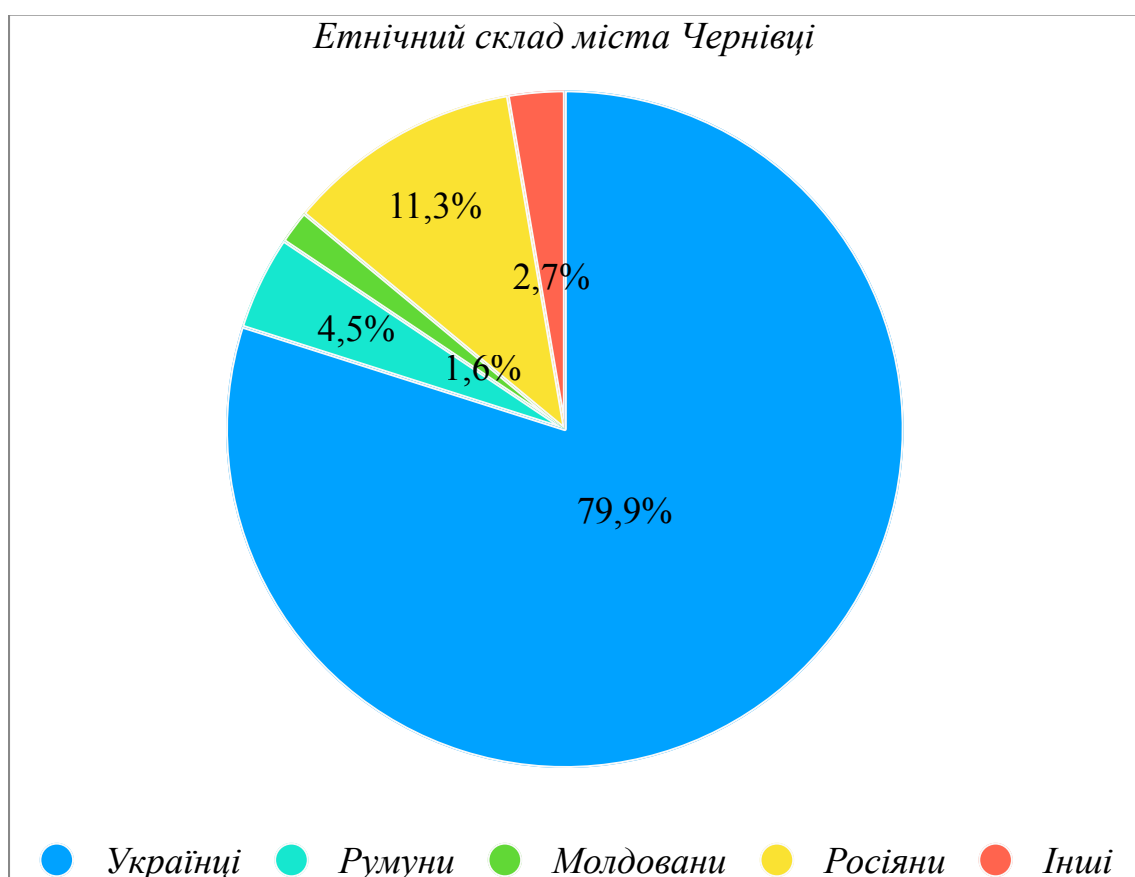
2.2.6 Чернівці

Місто Чернівці було і є частиною Буковини, але входило до складу Північної Буковини та було її столицею. Чернівці входили до складу багатьох держав та імперій, що залишило свій слід і в національному складі міста.

В національному складі практично 80% складають етнічні українці. Росіяни є другою національністю в місті, та складають 11,3%. Поширення в місті мають завдяки радянському минулому, і серед населення яке використовує російську мову для комунікації.

Румуни в національному складі міста займають третє місце та складають 4,5% від всього населення Чернівців.

В групі інші слід виділити євреїв які завжди були невід'ємною частиною міста впродовж всієї історії формування Чернівців. Цікавим фактом є те, що згідно з переписом 1910 року і як ми бачимо на етнографічній карті Буковини датованій тим же роком частка євреїв в місті складала 32,8%. На даний момент частка євреїв згідно з переписом 2001 року складає всього лише 0,6%.

Частка євреїв знизилася і пояснення цього процесу гарно описано в книзі Костащука І. І та Джамана В. О. Національна структура населення етно-контактних зон[3].

Значний виїзд єврейського населення до Ізраїлю, Німеччини, США та інших країн спричинив суттєве зменшення питомої ваги та чисельності представників даної національної групи населення. Їх чисельність за переписом 2001 року становила 1443 особи, що в національній структурі населення склало 0,2%. Абсолютна більшість євреїв проживає в обласному центрі (1308 осіб), що в національній структурі міста склало 0,6%[2].

Молдовани в національній структурі складають 1,6%.

Поляки складають 0,6% і переважно польськомовне населення є католиками і відносяться більше до релігійного населення.

Німців в місті практично немає, хоча ще в 1910 році вони склали третину від населення міста.

Крім німців білоруси теж практично зникли. Згідно з переписом населення від 2001 року лише 0,09 % населення міста Чернівців вказало білоруську мову рідною.

2.2.7 Релігійний склад Північної Буковини

Так, на території Північної Буковини православні громади становлять більшість і займають у питомій вазі 59% і представлені УПЦ МП, УПЦ КП (ПЦУ), УАПЦ та РПСЦ.

Українська православна церква Московського Патріархату налічує - 35%.

Українська православна церква Київського Патріархату (нині Православна Церква України) - 21%.

Українська уніонна конфедерація церкви адвентистів сьомого дня(АСД) займає 6%.

8% віднесли себе до християн - баптистів (ЄХБ).

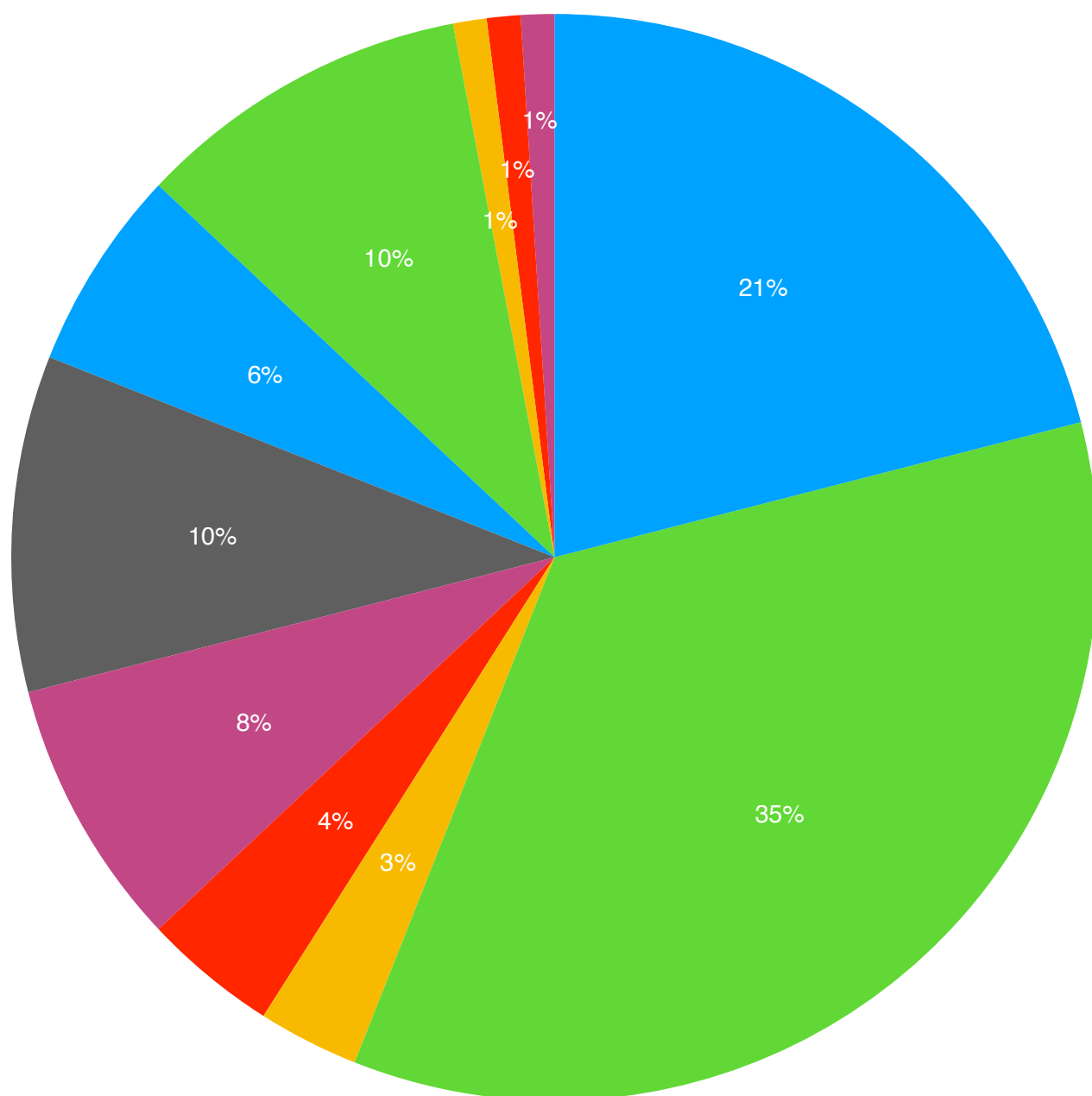
Християн віри євангельської (п'ятидесятників) - 10%.

Протестантів налічується 10%.

Їудеїв 1%.

Інших (не християнських конфесій) - 1%.

Релігійний склад Північної Буковини

● Упц Кп

● РКЦ

● АСД

● Інші (не християнські конфесії)

● Упц МП

● ЄХБ

● Інші протестанти

● Інші православні

● УГКЦ

● ХВСП

● Їудеї

2.3 Характеристика етнічного, мовного та релігійного складу Північної Буковини

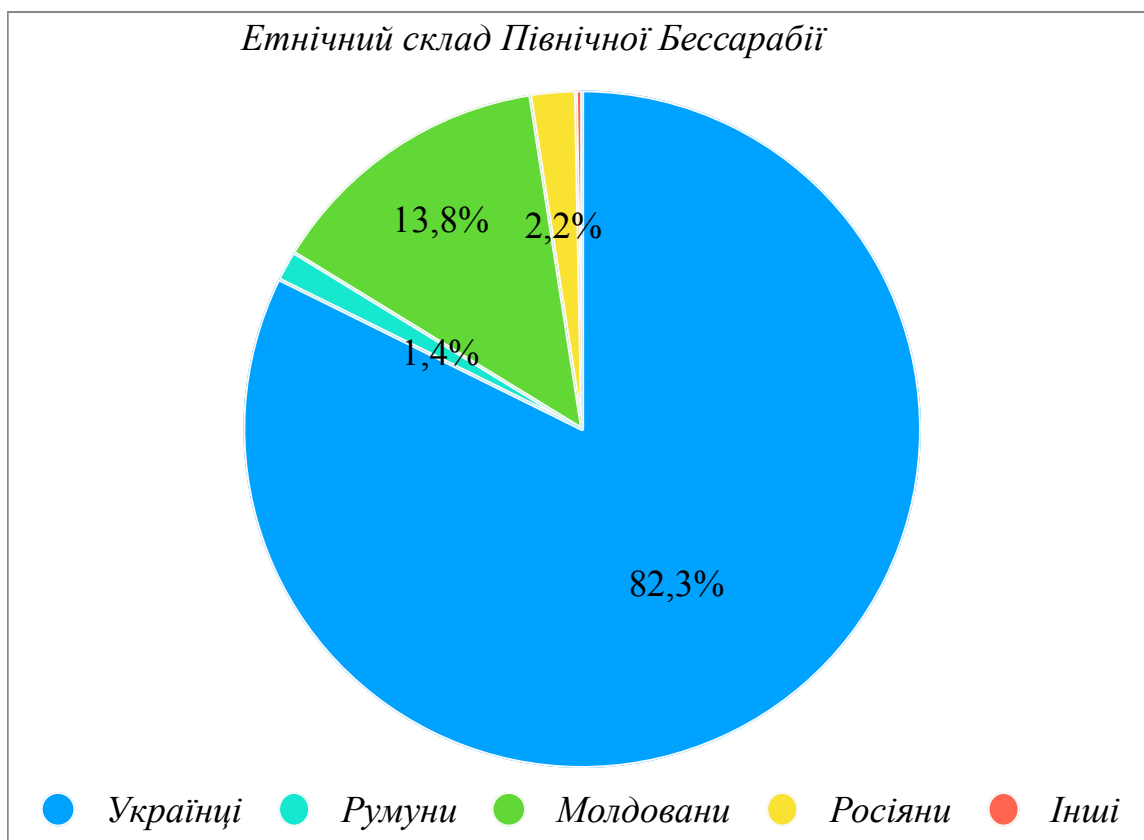
Характеристика етнічного та мовного складу населення Північної Бессарабії, як історико - географічного краю буде проводитися включно по Сокирянському, Кельменецькому, Хотинському, Новоселицькому та Заставнівському районах.

Під час перепису населення 2001 року на території Північної Бессарабії ми бачимо переважаюче українське населення, яке складає 82,3 % від всього населення історико- географічного краю.

Другою за чисельністю етнічною національністю є молдовани які складають 13,8% населення.

Росіяни складають 2,2 %, а румуни 1,4%. Інші національності складають лише 0,3% (серед яких євреї, білоруси, азербайджанці).

Далі в роботі етнічний склад буде опрацьовано детальніше, будуть показані особливості географічного розміщення національних та етнічних менших, їх історичні чинники формування.

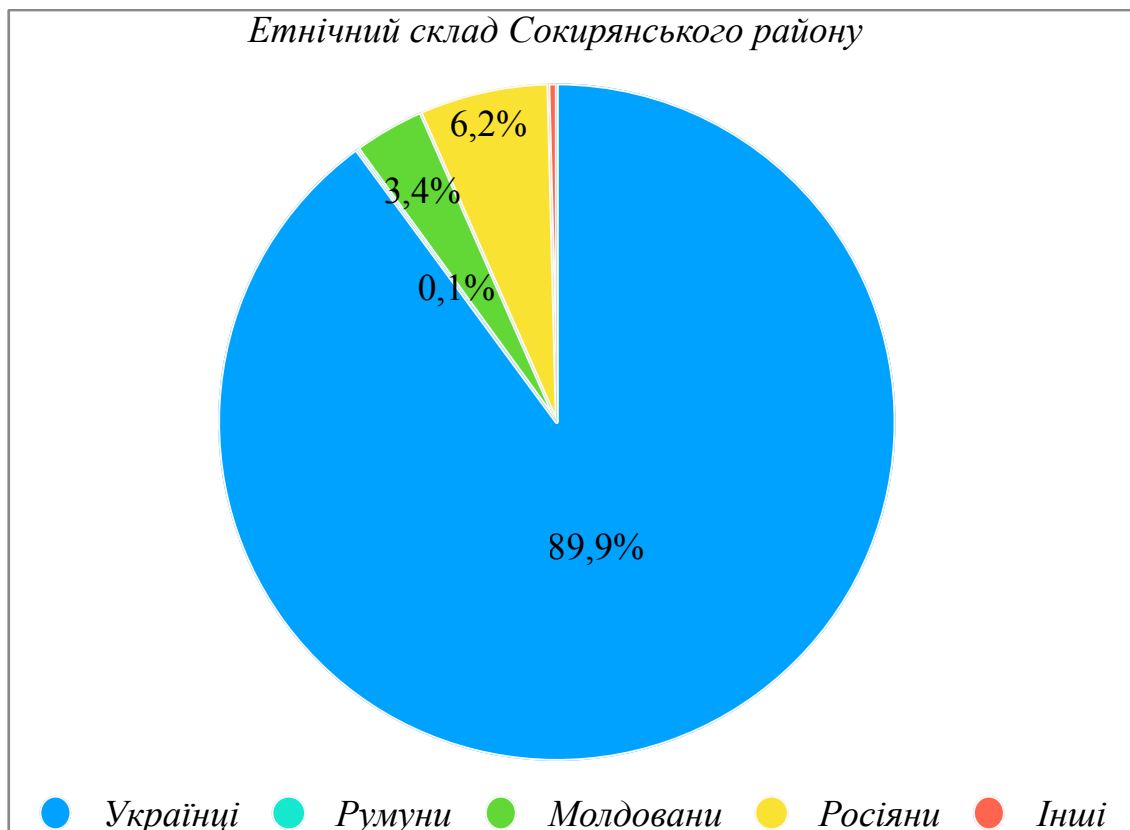
2.3.1 Сокирянський район

Один з колоритних районів Північної Бессарабії це звичайно Сокирянський район. На даній діаграмі Сокирянський район представлений без міста Новодністровсь як є містом обласного підпорядкування в Чернівецькій області. Практично 90% а саме 89,95% від всього населення складають етнічні українці, які є автохтонним населенням для цієї місцевості, але за етномовним складом населення українців в Сокирянському районі 90,4%.

Лише три села в Сокирянському районі в яких українське населення не переважає більш ніж на 90% від всього населення села : с. Білоусівка (88,2%), с. Грубна (7,1%), с. Шишківці (26,6%).

Цікавою особливістю району є росіяни, які складають 6,2 %. Найбільше поширення росіян спостерігається в селі Грубна — поселення росіян (старообрядців- липован). За переписом населення 2001 року в селі рідною російською мовою вказали 91,53% населення села, українці склали лише 7,12%, молдовани - 1,03%, болгары - 0,1%, білоруси та румуни по 0,05% відповідно.

Село Грубна демонструє наскільки компактно різноманітні етнічні групи проживають в компактній місцевості.

Росіяни також компактно проживають в селі Білоусівка, де складають 10,9% від всього населення села. Незначне поширення росіяни мають і в місті Сокиряни, але їх частка складає всього 6,6%.

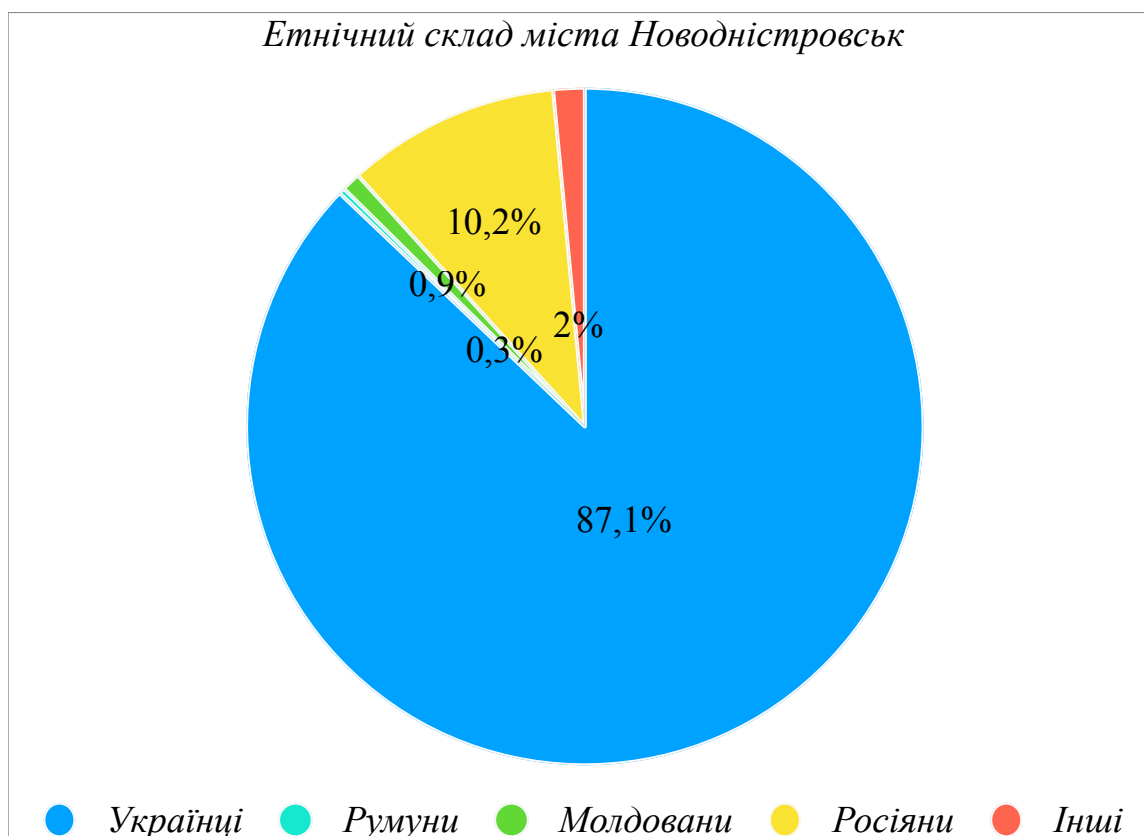
Не слід забувати і етнічних молдован які проживають в Сокирянському районі, де їх частка складає 3,4%. Найбільша кількість молдован проживає в селі Шишківці неподалік від українсько - молдовського кордону, а також межує з селом Грубна.

Можна зазначити феномен проживання двох сіл неподалік один від одного, в яких українське населення не є автохтонним . Частка молдован в селі Шишківці складає 71,7% від всього населення села.

Інші національності складають лише 0,4 % від всього населення району. Однією з найменших національностей яка компактно проживає є румуни, але їх частка від всього населення району складає всього 0,09%, або 44 особи, які вказали румунську мову рідною згідно з переписом 2001 року.

2.3.2 Місто Новодністровськ

Хоч місто Новодністровськ було засноване в 1973 році під час будівництва гідроелектростанції, але так як наразі воно знаходиться на тери-

торії історико- географічного краю Північної Бессарабії ігнорувати його ми не можемо під час опису населення краю.

Найбільшу частку населення в місті складають українці 87,1%.

Росіян в місті 10,2% від всього населення. Така велика кількість російськомовного населення зумовленна приїжджим населенням з усіх куточків СРСР, яке працювало над створенням Дністровської ГЕС.

Молдовани складають лише 0,9%. Румуни лише 0,29%, що від загального населення міста складає лише 30 жителів.

Білорусів в місті трошки більше ніж румун, їхня частка в місті складає 0,48%, але серед населення білорусів всього 50 осіб.

Найменшою національністю яка проживає в Новодністровську є азербайджанці, які нараховують всього 10 жителів міста.

2.3.3 Кельменецький район

Кельменецький район займає друге місце, після Заставнівського, за відсотковою чисельністю українців, які займають 97,5%. В Кельменецькому районі українське населення не тільки займає великий відсоток, а й є автохтон-

ним, але й більша назва сіл мають українське походження.

Росіяни займають 1,3%, поширені частково в малих селах і містах, але не є автохтонним населенням, та в більшості використовують російську мову для комунікації вдома.

Молдовани складають 1% від всього населення, та їх поширення обумовлене наявністю сіл поблизу українсько-молдовського кордону.

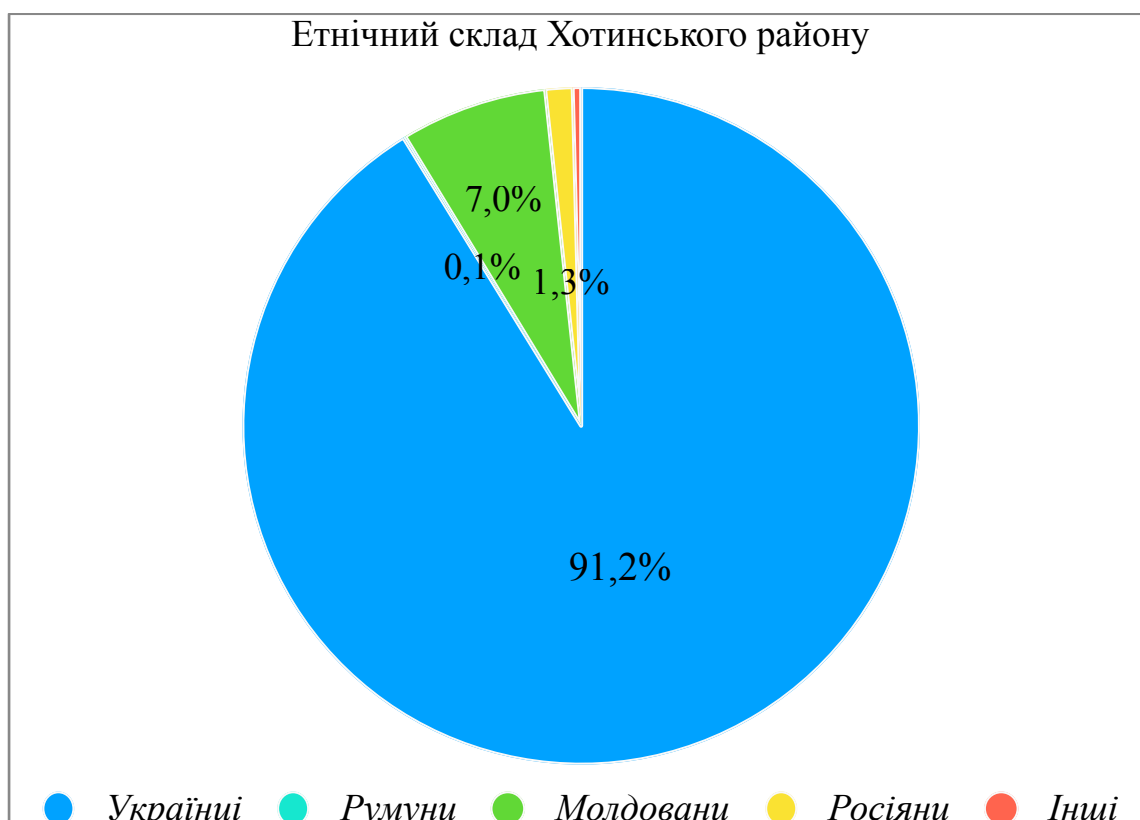
Серед інших національностей представлені також білоруси - 0,07% (34 особи) та румуни - 0,05% (25 осіб)

2.3.4 Хотинський район

В Хотинському районі українці займають 91,2%.

Другою національністю є молдовани які складають 7%. Найбільша їхня частка компактно проживає в селі Колінківці, де їхня частка становить 91,14% станом на 2001 рік.

Частка росіян складає 1,3%, і проживає переважно в місті Хотині ще з часів СРСР і по наш час. Румуни, в етнічному складі Хотинського району, складають всього лише 0,08%, що серед населення складає 59 осіб.

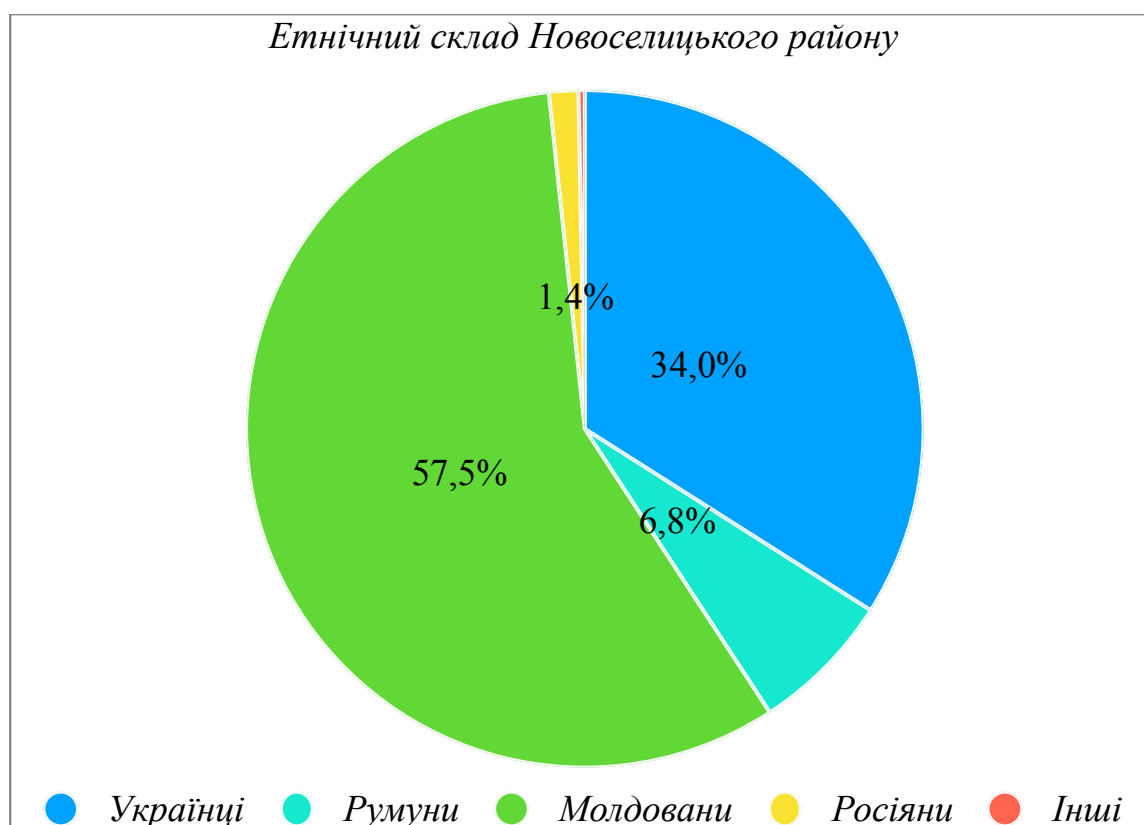
Серед інших національностей в Хотинському районі частково представлені білоруси 0,11%, але їх частка серед населення дуже мізерна і складає всього 79 осіб, які проживають на території району.

Цікавим фактом буде те, що після Другої Світової війни в місті Хотині, а також в Хотинському районі практично не залишилося єврейське населення, яке до початку війни складало 8%.

2.3.5 Новоселицький район

Новоселицький район - єдиний район не тільки на території Північної Бессарабії як історико- географічного краю так і Чернівецької області в якому домінуючою національністю є молдовани які складають 57,5% від всього населення району. Вони компактно проживають вздовж річки Прут від населеного пункту Магала, Бояни, Припруття, Новоселиця, Тарасівці, Ванчиківці, Драниця, Кошуляни, Мамалига. Практично весь лівий берег річки Прут від Магали до Мамалиги крім села Зелений Гай населений переважно молдованами.

Українці складають 34% всід всього населення Новоселицького району, переважно проживають на півночі оминаючи молдовські села.

Румуни складають 6,8%. Найбільша кількість зосереджена в селі Бояни (63,5%) та селі Остриця (60,1%).

Росіяни складають 1,4% від всього населення. Найбільша їхня кількість проживає в місті Новоселиця де вони складають 10,1% від населення міста.

Інші національності складають 0,1% від населення району.

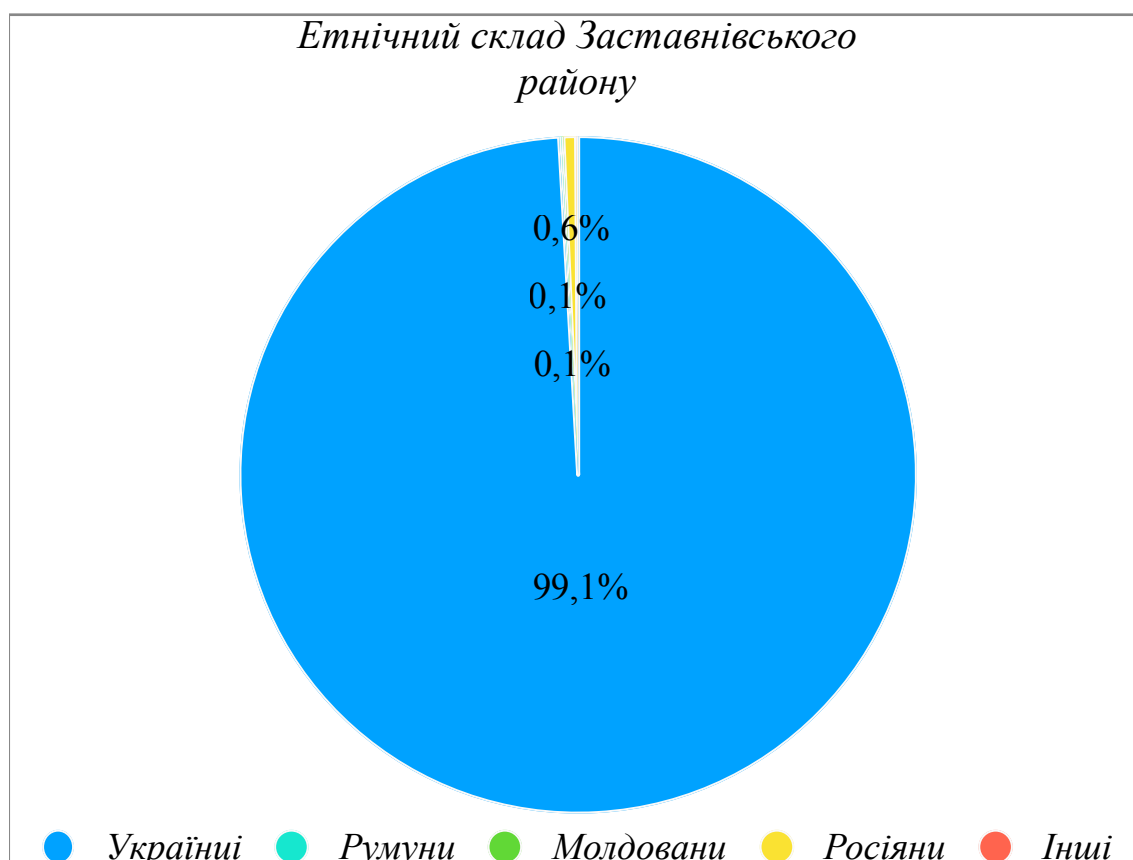
2.3.6 Заставнівський район

Заставнівський район займає перше місце по відсотковому співвідношенні українців в складу району (99,1%) в складу Північної Бессарабії та друге місце після Путильського району в складу Чернівецької області.

Всі національності крім українців в цьому районі складають менше 1%.

Росіяни складають 0,6% від всього населення та представлені переважно в місті Заставна.

Молдовани та румуни в заставнівському районі складають 0,1% (55 осіб) та 0,07% (38 осіб) відповідно згідно з переписом населення від 2001 року.

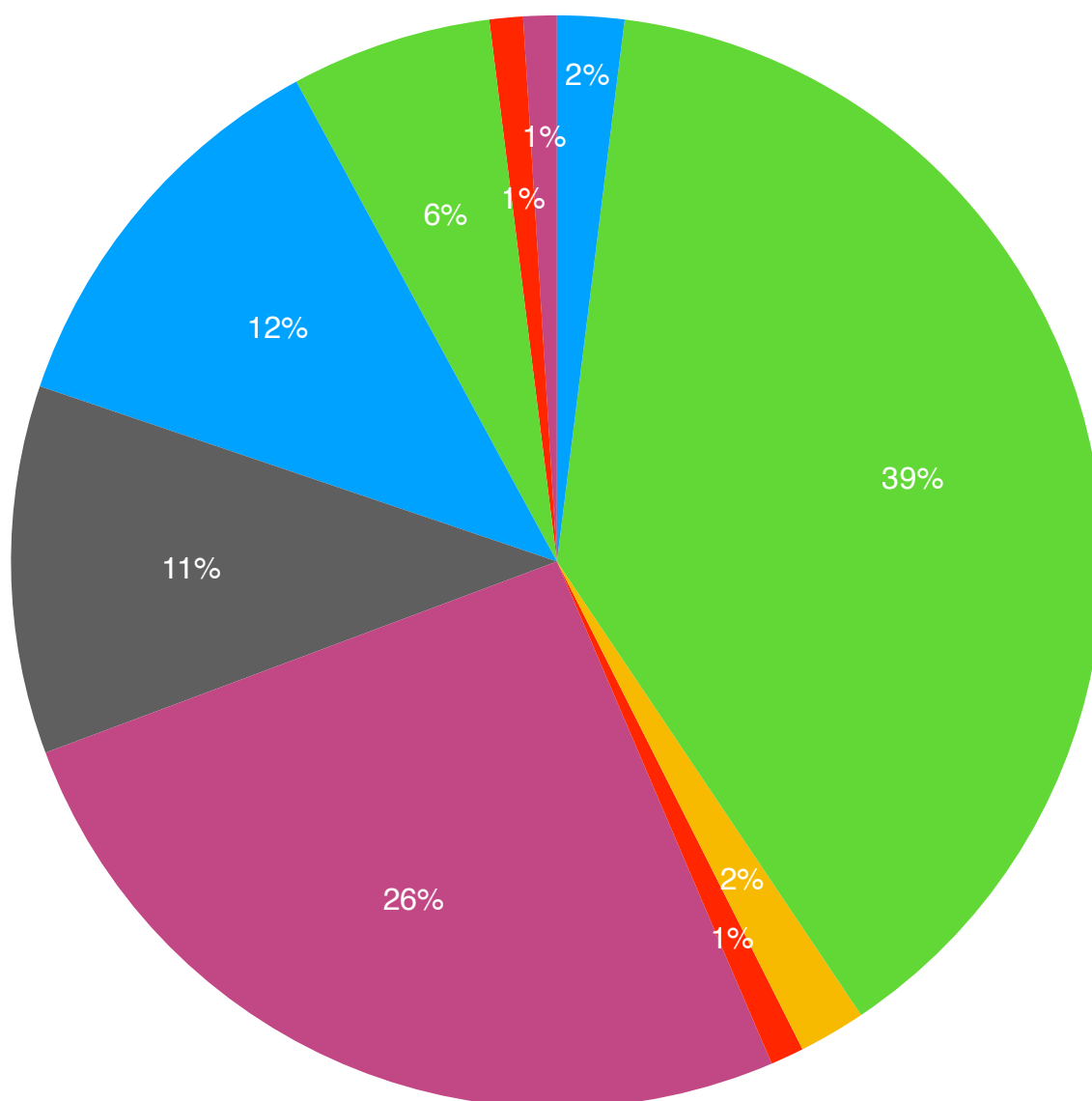

Цікавим є те що серед інших національностей польську як рідну мову в Заставнівському районі вкачали лише 0,02%, в людському еквіваленті це склало всього 12 осіб, загалом поляків в районі 0,05% - 29 осіб.

2.3.7 Релігійний склад Північної Бессарабії

На території Північної Бессарабії за кількістю громад у питомій вазі переважають протестанти (55%), а на православні громади припадає тільки 41%,

Релігійний склад Північної Бессарабії

● Упц Кп

● РКЦ

● АСД

● Інші (не християнські конфесії)

● Упц МП

● ЄХБ

● Інші протестанти

● Інші православні

● УГКЦ

● ХВСП

● Їудеї

при цьому громади УПЦ КП (ПЦУ) займають всього лише 2%. Це склалося історико- географічними чинниками, оскільки Північна Бессарабія в той час, коли Північна Буковина входила до складу Австро-Угорської імперії, де основним принципом було дотримання норм етнічної, релігійної та культурної толерантності, була у складі Російської імперії, де ці принципи не враховувалися.

Тому переважаючою, саме в православному секторі залишається УПЦ МП (39%). Так, на території Північної Буковини православні громади становлять більшість і займають у питомій вазі 59% і представлені УПЦ МП, УПЦ КП (ПЦУ), УАПЦ та РПСЦ.

Українська уніонна конфедерація церкви адвентистів сьомого дня(АСД) займає 12%.

26% віднесли себе до християн - баптистів (ЄХБ).

Християн віри євангельської (п'ятидесятників) - 10%.

Протестантів налічується 11%.

Їудеїв 0%.

Інших (не християнських конфесій) - 1%.

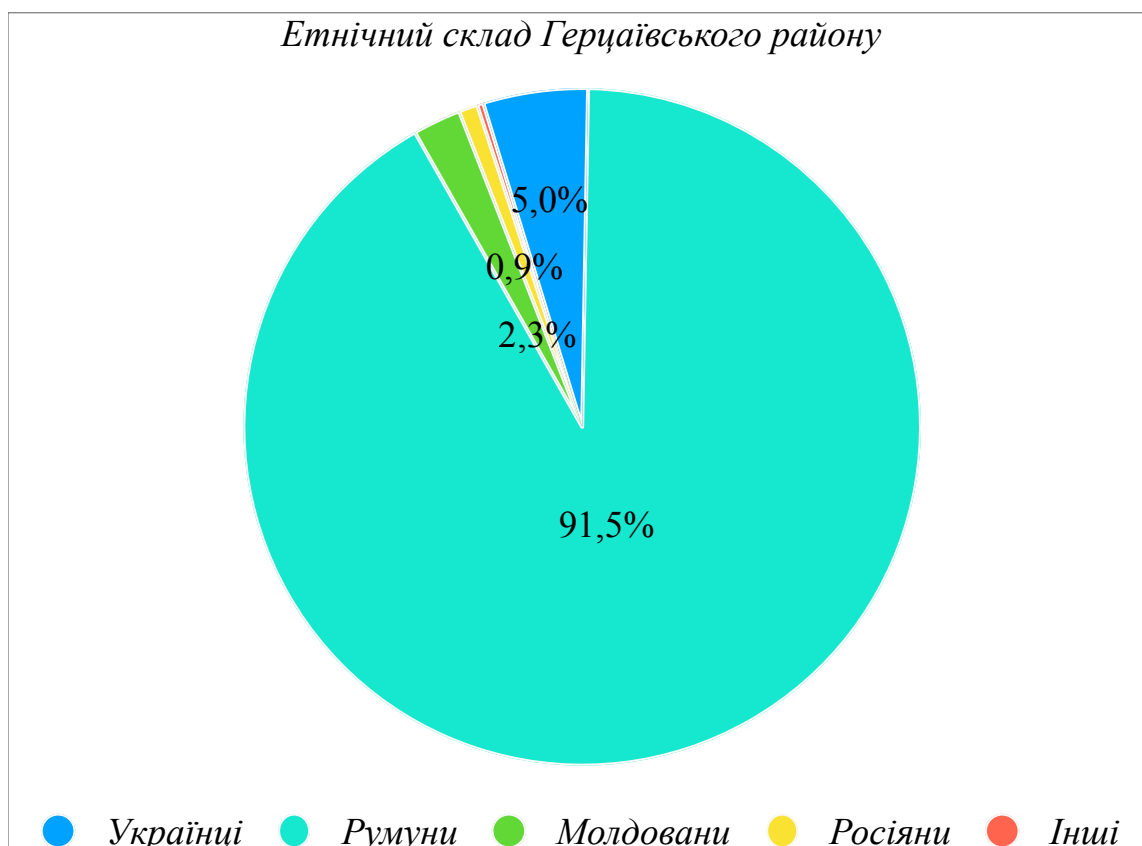
2.4 Характеристика етнічного, мовного та релігійного складу Герцаївського району

Герцаївський район увійшов в склад Чернівецької області лише в 1940 році і ніколи не входив до складу Суцільної Етнічної Української Території його розглядаємо окремо від двох історико- географічних країв в Чернівецькій області. Як ми бачимо на діаграмі автохтонним населення на території Герцаївського району є румуни які складають 91,5% від всього населення району.

Українці предствалені 5% від населення та проживають в селах поблизу Чернівців які відносяться до Герцаївського району.

Молдовани складають 2,3 % і проживають на території Цуренської сільради (с. Цурень).

Росіяни складають 0,9%. В місті Герца проживає переважна більшість росіяни району. Частка росіян в місті складає 10,89% від всього населення міста. Так як ще за часів СРСР російська мова була державною, населення яке ідентифікує себе як росіяни, як і в інших районах області, здебільшого представлене в містах.

2.4.1 Релігійний склад Герцаївського району

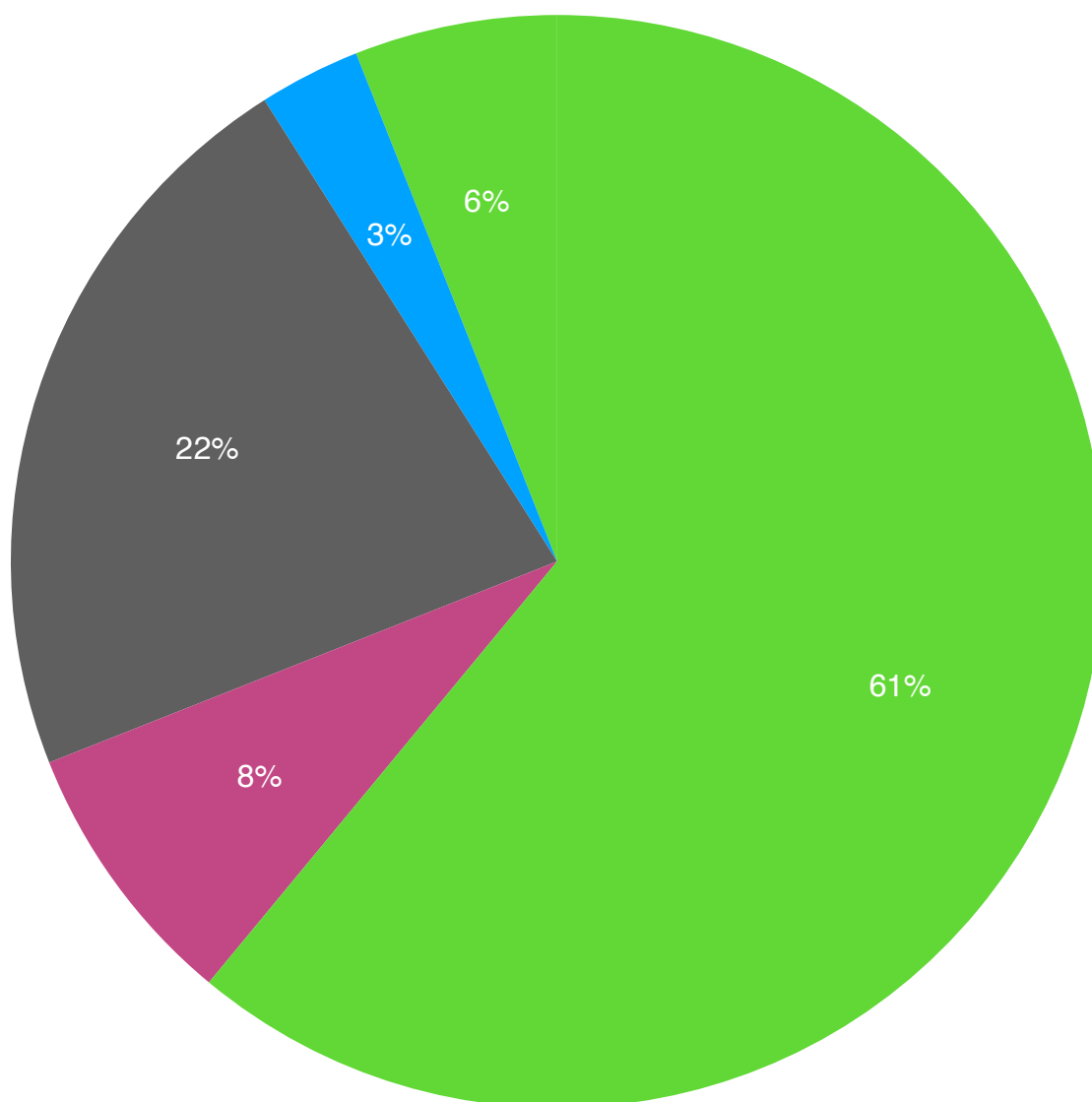
Для Герцаївського району, більша частина якого є частиною Дорогойщини, домінуючим є православ'я, що представлене УПЦ МП (61%), а протестанти займають інші 39%.

Християн віри євангельської (п'ятидесятників) - 22%.

Адвентистів сьомого дня - 3%.

26% віднесли себе до християн - баптистів (ЄХБ).

Релігійний склад Герцаївського району

- Упц Кп
- РКЦ
- АСД
- Інші (не християнські конфесії)

- Упц МП
- ЄХБ
- Інші протестанти
- Інші православні

- УГКЦ
- ХВСП
- Їудеї

2.5 Характеристика етнічного, мовного та релігійного складу Чернівецької області.

Для аналізу етнічного та мовного складу населення Чернівецької області хочу навести діаграми змін структури населення з 1930 року по 2001 рік. Дані були взяті з Головного управління статистики України в Чернівецькій області.

На даній стовпчиковій діаграмі ми бачимо що в 1930 році українці склали 52%, а станом на 2001 рік вже 75%.

Румуномовне населення зменшилося з 24,9% станом на 1930 до 12,5% в 2001 році.

Молдовани за 42 рік в складі Чернівецької області стали займати на 2% менше порівняно з 1959 роком. Їхня частка на той час складала 9,3% до 7,3%.

Частка росіян зменшилася лише на 1,1% за 71 рік з 5,2% в 1930 до 4,1% в 2001 році.

Значно зменшилася частка поляків в місті з 2,9% згідно з переписом в 1930 році до 0,4% в 2001 році.

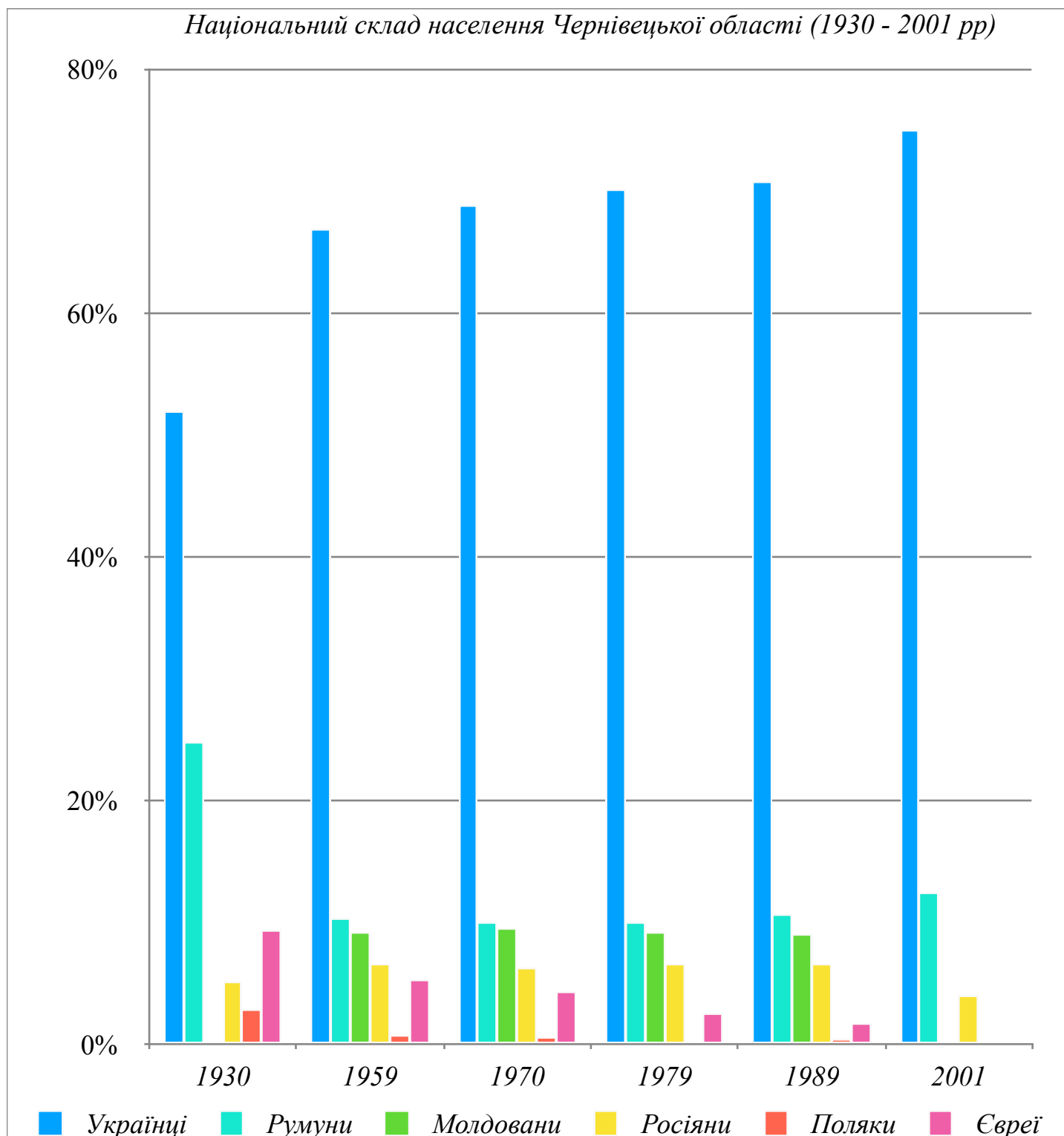
Проте найбільше зменшилася частка єврейського населення в Чернівецькій області з 9,4% згідно з даними за 1920 рік аж до 0,2% в 2001 році, що було обумовлено різними чинниками.

Слід також зазначити що в Чернівецькій області були присутні і німці, проте дані надаються лише за 1930 та 1989 рік, тому на графік німці на діаграмі переривається, але ми чітко бачимо зменшення і німецького населення з 5,4 % в 1930 році до 0,04% в 1989 році. Скоріше за все на даний час німецьке населення на території Чернівецької області не представлено.

На діаграмі яка демонструє рідну мову для населення Чернівецької області ми бачимо чітку динаміку росту української мови як рідної з 65,8% в 1959 році до 75,6 % згідно з переписом 2001 року.

Румунську та молдовську мову за останні 42 роки вказало рідною на 0,4% менше порівняно з 1959 роком коли тоді румунська була рідною для 19% населення, а на 2001 рік - для 18,6% населення Чернівецької області.

Російську мову як рідну вказало станом на 2001 рік лише 5,3%. Порівняно з 1959 роком кількість населення яке вважає російську мову рідною скоротилося вдвічі з 10,7% до 5,3%.

Інші мови які були рідними для населення скоротилися в 10 раз з 4,5% в 1959 році до 0,4% на 2001 рік.

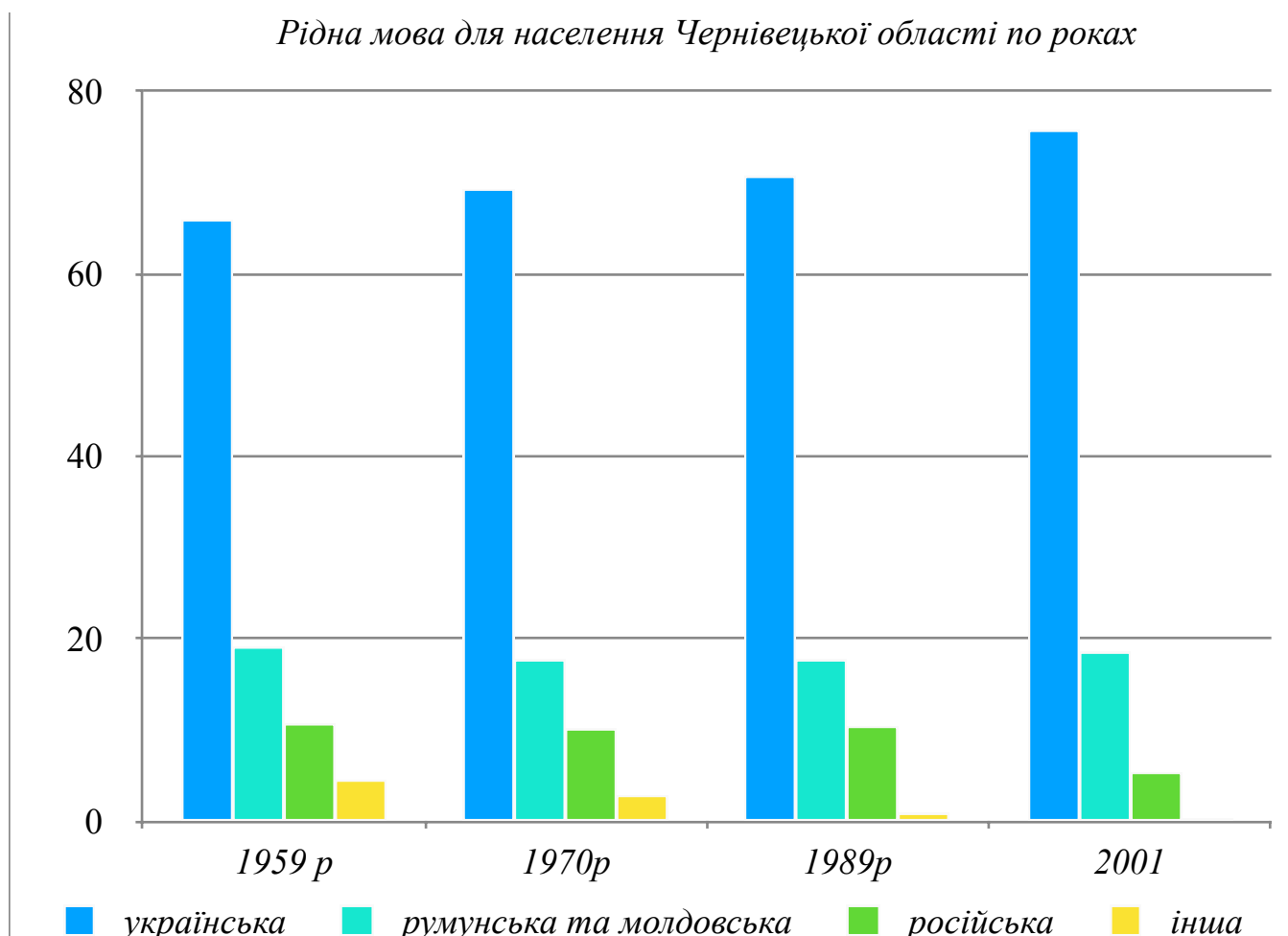
Ми бачимо цікавий факт, що для всі національності володіють своєю мовою як рідно, однак поляки, білоруси та євреї володіють власною мовою менше ніж на 50%

Серед поляків польська мова як рідна вказана лише в 40,9% населення Чернівецької області, а українську як рідну вказали 47,8%.

Білоруси які компактно проживають на території Чернівецької області рідну мову в більшості вказали російську 50,2%. Мовою своєї національності, отже, білоруською вказали які рідною всього 30,1%, а українську - 19%.

Єврейське населення на території Чернівецької області зберігає свою тенденцію і для якого російська мова є рідною, такі людей 55% від всієї євреїв Чернівецької області. Мову своєї національності, а саме ідиш і їврит вказало 20,7% , а українська мова є рідною для 23,8% єврейського населення області.

Рідна мова для населення Чернівецької області по роках

Висновки до розділу 2

При порівнянні населення Північної Буковини та Північної Бессарабії можна побачити чітку закономірність що українське атохтонне населення складає в обох історико- географічних регіонах більше ніж 80%.

В Північній Буковини другою національністю є румуни які складають 16,5%, які компактно проживають в Сторожинецькому, Глибоцькому через історичну та географічну близькість до Румунії.

В Північній Бессарабії другою національністю є молдовани які в свою чергу складають 13,8% і компактно проживають в Новоселицькому районі, який межує з Молдовою.

В двох історико- географічних краях росіяни представлені малочисельними групами, які переважно проживають в містах: Чернівці, Новодністровськ, Сторожинець, Новоселиця, Глибока, Герца — російськомовне населення яке жило у містах ще з часів СРСР.

В складі Суцільної Української Етнічної Території (СУЕТ) не виділяється Герцаївський район, який і досі зберігає свою етнічну та національну ідентичність, де переважну більшість населення складає автохтонне румунське населення, яке проживало в Герцаївському районі ще з ХХ століття та історично входило до складу Румунії до 1940 року.

РОЗДІЛ 3

АНКЕТУВАННЯ ОКРЕМОЇ ВИБІРКИ НАСЕЛЕННЯ ДЛЯ ПЕРЦЕПЦІЙНОГО АНАЛІЗУ

3.1 Особливості проведення перцепційного анкетування серед жителів Чернівецької області

Одним з аспектів наукового дослідження та демонстрації перцепційних відмінностей в людському сприйнятті було проведено опитування серед населення, котре на даний час проживає на території Чернівецької області. Для кращого розуміння перцепційних особливостей сприйняття географічних відмінностей в складі Чернівецької області була розроблена анкета для збору, обробки та аналізу інформації, котра на даний момент буде найбільш релевантна та відображатиме найбільш нову отриману інформацію.

Опитування проходило в онлайн форматі використовуючи сервіс «Google Docs», і на даному етапі дослідження анкетування було заповнено більше ніж тисячою осіб. Задля об'єктивності опитування та приведення перцепційного дослідження до реальних умов, опитування було проведено серед різних вікових груп населення та в різних частинах області.

Враховуючи фактор епідеміологічної ситуації станом на 2020 та 2021 рік, застереження Міністерства охорони здоров'я України та ситуації в країні яка спричинена Covid-19 - інфекційною хворобою, яку спричиняє вірус SARS-CoV-2, було унеможливлено проведення наочного опитування за допомогою опитувальних листів та контакту з респондентами вцілому.

У зв'язку з заявою голови Чернівецької Обласної Державної Адміністрації «Ми за крок від «червоної» зони. З кожним днем на Буковині показник захворюваності на коронавірус росте. Уникнути повного локдауну ми можемо, тільки посиливши карантинні заходи», - Сергій Осачук. Задля виконання всієї заходів безпеки та дотримування протиепідеміологічних ситуації було прийнято рішення проводити анкетування он-лайн. Дана епідеміологічна ситуація також унеможлилювала й очне спілкування з людьми, через що були й відсутні виїзди на місця та опитування населення безпосередньо, унеможливлено створення опитувальних листів, фактори впливу епідемії можна помітити й в кількості

респондентів та їх активністю, бажанням пройти опитування. За для збереження інформаційної цінності та для збирання актуалізованої інформації було прийнято рішення використовувати он-лайн ресурси в мережі Інтернет.

Для проведення опитування було запропоновано надсилати посилання на анкетування (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSek3zNgqytMcFUt-ZKewjn-kSta86xKBNObmj6bCHVFN41NAXg/viewform?usp=sf_link) через всі можливі та наявні на це ресурси.

В першу чергу анкети були надіслані на відкриті ресурси факультетів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Буковинського Державного Медичного Університету, профільних ліцеїв та шкіл міста Чернівці, комунальних підприємств: КП Чернівціводоканал, Чернівці міськ ШЕП, Чернівціліфт, Чернівці теплокомуненерго, органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади та всіх охочим котрі виявили бажання пройти участь в опитування перейшовши за посиланням. Дане опитування надсилалось й іншими учасниками опитування у спільні та групові чати месенджерів та мобільних додатків: «Viber», «WhatsApp», «Facebook Messenger», «Instagram», «Telegram», «Discord», «Slack», «Skype». Серед опитаних були присутні: вчителі шкіл, лікарі, державні службовці, викладачі вищих навчальних закладів, працівники соціальних сфер міста, учні шкіл та профільних ліцеїв міста Чернівці, студенти географічного факультету, факультету іноземних мов, факультету історії, політології та іноземних мов, факультету математики та інформатики, філологічного факультету, юридичного факультету котрі зараз навчаються в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Буковинського Державного Медичного Університету, таксиста, працівники сфери інформаційних технологій, викладачі танцювальних гуртків, військовослужбовці, працівники малого та середнього бізнесу (ФОПи) працівники органів ДСНС, поліції та навіть священослужителі.

Варто зазначити й те, що на прохання переслати анкету своїм друзям, колегам, знайомим частина респондентів позитивно відкликаласть Для повноти оцінки анкетування було також надіслано через соціальні мережі для можливо-

сті його проходження в різні адміністративні райони Чернівецької області: Новоселицький, Герцаївський, Глибоцький, Сторожинецький, Вижницький, Путильський, Заставнівський, Кельменецький, Сокирянський, Кіцманський та Хотинський.

Дана вибірка засвідчує, що опитування в своїх даних спирається на різні верстви населення котрі характеризуються різноманітністю факторів: від вікових груп, освіти, релігії, статі, етнічної приналежності, рідної мови, національності, місця проживання та соціального статусу.

Використовуючи метод екстраполяції, дане анкетування може бути використане задля поширення висновків опитаних тисячі людей масштабуючи цю інформацію пропорційно. Враховуючи що опитування заповнили представники всіх районів Чернівецької області, дані отримані з анкети можна використати для відображення перцепційних та когнітивних особливостей сприйняття певних людей враховуючи різноманітність серед їх проживання в межах адміністративної області.

3.2 Характеристика результатів перцепційного анкетування жителів Чернівецької області

Опитування проводилось протягом 6 місяців, до опитування залучались всі особи котрі виявляли добровільне бажання його пройти. Опитування в собі включало два блоки питань: 7 питань в першому блоці та 5 питань в другому блоці. Якщо перший блок питань відповідає за загальні відомості про людину, скоріше є пізнавальним, то другий блок питань стосувався більше перцепційних особливостей сприйняття та розуміння історико-географічних країв Чернівецької області, відмінностей між Північною Буковиною та Північною Бессарабією, історією формування цих історико-географічних країв.

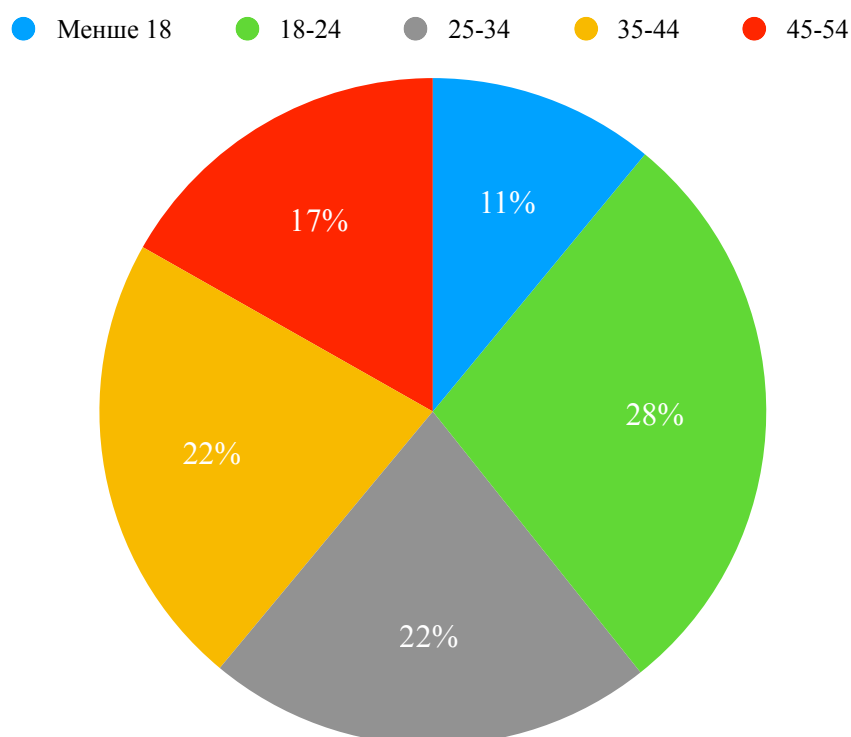
Питання представлені в першому блоці анкетування включали в себе: питання вибору власного віку респондента та його статті, місця проживання серед представлених адміністративних районів Чернівецької області (в анкеті представлені райони до реформи децентралізації), респондента запитувалось якою мовою він/вона розмовляють в повсякденному житті та яка мова для опитуваних є рідною, в опитуванні також було питання до якої національності ви себе

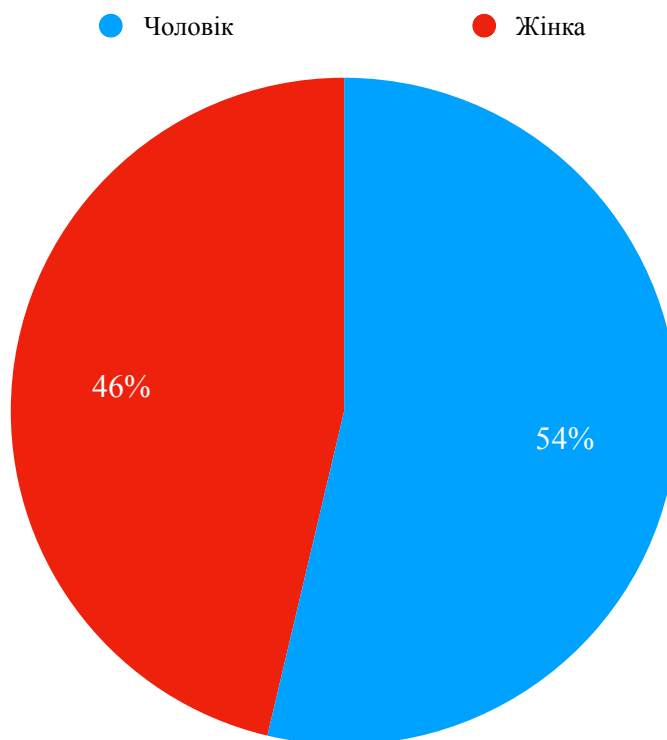
відносите з варіантами відповідей, останнім питанням першого блоку стало питання про релігійну приналежність респондента або ж його віросповідання.

Другий блок питань в перцепційному анкетуванні склали питання: чи знають опитанні особи дату (рік) входження Чернівецької області в склад УРСР, наступним питанням було запитання про історико-географічні краї Чернівецької області, а саме: який з районів не є районом ні Північної Буковини, ні Північної Бессарабії, ні Південної Буковини, слідом за цим питанням подавалось питання про те, який історико-географічний край входить в адміністративний утрій Чернівецької області.

Цікавим питанням стало питання, де демонструвалось три картосхеми на яких демонструвалась приблизна межа між Північною Буковиною та Північною Бессарабією, а респондентам пропонувалось обрати картосхему на котрій ця межа найточніше відображала реальню межу, респондентам також пропонувалось обрати історико-географічний край в якому вони проживають для відображення діаграми проживання респондентів даного опитування.

Дані опитування отримані в електронному форматі зберігаються у власному обліковому записі за посиланням (<https://docs.google.com/forms/d/17RqdwXhu3hU7zE93uVcoX4h86SS8-Mq35dURWUHiGcU/edit#responses>).

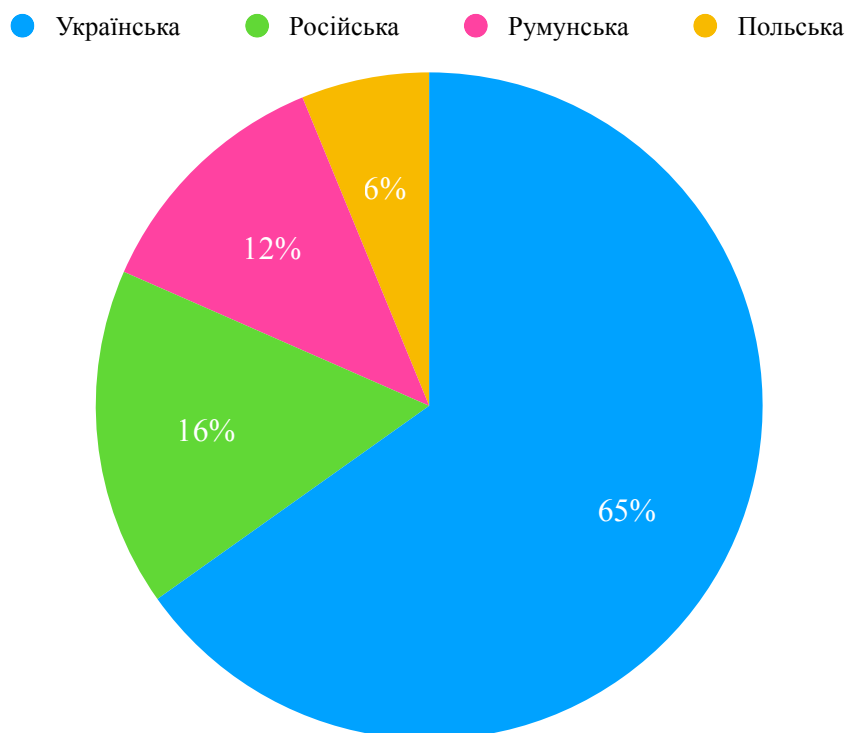

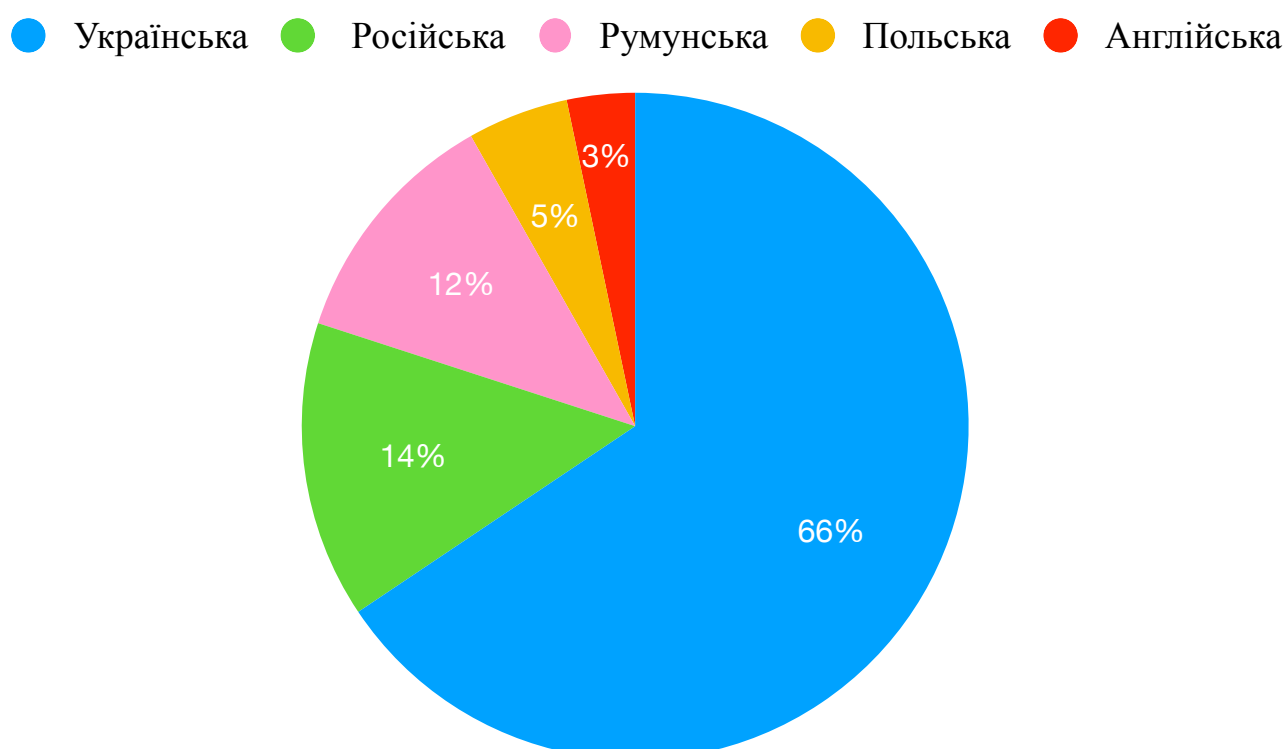
Серед осіб котрі проходили опитування частка дітей, а саме осіб котрим менше 18 років, та котрі виявили добровільне бажання пройти опитування склала рівно 10% (рівно 100 осіб), найбільшою виявилась група від 18 до 24 років, їх відсоткова частка склала 25,8% (258 осіб), частка осіб віком від 25 до 34 склала 19,8% (198 осіб), другою за величиною віковою групою виявилась група від 35 до 44 років, їх частка склала 20,2% (202 особи), частка опитаних віком від 45 до 54 років складає 15,3 (153 особи), та найменшою за чисельністю віковою групою котра пройшла опитування виявилась група осіб віком 55+ років - 8,9% відповідно (89 осіб). Так як найбільшою частка склала осіб віком від 18 до 24 років, це обумовлюється доволі великою кількістю студентів Чернівецького національного університету котрі виявили бажання пройти опитування.

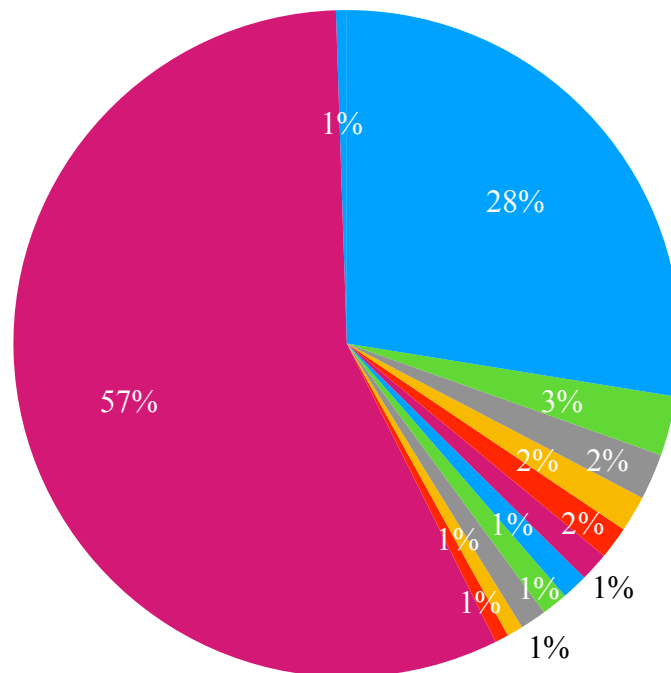
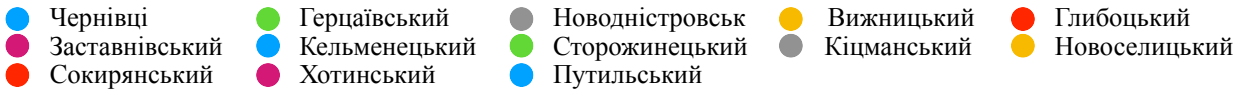
Статева розподіленість в анкетуванні склала 46,3% на 53,7%. Чоловічого населення Чернівецької області виявилось більше котрі виявили бажання проийт опитування, а саме 563 особи. Жіночого населення в анкетуванні було представлено менше, 462 особи відповідно.

Серед опитаних осіб в анкетуванні 65,1% (652 особи) обрали українську мову, як рідну. В одночас частка респондентів, котрі обрали російську мову рідною становить - 16,4% (164 особи), а румунську мову - 12,2% (122 особи). Польську мову як рідну обрали 6,2%(62 особи).

Однак мова котра використовується в побуті та повсякденному житті частки розподілилися таким чином: 65,6%(657 осіб) обрали українську мову, частка респондентів опитаних які використовують в побуті російську мову склала - 14,4% (144 особи); третьою за чисельністю мовою яка найчастіше використовується в побуті серед опитаних була обрана румунська, її частка склала 11,8% (118 осіб), польська мова в побуті опитаних використовується 4,9% від опитаних (49 осіб); англійська мова серед опитаних склала 3,3% (33 особи).

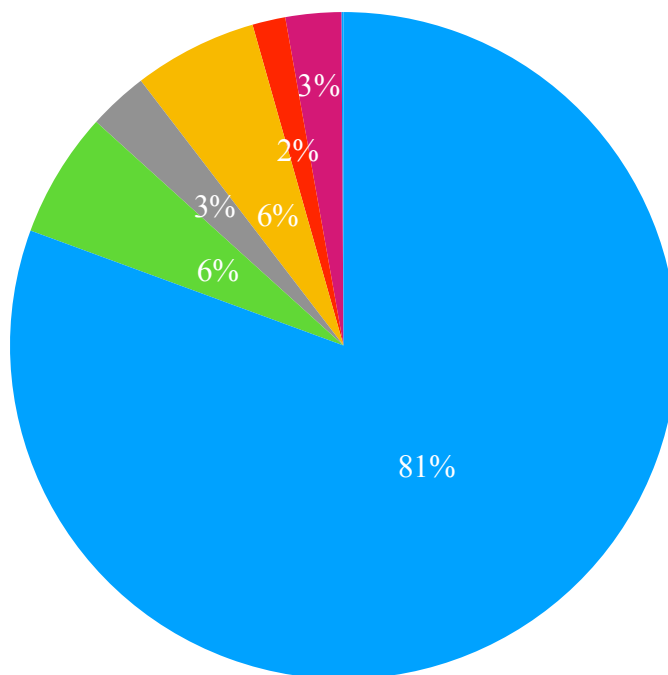

Географічне проживання респондентів які взяли участь в опитуванні включало в себе представників всіх адміністративних районів Чернівецької області, міста Новодністровськ та міста Чернівці.

Розподіл у відсотковому відношенні виглядає наступним чином: 63% (629 осіб) - місто Чернівці, 6,6% (66 осіб) - Герцаївський район, 5,1% (51 особа) - місто Новодністровськ, 4% (40 осіб) - Вижницький район, 3,6% (36 осіб) - Глибоцький район, 3,2 % (32 особи) - Заставнівський район, 2,9% (29 осіб) - Кельменецький район, 2,9% (29 осіб) - Сторожинецький район 2,9% (29 осіб) - Кіцманський район, 1,8% (18 осіб) - Новоселицький район, 1,5% (15 осіб) - Сокирянський район, 1,3% (13 осіб) - Хотинський район, 1,2% (12 осіб) - Путильський район.

За національністю розподілення респондентів розприділилося: найбільшу кількість, а саме 80,6% (808 осіб) обрали своєю національністю українську, 6,1% (61 особа) опитуваних етнічно вважає себе росіянинами, 6% (60 осіб) рівно серед тих хто пройшов анкетування вибрали румунську національність, 2,9% (29 осіб) - ідентифікували себе як молдовани проходячи опитування, 2,7% (27 осіб) - обрали своєю національністю польську, 1,6% (16 осіб) - індифікували

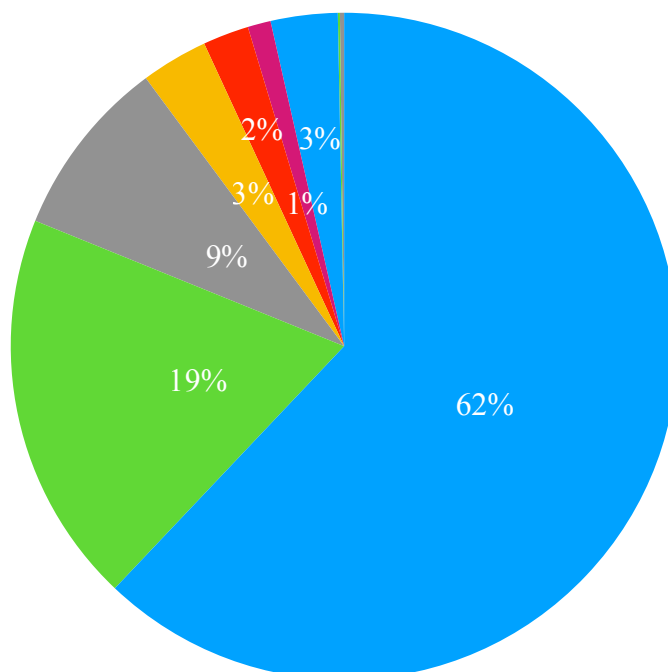
● Українець ● Росіянин ● Молдован ● Румун ● Єврей ● Поляк
● Буковинець

себе як євреї, і лише одна особа вказала свою національність як Буковинець у вільному варіанті.

Найбільшою кількістю респондентів котрі пройшли опитування було обрано Правослв'я як релігію - 61,2% (611 особа), зауважу що в опитуванні не вказувалась приналежність до конфесій, Католицизм обрали 18,8% (188 осіб) відповідно. Протестанти в опитуванні займають 8,6% (86 осіб), а респондентів котрі вибрали Іслам - 3,2% (32 осіб). Юдаїзм серед опитаних осіб вибрали 2,2%

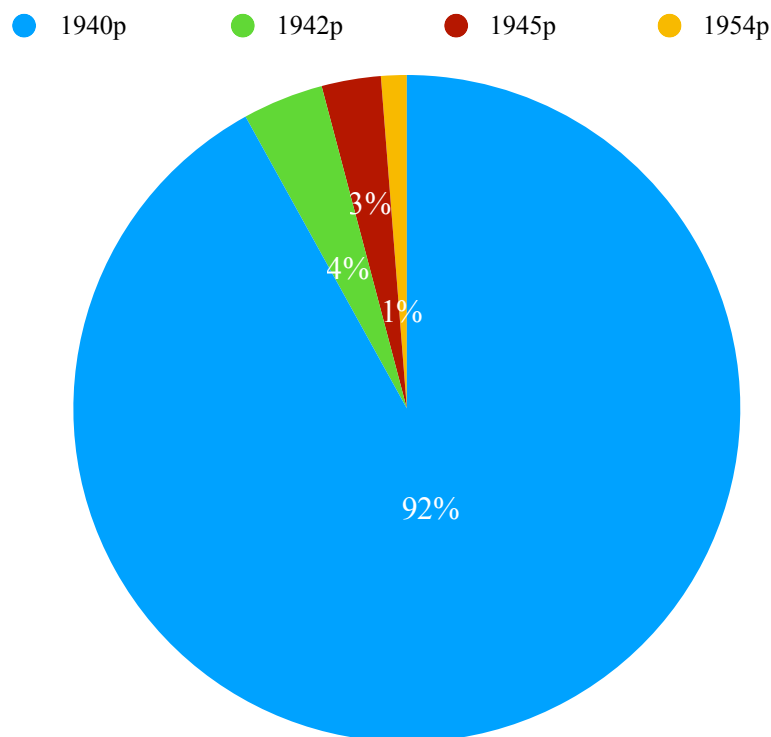
● Православ'я ● Католицизм ● Протестантизм ● Іслам ● Юдаїзм ● Буддизм
● Атеїзм ● Скептецизм ● Агностицизм

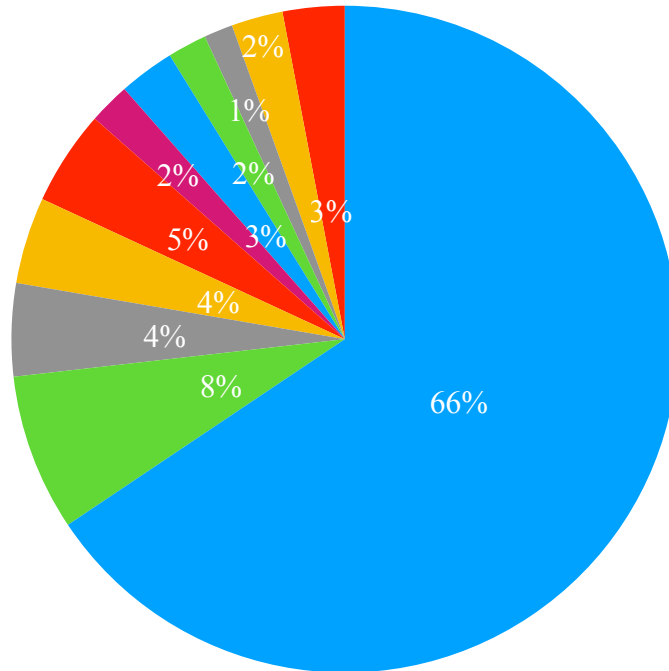
(22 осіб), буддизм склав 1,1% (11 осіб). Серед людей котрі вибрали Атеїзм (не вірю в Бога) - 3,9% (39 осіб), 0,2% (2 осіб) - вибрали Агностицизм та лише одна людина від всіх опитаних, 0,1% вибрала Скептецизм, хоча орфографічно правильно було б вказати Скептицизм.

Для кращого розуміння перцепційного сприйняття населенням тих чи інших факторів розміщення, формування історико- географічних країв в анкетуванні був поданий другий блок питань в якому подавались питання для визначення розуміння тих чи інших особливостей.

Першим представленим питанням було, «Яка дата входження Чернівецької області у склад УРСР?», 96,1% (915 осіб) - дали правильну відповідь, що Чернівецька область увійшла в склад УРСР в 1940 році, 4,1% (41 особа) - відповіли, що в 1945 році. 3% (30 осіб) - вибрали варіантом відповіді 1942 рік, і лише 1,3% (13 осіб) - обрали датою входження Чернівецької області як територіальної одиниці 1954 рік.

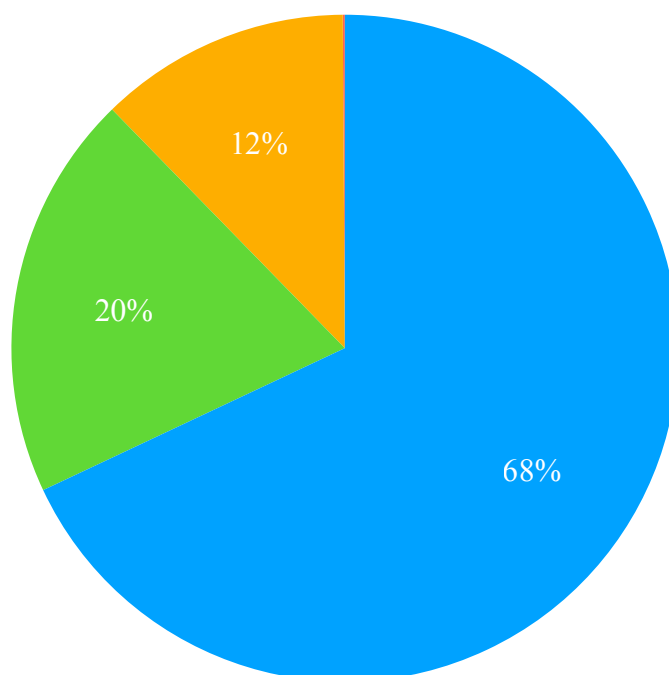
Одним з питань в перцепційному блоці питань було, «Який з районів не є районом ні Північної Буковини, ні Південної Бессарабії, ні Південної Буковини?», переважна більшість опитуваних, 65,6% (653 особи), дали правильну відповідь вказавши Герцаївський район, 7,6% (76 осіб) - вибрали Ви-

жницький район, 4,5% (45 осіб) - Глибоцький район, 4,2% (42 особи) - обрали Заставнівський район, 4,6% (46 осіб) - вказали своїм вибором Кельменецький район, 2,7% (27 осіб) - вказали на Кіцманський район, 1,9% (19 осіб) - обрали Новоселицький район, 3% (30 осіб) - обрали Путильський район, 1,4% (14 осіб) - Сокирянський район, 2% (20 осіб) - Сторожинецький район, та 2,5% (25 осіб) обрали Хотинський район.

Одним з питань в опитуванні було питання «Який історико-географічний край входить в Чернівецьку область?», для розуміння чи зможуть респонденти котрі проходять анкетування дати правильну відповідь щодо історико-географічних країв в Чернівецькій області. Слід зазначити та й як демонструє представлена діаграма, більшість опитуваних дали правильну відповідь на дане питання вказавши на Північну Буковину, їхня частка становить 68% (679 осіб). Частина опитуваних осіб вказали, що Південна Буковина є історико - географічним краєм Чернівецької області становить 19,7% (197 осіб), а частина респондентів котрі вибрали Південну Бессарабію як історико - географічний край становить 12,2%(122 особи). Лише 0,1% (1 особа) дала власну відповідь в анкетуванні в пункті «Інше», вказавши Західну Буковину.

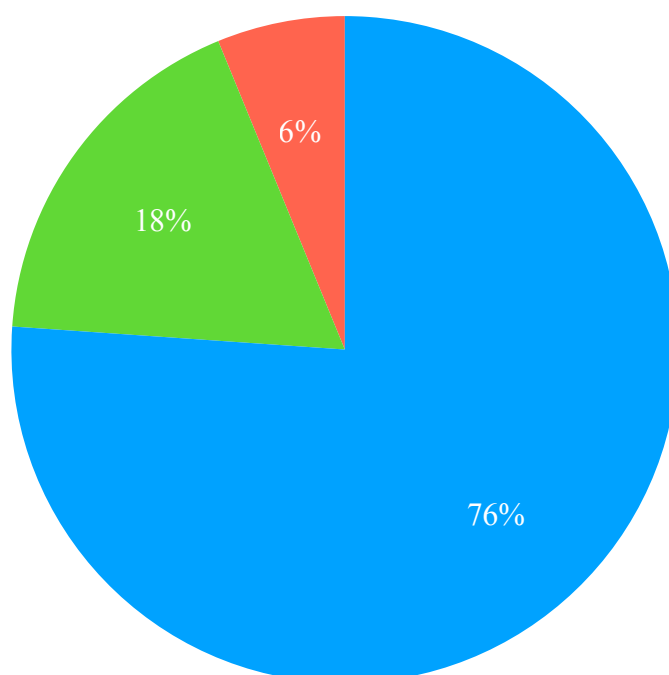
● Північна Буковина ● Південна Буковина ● Південна Бессарабія
● Західна Буковина

В анкетуванні серед питань було запропоновано всім охочим пройти опитування вибрати одну з трьох картосхем котра б демонструвала уявну межу між Північною Буковиною та Південною Бессарабією.

В питанні «Оберіть картосхему на якій найточніше проведено межу між Північною Буковиною та Північною Бессарабією» більша частина респондентів обрала чітку межу, котра співпадає з реальністю, а саме Варіант 3, кількосьть

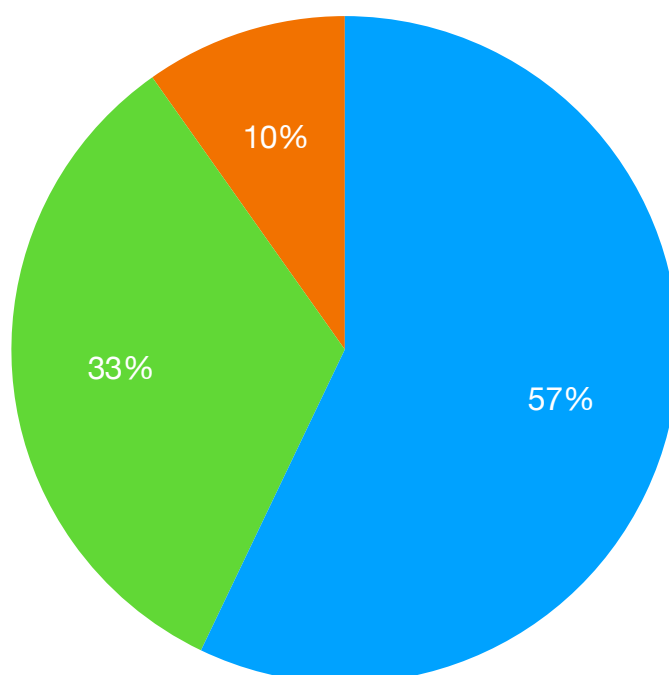
● Варіант 3 ● Варіант 2 ● Варіант 1

правильних відповідей склала 76,1% (759 осіб), Варіант 2 обрали 17,7% (177 осіб), Варіант 1 був обраний 6,2% (62 особи) населення. Слід зауважити що Варіант 1 та 2 в анкетуванні демонстрували довільну межу, котра чітко проходила по адміністративних кордонах наявних районів Чернівецької області та не відображала приблизну реальну межу між Північною Буковиною та Північною Бессарабією.

Останнім ж питанням в анкетуванні стало питання чи зможуть респонденти дати відповідь, або зорієнтуються в якому історико-географічному краї вони живуть. «В якому історико-географічному краї Ви проживаєте», на це питання не було правильної відповіді, воно лише збирало інформацію про місце проживання респондентів котрі пройшли опитування. Згідно з даними діаграми, 57,1% (563 особи) вказали в анкеті своє проживання в Північній Буковині, як історико - географічному краї. Північну Бессарабію обрало 33,1% (326 осіб) населення як своє місце проживання, лише 9,8% (97 осіб) вказали своїм місцем проживання Герцаївський район серед інших історико-географічних країв. Ми можемо бачити й певні кореляційні залежності відповідно до пропорцій всього складу населення до тієї окремої вибірки респондентів котрі взяли участь в опитуванні.

● Північна Буковина ● Північна Бессарабія ● Герцаївський район

3.3 Проблемні та перспективні шляхи перцепційного анкетування жителів Чернівецької області

Враховуючи всі етапи від створення та формування запитань даного анкетування, так і до його проведення задля отримання актуальних даних можна визначити нові виклики та перспективні шляхи розвитку даного наукового дослідження. Для аналізу всіх як позитивних так і негативних сторін було використано SWOT-аналіз як метод котрий демонстрував б усі чинники: сильні та слабкі сторони, так і можливості, загрози.

До сильних сторін методу анкетування можна віднести безпосередньо актуальну та первинну інформацію від респондентів. Створення чітких та відповідних запитань котрі б чітко відповідали предмету та об'єкту дослідження. Давали чіткі уявлення щодо віку, статі, місця проживання, рідної мови та мови котру респондент використовує в повсякденному житті, національності до якої респондент себе відносить та релігії яку сповідує. Серед перцепційних сильних сторін метод анкетування дозволяє дізнатись історичну та географічну обізнаність опитаних осіб, їх розуміння історико-географічних країв в складі Чернівецької області, та місце проживання респондентів. Особливістю серед сильних сторін виступає й те, що респонденти змогли обрати картосхему з відображенням межі між Північною Буковиною та Північною Бессарабією, цим вони відображають власне перцепційне сприйняття географічних знань щодо історико-географічних країв Чернівецької області.

Серед слабких сторін котрі відносяться до методу анкетування варто вказати відносно невисоку кількість людей котрі виявили бажання пройти опитування. В графі інше в деяких запитаннях респонденти надавали власні відповіді, це були одиничні випадки, але з наявних відповідей в графі рідна мова респондент міг написати Закарпатська або ж вказати рандомні літери.

В можливостях методу анкетування насправді ховається великий потенціал та вектор розвитку. При достатній забезпеченості ресурсами та часом існує можливість отримання первинної інформації від великої кількості респондентів та формування вже повноцінних перцепційно-географічних карт та картосхем для демонстрації перцепційного сприйняття населення котре проживає на тери-

торії області. Розповсюдження та створення більшої кількості анкет з деталізованою кількістю запитань котрі б чіткі відносились до історико-географічного блоку питань притаманних для даної території. Створення окремих баз географічної інформації для наукових праць.

Враховуючи тенденцію децентралізації перцепційні анкетування мають особливо важливе значення так як можуть бути проведеними в новостворених об'єднаних територіальних громадах, та отримати нову первинну географічну інформацію з території після її адміністративного реформування.

Серед загроз методу анкетування практично немає критичних. Звичайно при опитуванні населення безпосередньо на місцях існує вірогідність конфліктів, проте їх відсоткова кількість надзвичайно мала. Серед неприємностей можлива відмова респондента проходити анкетування, псування опитувального листа та завідомо неприйнятні відповіді через власну або ж іншу неприязнь.

Увагу варто звернути й на те, що опитування може проводитись як онлайн так і безпосередньо на місцях, не завжди той чи інший метод може задовільняти науковця в отриманні інформації, особливсо враховуючи різні поставлені завдання анкетування може бути змінене для досягнення кращих результатів. Варто розуміти й серед проблем он-лайн анкетувань респондент може пройти анкетування по два та більше разів, чим змінювати відсоткове співвідношення відповідей на поставлене запитання.

Висновки до розділу 3

При перцепційних анкетуваннях населення Чернівецької області було отримано первинну досліджувану географічну інформацію щодо історико-географічних знань та уявлень населення Чернівецької області. Результати опитування демонструють позитивні результати відповідей на поставленні запитання. Можемо побачити позитивну тенденцію щодо бажання респондентів проходити опитування незважаючи на епідеміологічну ситуацію в країні.

Проведені результати опитування свідчать про найбільшу кількість респондентів саме з міста Чернівці, це обумовлено тим, що місто є обласним цен-

тром в якому проживає значна частина від всього населення Чернівецької області.

Варто розуміти, що більше половини опитаних, а саме 63% проживає в місті Чернівці, що в свою чергу пов'язано й з легкодоступністю інформації про перцепційне опитування та комунікацію між самими людьми. 37% ж складає респонденти з інших районів області, що демонструє те, що в адміністративних районах активність бажаючих пройти опитування значно нижча ніж в обласному центрі. Розуміння того, що активність опитаних в адміністративних районах часто обумовлена особистими контактами з проживаючим там населенням, дає лише обмеження бачення перцепційної карти сприйняття.

ВИСНОВКИ

Вивчення перцепційних особливостей сприйняття населення враховуючи особливості та відмінності серед розміщення етнічного, мовного та релігійного складу населення дає нам підставу зробити висновки з проведеного дослідження:

1) Проаналізувавши теоретико-методологічні особливості в формуванні історико-географічних регіонів Чернівецької області можна отримати певні результати з дослідження, а саме: розуміння особливостей перцепційного сприйняття населення дозволить краще розуміти тенденції та світогляд груп населення котрі проживають на досліджуваній території.

2) Вивчення теоретико-методологічної основи дозволило отримати чіткі уявлення, та усвідомити загальнонаукові та конкретно-наукові методи які варто застосовувати в науковій роботі. Загальнонаукові методи включали в себе методи, а саме: літературний метод для аналізу та вивчення літературних джерел, метод аналізу та обробки статистичних даних перепису населення, статистичний метод, метод аналізу та порівняльний метод. Окрім загальнонаукових методів в роботі були використані такі методи як: бесіди, метод інтерполяції та екстраполяції, метод синтезу, анкетування та опитування які використовувались для збору первинної інформації безпосередньо від респондентів котрі виявили бажання пройти анкетування для визначення перцепційних особливостей сприйняття чинників формування історико-географічних регіонів Чернівецької області.

Варто розуміти що для наочної демонстрації та візуалізації географічної інформації був використаний картографічний метод. Він допоміг демонструвати та виявити зміни та деякі закономірності в формуванні етнічного, мовного та релігійного складу населення Чернівецької області в її історико-географічних регіонах які входять до складу області.

Всі методи які було застосовані для наукової роботи та проведення наукового дослідження сприяли досягненню отриманих результатів та мети дослідження. Методи застосовані в науковому дослідженні застосовувались відповідно до поставленої мети, та використовувались за потребою під час етапів наукового дослідження.

3) Розуміння та відстеження чинників впливу на перцепційну об'єктивність населення регіону дослідження, дозволило в науковій праці проести чіткий аналіз цих чинників. Варто розуміти, що чинників котрі впливають на перцепцію людиною географічного простору існує велика кількість, адже всі чинники мають вплив на особливості формування територіальних, історико-географічних, етнічних, мовних та релігійних складових населення.

4) Збір інформації та статистичні дані щодо національностей котрі проживають на території Чернівецької області допомогло сформувати картосхеми для візуалізації географічної інформації. Порівняння отриманих даних перепису населення від Чернівецького управління державної статистики в Чернівецькій області дозволило створити діаграми та порівняти зміни та кореляцію відмінностей щодо кількості тих чи інших етносів по рокам та з'ясувати які національності та етнічні меншини проживають на території Чернівецької області.

5) Проведення перцепційного анкетування дозволило зібрати первинну інформації безпосередньо від респондентів, та створити діаграми щодо сприйняття населенням географічних відмінностей та визначення меж історико-географічних регіонів в складі Чернівецької області. Отримати дані щодо територіальних відмінностей серед місця проживання респондентів, їх вік та стать, мова котра для них є рідною та мову котру вони використовують в побуті, визначити національність та релігійну приналежність котру респонденти виявили бажання вказати в анкеті. Визначили особливості сприйняття населенням історико-географічних факторів формування Чернівецької області, розуміння історичних дат, та розуміння історичної межі шляхов вибору відповідної картосхеми щодо межі між історико-географічними краями серед яких Північна Буковина та Північна Бессарабія.

6) Аналіз проведеного опитування допоміг скласти діаграми та сформування проблемні та перспективні шляхи розвитку перцепційних досліджень як об'єкту соціальної та суспільної географії. Особливого розвитку перцепційні анкетування можуть отримати в рамках реформи децентралізації в Україні, враховуючи етнічний, мовний, національний та релігійний склад населення котре входить до складу окремих територіальних громад. Особливої актуальності

перцепційні дослідження складу населення набувають в Чернівецькій області, як регіоні поліетнічному, в складі якого компактно проживають більш ніж п'ять різних національностей та етнічних груп.

7) Проведений аналіз перцепційних досліджень дозволив простежити важливість перцепційної географії у розвитку суспільної думки. Майбутній розвиток перцепційної географії як частини соціальної географії, географії населення та розселення дозволить в подальшому створювати когнітивні мапи щодо сприйняття населенням тих чи інших факторів впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>
2. Офіційний веб-портал Чернівецької міської ради. URL: <https://city.cv.ua>
3. Офіційний веб-портал Чернівецької обласної державної адміністрації. URL: <https://bukoda.gov.ua>
4. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Чернівецькій області. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листоп. 1992 р. No 2801. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
6. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року / Департамент регіонального розвитку Чернівецької ОДА. URL: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/strategia-chernivetska-2027.pdf>
7. Конституція України : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Літературні та інші друковані джерела

8. Круль В.П. Ретроспективна географія з основами етногеографії : підручник / Володимир Петрович Круль ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2017. – 375 с.
9. В.О.Джаман., І. І.Костащук. Національна структура населення етноконтактних зон : монографія / В.О. Джаман, І.І. Костащук - Чернівці: Чернівецький національний ун-т, 2009. -288 с.
- 10.Костащук І.І. Релігійний простір України: Суспільно - географічне дослідження: монографія. Чернівці : Технодрук, 2018. -616 с.
- 11.Бромлей Ю. В. Современные проблемы этнографии: очерки теории и истории / Ю. В. Бромлей. - М.: Наука, 1981. - 393 с.

- 12.Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса/Ю. В. Бромлей. - М.: Наука, 1983. - 412 с.
- 13.Гудзеляк І. Географія населення: навч. Посіб. / І. Гудзеляк. - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. - 41 с.
- 14.Топчієв О. Г. Адміністративно-територіальний устрій і розселення населення (виступ на науковому семінарі «Сучасна місія географії в розвитку суспільства. Методологія, трансформації й парадигми») / О.Г. Топчієв // Український географічний журнал. - 2011. - №1 - С. 7.8
- 15.Геелесіані А.Г. Вплив державної політики перерозподілу на соціально-демографічні процеси / А. Г. Геелесіані // Формування ринкової економіки: зб.наук. Праць. Спец.вип. Матеріали Міжнар.наук.-практич.конф. «Демографічний розвиток України та пріоритетні завдання демографічної політики». - 2006. - Т. 2: Демографічні аспекти регулювання та відтворення трудового потенціалу. -С. 312-318.
- 16.Лозинський Р.М. Мовна ситуація в Україні (суспільно-географічний погляд): монографія / Р.М. Лозинський. - Львів: видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. - 502 с.
- 17.Рудницький С. Про становище історичної географії в системі сучасного землезнання / С. Рудницький // Записки істор-філологіч. Відділу. -К: Др-ня АНУ, 1927.-кн. 13-14. -С. 345-356.
- 18.Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: навчальний посібник / О. Г. Топчієв. -Одеса: Астропринт, 2001. - 560 с.
- 19.Статистичний щорічник Чернівецької області за 2019 рік / за ред. Тетяни Сарчинської. Чернівці : Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2020. 480 с.
- 20.Жук М. В. Комерційна географія України : підручник для студентів географічних та економічних спеціальностей вищих закладів освіти. Чернівці : «Прут», 1998. 360 с.

21. Соціально-економічна географія України / за ред. проф. О. Шаблія - Львів: Світ, 1994. - 608 с.
22. Юрій М. Етногенез та менталітет українського народу / М. Юрій. - К: Либідь, 1996. - 272 с.
23. Юрій М. Ф. Етнологія: Навчальний посібник / М. Юрій. - К.: Дакор, 2006. - 360 с.
24. Джаман В., Заблотовська Н., Костащук І., Старик В., Халавка Т. Етнічна мапа буковинського прикордоння на зламі тисячоліть. Чернівці: Прут, 2011. 64 с.
25. Джаман В.О. Національна структура нової хвилі емігрантів (на прикладі поліетнічної Чернівецької області). Український вимір: наук.зб. Вип. 5. Ніжинський ун-т. Київ: НДУ ім М. Гоголя, 2006. С. 38-39.
26. Джаман В. О. Етнічна структура населення України: територіальні відміни, динаміка / В.О. Джаман. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету*. Серія: Географія. - Вінниця, 2006. - Вип. 11. - С. 90-96.
27. Мягков С.М. Нариси історії Північної Буковини. -К: Наук. думка, 1980. -339 с.
28. Жупанський Я.І., Круль В.П. До територіально обґрунтування українських етнічних земель. *Науковий вісник Чернів. ун-ту*. Географія. - Чернівці: ЧДУ, 1996. - Вип 3. - С. 130-142.
29. Жупанський Я.І., Круль В.П. До якісних і кількісних характеристик історико-географічних країв. *Сучасна гуманітарна освіта: стан і перспективи*. - Чернівці, 1996. - С. 265-269.
30. Жупанський Я.І., Круль В.П. Етнологіко-географічний погляд на районування українських етнічних земель. *Наукові записки Вінницького держ.пед.ун-ту ім. М.Коцюбинського*. Серія: Географія. - Вінниця, 2003. - Вип. 6. - С. 130-135.
31. Жупанський Я.І., Круль В.П. Краєзнавча ієрархічна структура українських етнічних земель. *Матеріали I Міжнар. семінару з теорії і практики регіон. геогр. краєзнавства*.

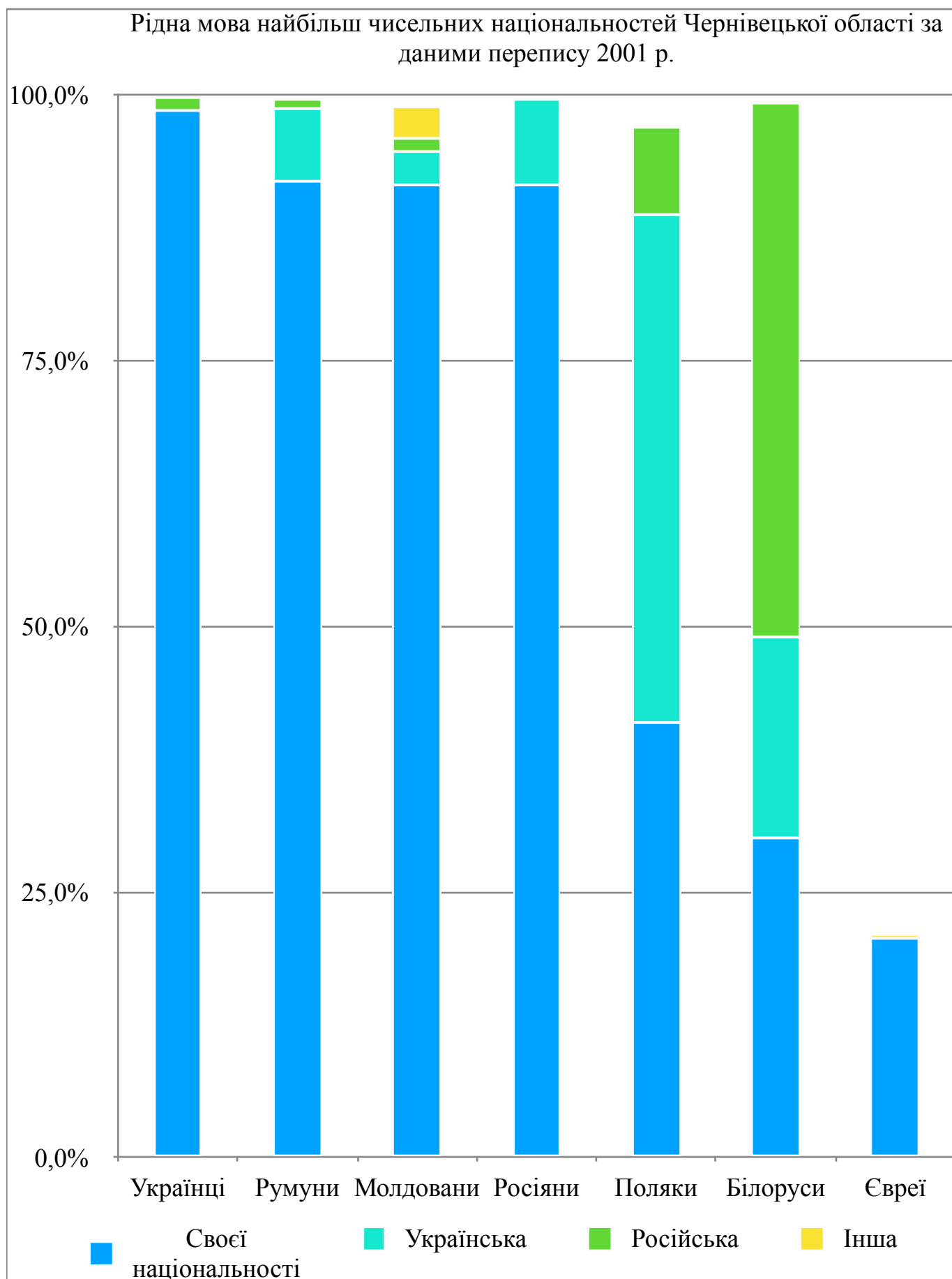
32. Жупанський Я.І., Круль В.П. Ландшафт і етнос: деякі дефініції та характеристики взаємодії і впливу. *Ландшафт як інтегруюча концепція XXI сторіччя: Зб.наук.праць.* - К., 1999. - С. 153-155.
33. Круль В. Адміністративний устрій історико-географічних країв України. *Історія української географії.* - Спец.випуск: Краєзнавство. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. - Вип. 2(4). - С. 90-91.

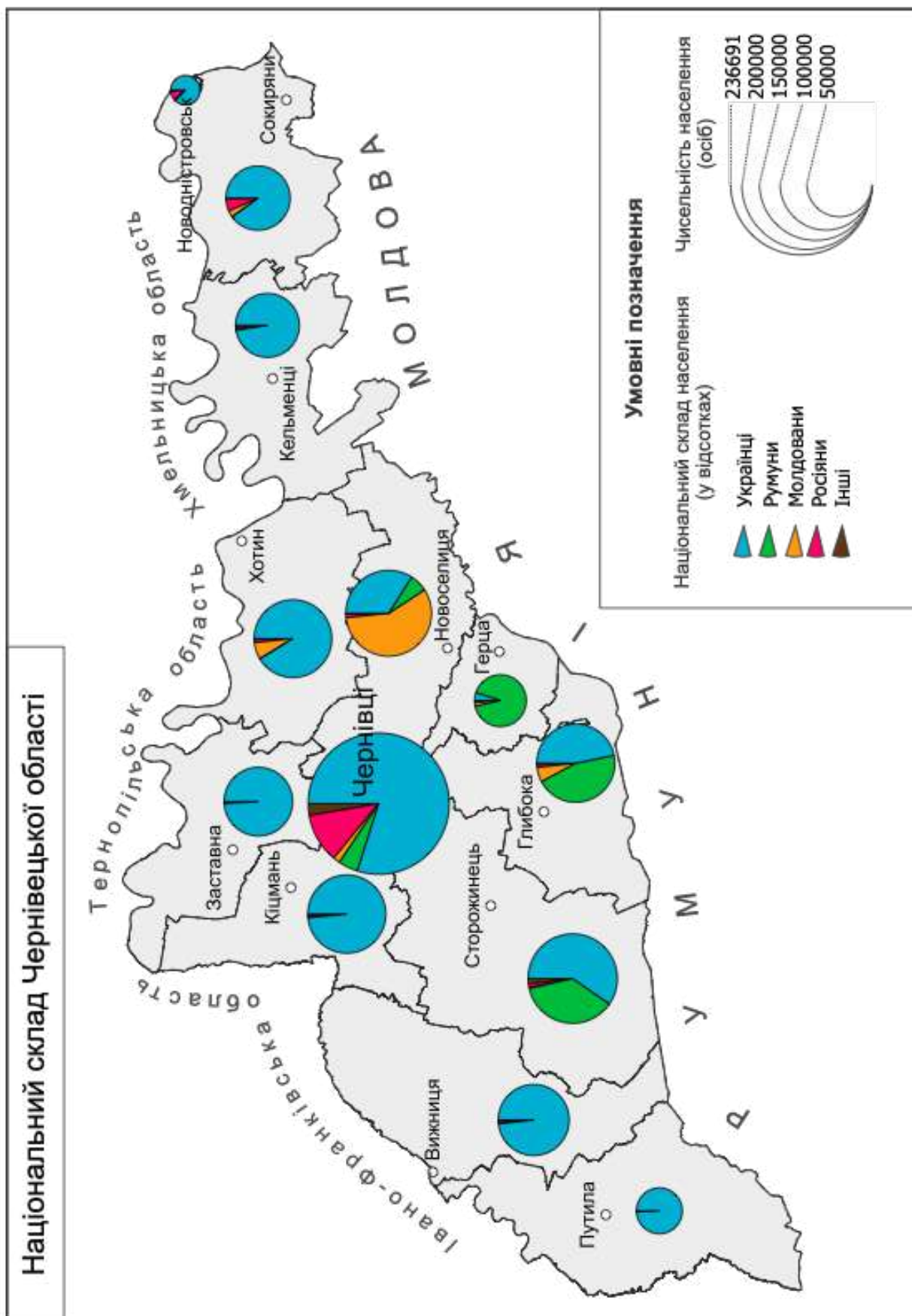
Електронні джерела

34. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Національність>
35. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Колінківці>
36. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вашківці>
37. https://uk.wikipedia.org/wiki/Росіяни_в_Чернівецькій_області
38. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Грубна>
39. https://uk.wikipedia.org/wiki/Стара_Красношора
40. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Новодністровськ>
41. https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистрикт_Буковина
42. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Герца>
43. http://buktolerance.com.ua/?page_id=182
44. http://www.cv.ukrstat.gov.ua/publiy/Zbir_4nac_.pdf
45. <https://andriy-lopata.livejournal.com/13491.html>
46. [https://uk.wikipedia.org/wiki/Перепис_населення_України_\(2001\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Перепис_населення_України_(2001))
47. https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_Чернівецької_області
48. https://uk.wikipedia.org/wiki/Бромлей_Юліан_Володимирович
49. https://uk.wikipedia.org/wiki/Ністор_Іон_Янку
50. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Етнос>
51. https://uk.wikipedia.org/wiki/Герцогство_Буковина
52. https://uk.wikipedia.org/wiki/Хотинське_нахіє
53. https://uk.wikipedia.org/wiki/Структура_населення_Буковини_часів_Австрійської_імперії
54. https://uk.wikipedia.org/wiki/Хотинський_повіт
55. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Буковина>

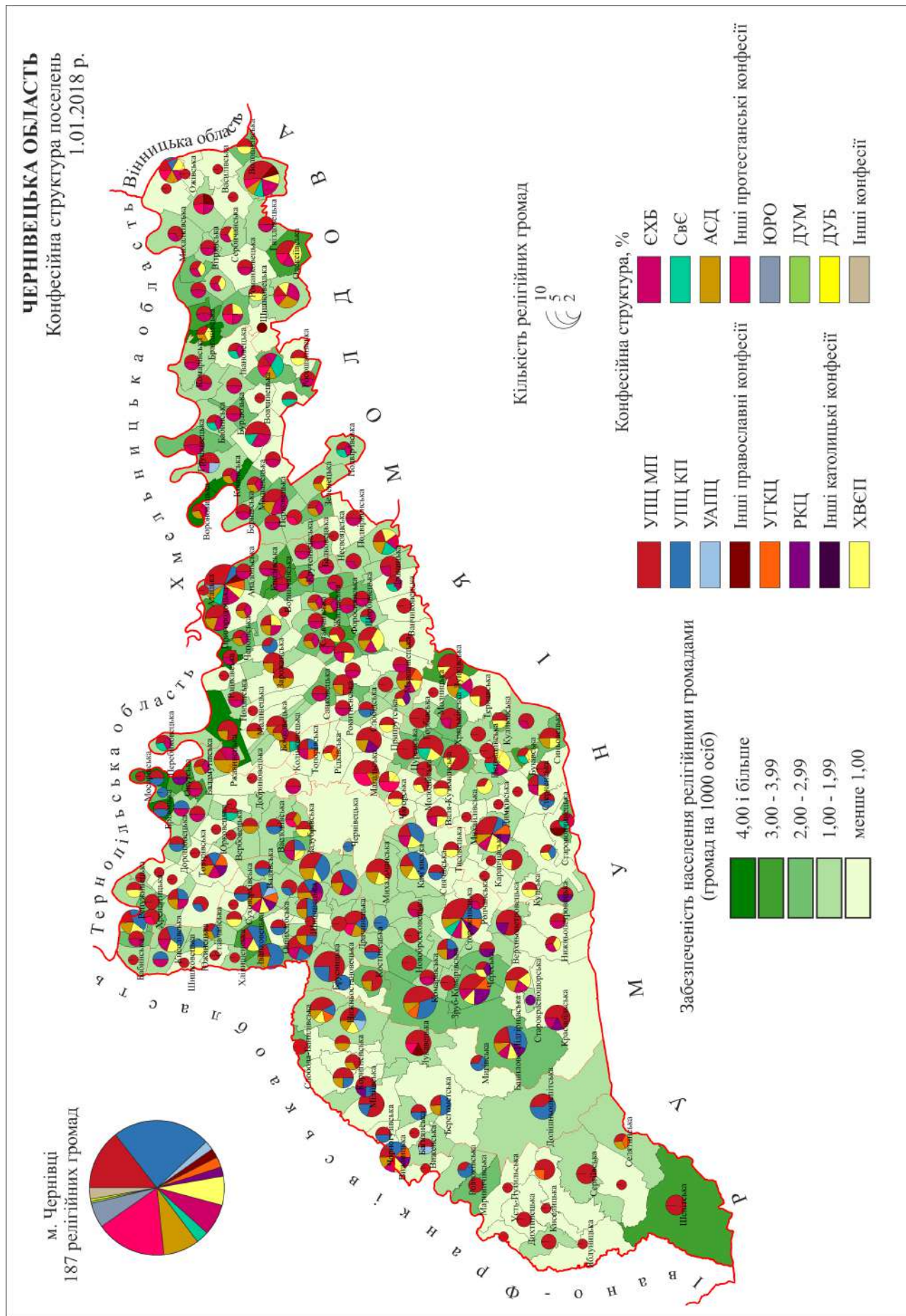
56. https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Населення_Чернівецької_області
57. <https://honchar.org.ua/tvory/albom-ukrajina-j-ukrajintsi/>
58. [https://ro.wikipedia.org/wiki/Bucovina#/media/
File:Bucovina_Romania_Ukraine.png](https://ro.wikipedia.org/wiki/Bucovina#/media/File:Bucovina_Romania_Ukraine.png)

ДОДАТКИ

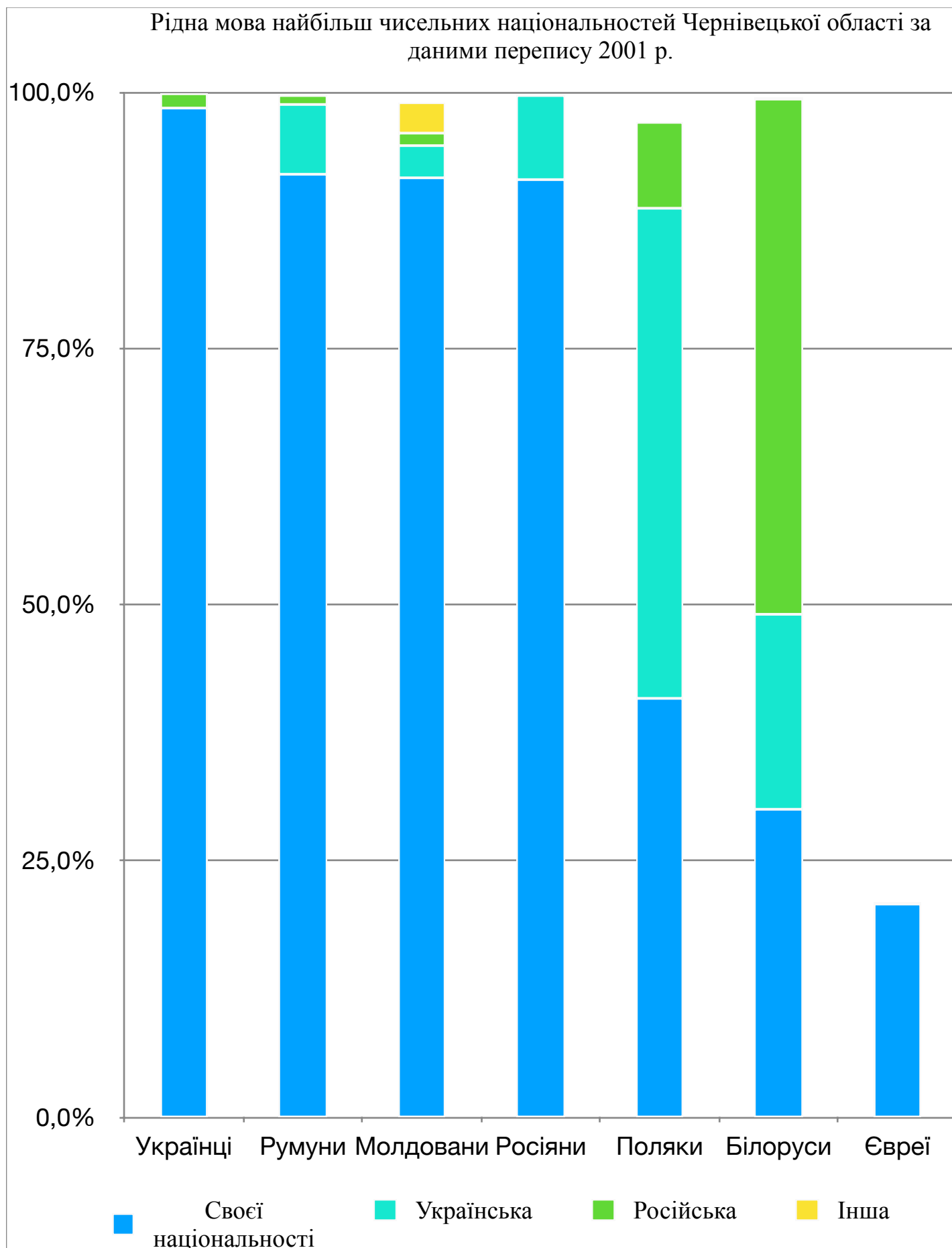

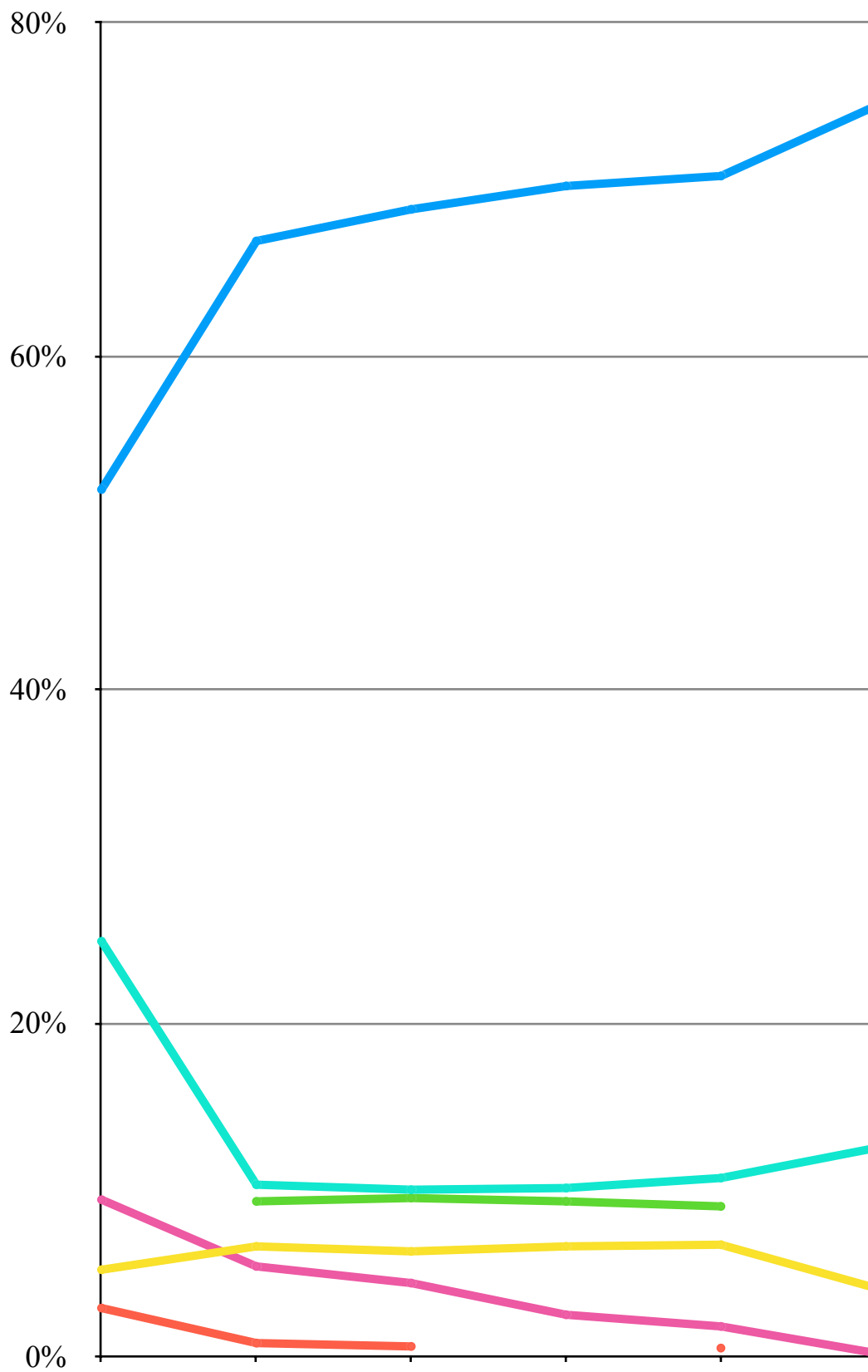
Додаток В

Додаток Г

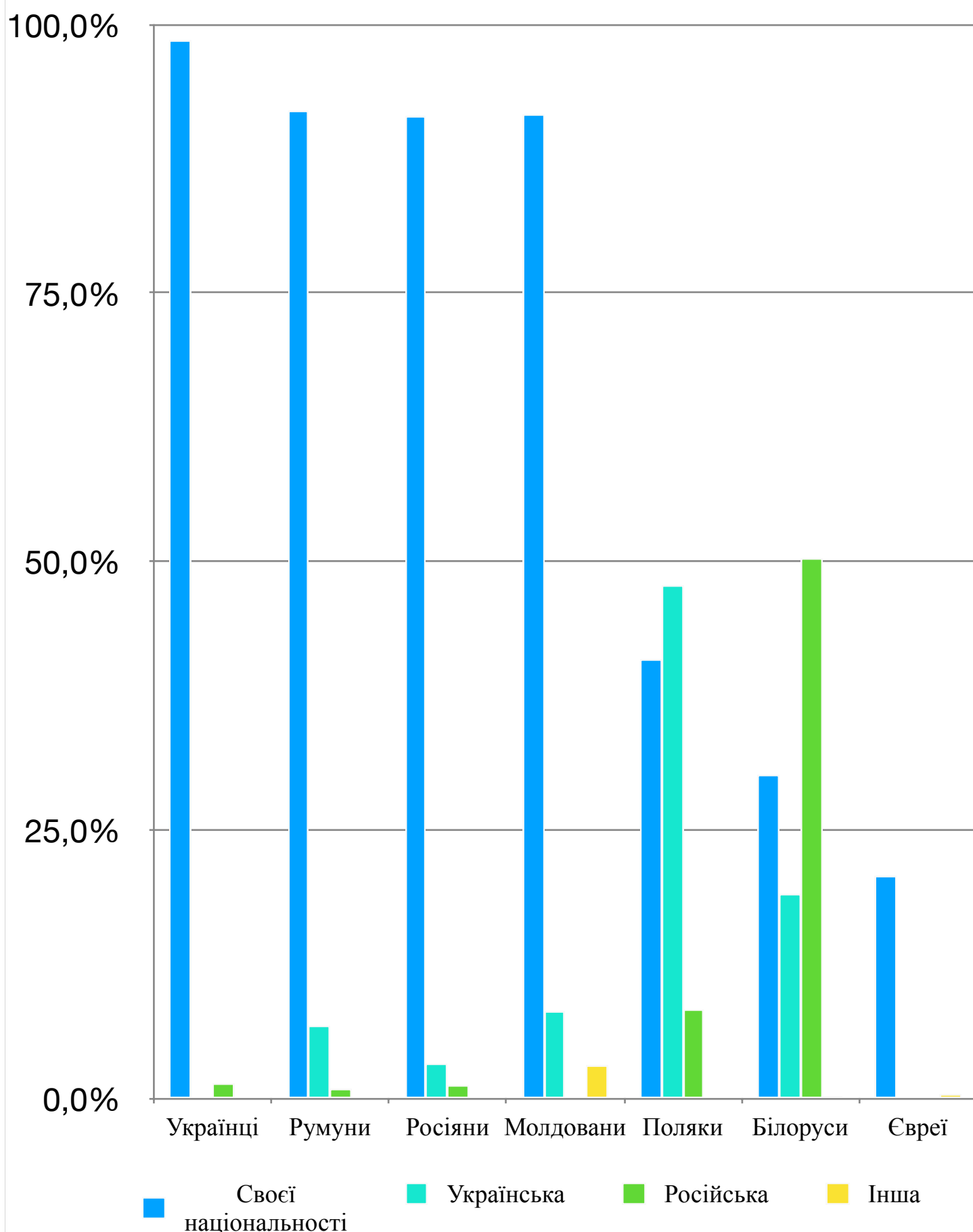

Національний склад населення Чернівецької області за переписом 2001 року

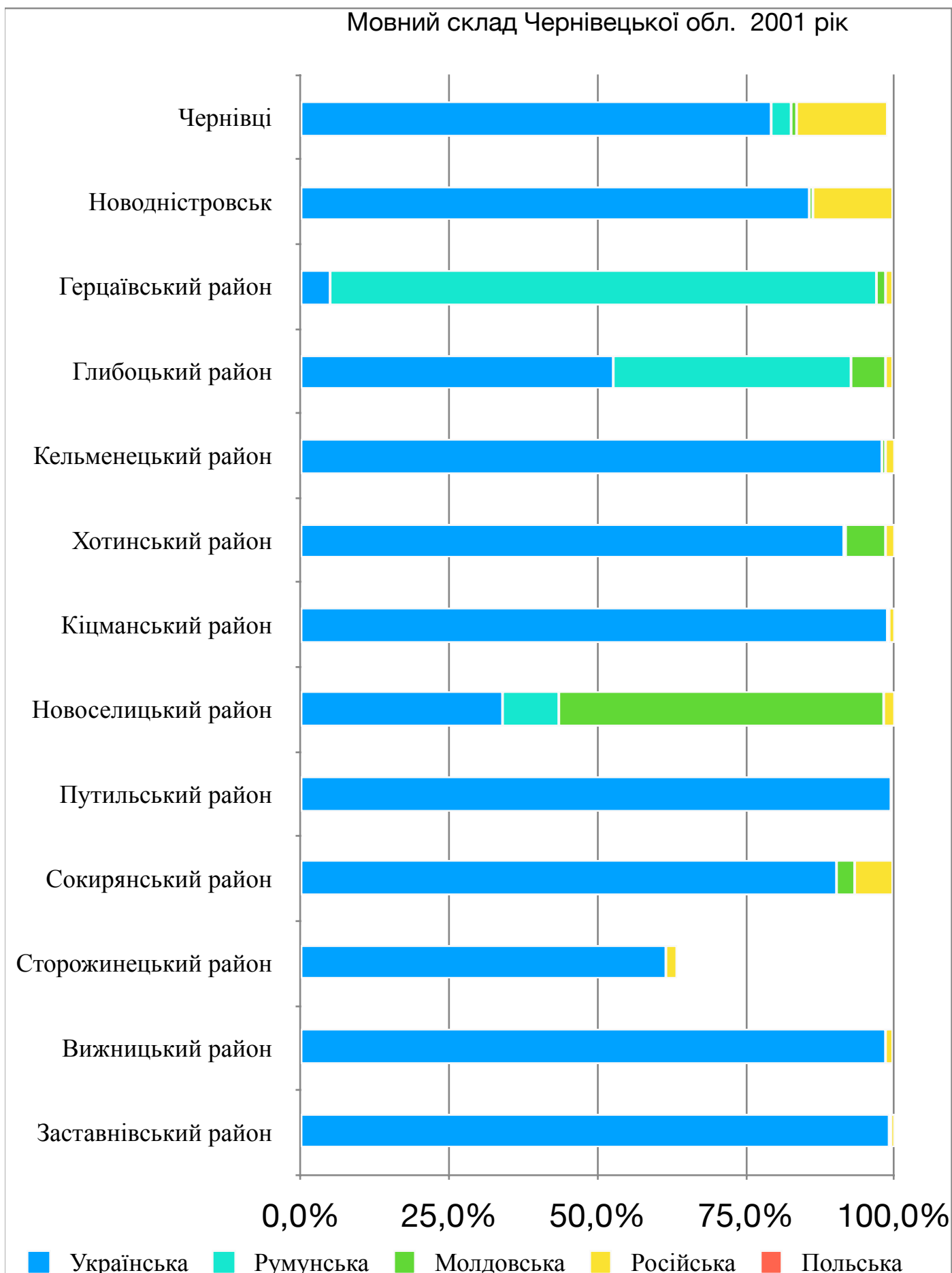

● Українці ● Румуни ● Молдовани ● Росіяни ● Поляки ● Євреї
● Німці

Рідна мова найбільш чисельних національностей Чернівецької області за даними перепису 2001 р.

Додаток Ж

Додаток 3

